

Zdravilo za kronični nahod – izvoz

Stabilizacijski časi, krizna znamenja gospodarstva v svetu, standard, ki pada... To je vrsta znamenj, ki naše trenutno stanje označujejo kot še kar težavno.

Kadar sprejmejo v bolnišnico bolnika z različnimi bolezenskimi diagnozami v kar težkem stanju, se najprej odločijo, katera bolezen zdravje najbolj ogroža in jo je treba najprej zdraviti. Ekipa hudo dežurajo, dokler se stanje ne izboljša do zadovoljivega. Mi smo opredelili za našo osrednjo bolezen zadolženost in zdravilo zanjo-izvoz.

In če se morda komu zdi primerjava z bolnikom prehuda, lahko zanesljivo trdimo vsaj, da so naši gospodarsko-izvozni problemi kot kronični prehlad. S prehladom je še vedno mogoče hoditi po svetu, zato pa je počutje slabo in obnašanje sitno, drugi pa se nahodnega izogibajo, ker se bojijo nalesti prehlad.

Hitimo z izvozom, z zahtevami po njegovem povečanju in včasih hitimo celo tako zelo, da si (ob hkratnih uvoznih restrikcijah) nakoplujemo nepojmljiva pomanjkanja reprodromateriala. Kaže, da gospodarski tokovi tudi zaradi takšnih pojavov spet silijo stran od smeri, začrtane v resoluciji za leto 1982.

Jasna kot beli dan ostaja naša obveznost vračanja tujih posojil, s tem seveda tudi izvoz na konvertibilna področja. Hkrati pa zaradi pomanjkanja konvertibilnih deviz na-

staja vse več resnih zapletov s tistim repromaterialom, ki ga je dobiti le na konvertibilnih tržiščih. Temu bumerangu se v celoti najbrž ne bomo mogli izogniti. Zato pa bo treba storiti vse, da bodo imeli veliki izvozniki vsaj prednost pri uvozu reprodukcijskega materiala.

Lanska gospodarska prizadevanja, ki so bila enako usmerjena kot letošnja, so kazala manj ostro podobo zato, ker smo si za poravnavo tujih posojil deloma pomagali s kratkoročnim zadolževanjem tudi v tujini. Gospodarjenje v prvih mesecih 1982. leta kaže na poslabšanje, česar ne bomo odpravili z zatiskanjem oči pred problemi, ampak le z vedno novimi, svežimi in gibčnimi izvoznimi prizadevanji.

Poglobljeno obravnavanje tekočih vprašanj izvoza in uvoza so zahtevali tudi naši delegati v zboru republik in pokrajin skupščine SFRJ, ki so obravnavali informacijo zveznega izvršnega sveta o tekočih gospodarskih gibanjih v letu 1982 in takšno poglobljeno obravnavanje zahtevajo tudi delovne organizacije, ki so resnično vse svoje znanje in moči usmerile v izvoz, dosegajo dobre rezultate, pa jih že pestijo proizvodne težave zaradi omejenega izvoza nujnih surovin.

Bojana Žokalj-Jesih

Še gore so ječale

Kljub slabemu vremenu, globokemu snegu, ki ta čas pokriva pobočja najvišjega vrha cerkljanskega pogorja, mrazu, megli in snežnemu viharju so se že od ranih jutranjih ur iz več smeri vile kolone ljudi proti vrhu Porezna. Nekaj tisoč jih je bilo. Med njimi številni borci z Gorenjske in s Primorske, iz sosednjih republik in zamejstva, italijanski garibaldinci, mladina, planinci, pripadniki JLA in teritorialne obrambe, številni predstavniki družbenopolitičnih organizacij, med njimi predsednik slovenskih sindikatov Vinko Hafner, član predsedstva SRS Tone Bole in častni predsednik Planinske zveze Slovenije Miha Potočnik. Na krajši slovesnosti pri spomeniku padlim na Poreznu je spregovoril Rafael Mavri, direktor delovne organizacije Eta iz Cerkna, ki je bila pokrovitelj letošnje prireditve. Kot vsako leto so tudi to pot k spomeniku položili venec.

Tekst in foto: JOŽE ČURIN

Kurirčkova torbica '82

V ponedeljek je kurirčkova torbica že dvajsetič krenila na pot, in sicer iz Kala Koritnice na Bovškem, iz Kopra, Kranja, iz Celja in s Primoža na Pohorju. Vseh pet pionirskih kurirskih prog se bo letos steklo v Črnomelj, kjer se bodo na zboru pionirjev Jugoslavije ob tej priložnosti srečali predstavniki pionirjev cele naše domovine. Kurirčkova pošta predstavlja izvirno obliko pionirske manifestacije in izraz pripadnosti naši družbeni skupnosti. V njej sodeluje neposredno z nošenjem torbice ali posredno v spremljajočih prireditvah vsak slovenski pionir. Letos pa ima kurirčkova pošta še poseben namen, saj sovpada s 40-letnico delovanja zveze pionirjev. Zato je tem bolj povezana s prizadevanji, da postane zveza pionirjev prva organizirana oblika delovanja pionirjev, preko katere se pionirji vključujejo v družbena dogajanja v šoli, v krajevni skupnosti, delovnih organizacijah, v občini in tako na svojstven način v skladu s svojimi možnostmi vplivajo nanje. Več o kurirčkovi pošti preberite na mladinski strani.

Foto in tekst: Živa Drole

Pojasnilo temeljnega sodišča

Odmev na »Je udeležba v NOB res lahko olajševalna okoliščina?«, 3. št. TV-15

V zvezi s stališčem in vprašanjem M. Gučka v njegovem sestavku »Je udeležba v NOB res olajševalna okoliščina?« (TV-15, 28. 1. 1982) o upoštevanju udeležbe v NOB kot olajševalne okoliščine, posebno še v konkretni zadevi zoper F. Loparca, v kateri je sodilo temeljno sodišče v Novem mestu, enota v Novem mestu, dajemo naslednje pojasnilo:

Kazenski zakon SFRJ, ki ima v čl. 41 splošne in najbolj tipične obteževalne in olajševalne okoliščine, ki jih sodišče upošteva pri izbiri kazni storilcu kaznivga dejanja, ne določa, katero okoliščino je treba upoštevati kot olajševalno in obteževalno, kar pomeni, da je ista okoliščina lahko v enem primeru ocenjena kot olajševalna, v drugem pa kot obteževalna okoliščina. Po tem se naš kazenski zakon razlikuje od tistih kazenskih zakonov, v katerih so posebej našteje olajševalne in obteževalne okoliščine. V njem torej niso limitirane okoliščine iz realnega življenja, ki lahko vplivajo na oceno družbene nevarnosti dejanja in storilca zaradi uresničevanja namenov kaznovanja. Zato mora sodišče v vsakem primeru ugotavljati in ocenjevati konkretne olajševalne in obteževalne okoliščine. Kot olajševalna okoliščina se pojavlja tudi storilčevo sodelovanje v NOB, vendar ne kot pravilo in tudi ne že zgolj samo sodelovanje v NOB, pač pa morebitne posledice, ki so storilcu ostale na zdravju zaradi vsega, kar je preстал v NOB, kar pa mora biti seveda dokazano.

Tako tudi Temeljno sodišče v Novem mestu – enota v Novem mestu ni pri ugotavljanju in ocenjevanju olajševalnih in obteževalnih okoliščin za odmero kazni F. Loparca upoštevalo kot olajševalno okoliščino njegovo (dokazano) sodelovanje v NOB, kar kritizira M. Guček v svojem sestavku, ko je bil očitno o tem napačno informiran v tisku, kjer novinarji brez zadostnega znanja in poslušanja ravno okoliščinam za odmero kazni iz razglašenihih sodb posvečajo premalo pozornosti. Sodišče je upoštevalo posledice njegove udeležbe v NOB, ki so jih predhodno ugotovili zdravniki in izvedenec psihiater. Kot 16-letni fant je preživel težave in napore NOB v letih 1944 in 1945, kar mu je pustilo posledice na živcih, ki se po ugotovitvah psihiatra kažejo »v nevrotičnih motnjah, ki kažejo tudi na psihosomatske motnje«. Te posledice oziroma motnje pa so skupaj z drugimi ugotovljenimi Loparčevimi osebnostnimi posebnostmi vodile sodišče do zaključka, da je bil F. Loparec ob storitvi kaznivga dejanja bistveno zmanjšano prišteven, kar mu je bilo upoštevano kot olajševalna okoliščina pri odmeri kazni.

V zadevi Loparec so bile torej upoštevane posledice njegove udeležbe v NOB, izražene v slabem zdravju, ki so imele vpliv na njegovo prištevnost ob storitvi kaznivga dejanja, ko je bila v konkretnih okoliščinah dejanja njegova zmožnost razumeti pomen svojega dejanja in imeti v oblasti svoje ravnanje bistveno zmanjšana.

JANEZ KRAMARIČ
vodja enote Temeljnega sodišča v Novem mestu

V zdravilišču Topolšica pri Šoštanju

Januarja 1982 sem se odločila, da grem na zdravljenje v zdravilišče Topolšica, čeprav mi je zdravnik priporočal Radence. Ni mi bilo žal. Preživela sem prijetnih 21 dni v zdravem okolju med smrekovimi gozdovi, v družbi s preprostimi in družabnimi pacienti, ki so si zdravili poškodbe hrbtenice in udov, boleznir srca in ožilja, nevrotske motnje, nekateri pacienti pa so bili samo na rehabilitaciji. Med nami je bil tudi 82-letni starček, ki se je odlično počutil v toplem domu pri dobri in zdravi hrani ter skrbni zdravniški negi.

Zdraviliški dom Toplice je obnovljena stavba, ki je bila nekoč v sklopu bolnišnice Topolšica, kjer so se zdravili pljučni bolniki. V dveh lepih stavbah še sedaj zdravijo bolnike iz Saleške doline.

V zdraviliškem domu je 50 ležišč v eno- in dvoposteljnih sobah. Vse sobe imajo WC in tuš. Enoposteljne sobe imajo balkone obrnjene na južno stran. Gostje se lahko cele dneve sončijo. Oprema sob je moderna in ukusna. Čistoča je brez pripomb. Največ pohvale pa je vredna zelo dobra, domača prehrana. Zdraviliška kuhinja pripravlja vse vrste diet. Zdraviliška ambulanta je na razpolago vsem gostom. Bolniki dobe lahko tudi injekcije in potrebna zdravila. Gostom, potrebnim zdravniške pomoči, sta na voljo šef zdravnik dr. Križanič in zelo prijazna zdravnica. Lahko trdim, da na takšen odnos med zdravnikom in pacientom še nisem naletela v nobeni ambulanti. Gostje v zdravilišču lahko dobe zdravniško pomoč tudi v nočnih urah. Na razpolago je tudi termalni bazen, v katerem se pacienti pod strokovnim vodstvom razgibavajo in telovadijo, moderna balneo klimato in fizioterapija pod strokovnim vodstvom. Udobna je tudi klubska soba z barvnim televizorjem, ki je na voljo gostom od jutra do večera. Že v recepciji pogled pritegnejo lepe Jakijeve slike, ki krasi tudi klubska soba in jedilnico.

Borci, upokojeanci, priporočam vam to skromno, a lepo zdravilišče, ker boste zadovoljni, kot sem bila jaz. Cena hotelskih uslug je dostopna tudi upokojskemu žepu. Pišite na recepcijo zdravilišča v Topolšici in poslali vam bodo prospekt.

Na koncu naj omenim še to, da so možni prekrasni izleti v okolico, v znane turistične postojanke in v partizanske kraje. V neposredni bližini zdravilišča stoji hiša, v kateri je spominska soba, kjer je bila leta 1945 podpisana kapitulacija med Von Lehtrom in našimi partizanskimi oficirji IV. operativne cone. V bližnjem Šoštanju je bil preteklo leto odkrit doprsni kip partizanskega župnika Jožeta Lampreta, na njegovi rojstni hiši v Šoštanju pa spominska plošča.

EMA BIZJAK
Črnuče

Nacionalizacija prvih zametkov rdeče buržoazije v Jugoslaviji

Tudi druge socialistične države so in bodo prej ali slej prišle do podobnega vprašanja, vendar kakaj bi čakali, ko pa nikdar nismo in življenjska nuja kliče, naj to vprašanje čimprej razrešimo pri nas doma, v naši domovini, dokler še ni prišlo do prenevarnih družbenih navzkrižij.

Kakaj nacionalizacija prvih zametkov rdeče buržoazije pri nas? Prvič zato, da se ta nacionalizacija 1982 zgodovinsko loči od tiste iz leta 1947, ko je bila nacionalizirana t. i. črna buržoazija. Drugič, od prve nacionalizacije pred 35 leti, kolikor že je nastalo teh zametkov buržoazije v Jugoslaviji, je vsekakor zrasla med vsakovrstnimi poskusi, eksperimenti, instrumenti socialistične narave v graditvi socializma jugoslovanskih barv, želela pa je ostati zvesta rdeči barvi, novemu porajajočemu socialističnemu družbenemu redu v svetu.

Razumljivo je, da v pičlih 35 letih, ko smo se prebijali iz najhujših povojnih težav, ni še prišlo do rdeče buržoazije, kot prevladujočega razreda v Jugoslaviji. Vendar je nesmiselno zapirati oči, ali rdeči buržuji so ali jih ni, ko pa že iz prikritih razprav nešteto krat ugo-

tovimo, da širom Jugoslavije preprodajajo osebne imovinske vrednosti, ki jih z zaokrožanjem na stare dinarje le spoznamo za milijardne vsote, da samo od obresti kapitala lahko živijo kot vsak kapitalistični rentnik, buržuji.

Kako je do tega prišlo? Po poštenih poti vsekakor ne, o tem niso potrebne nobene razprave. Bo ta nacionalizacija pri nas škodovala? Vsekakor bo, če ne bo hitra in učinkovita (da se zapre beg kapitala v druge države).

Bi ta nacionalizacija koristila perspektivni bitki za stabilizacijo? O tem ni dvoma. Danes se vsi zavedamo, kako nujna je vse večja produktivnost v proizvodnji in družbi, kako smotno moramo ravnati s stroški, z vsem, kar je pod pojmi kapital, trg, cene itd. Po vsem svetu smo priča dogajanjem, ki še kako že zadevajo in še bolj bodo tudi nas. Najširše množice so in še bodo morale sprejemati vse večje žrtve. Lok napetosti od 1968 ne pojejuje, nasprotno, poka celo v tehnično razvitejših in trdnjših državah. Nemorala, strah, kraje, ropi, podkupovanja, goljufije, umori, samomori, vse je že čisto nekaj vsakdanjega in nihče več se ne čudi, ko to opazuje v svoji najožji soseski. Svoječas smo bili prepričani, da smo se tega rešili, bili smo kar nekam samozadovoljni s svojimi uspehi, češ, glejte, kaj se dogaja okoli nas!

Zato je prve zametke rdeče buržoazije pri nas treba žrtvovati, kakor smo žrtvovali črno buržoazijo leta 1947, če smo hoteli pomiriti naraščajoči gnev po krvavi vojni in revoluciji. Nekje je treba začeti in pristopiti k socialistični zakonitosti, ki bo državi in samoupravnemu socialističnemu redu povrnila ugled, samozaupanje, nekaj verovanja, brez česar se družbeno valovanje ne more obračati v zdravo in koristno smer.

Celo znani predsednik ZDA F. D. Roosevelt, ki je vodil Ameriko iz najhujše kapitalistične krize, je dejal: »Ni še najhujše, če se zmotiš; slabše je, če te pomote nisi pripravljen priznati, jo pojasniti ljudstvu ter mu pokazati nov izhod iz zagat.« ZDA je vodil tudi na ta račun, da je žrtvoval določeno vrsto kapitalistov in postal za le-te pojem izdajalca. Še danes ga imajo mnogi za takega, vendarle je edino s tem lahko rešil kapitalizem. In še je dejal: »Ameriki se ni treba bati nobene tuje države; boji se lahko le sebe.«

Tudi ko v jugoslovanskem socializmu zaškrliplje, moramo najti pogum za uspešne izhode, moramo potegniti glave iz peska. Drugi nam jih vsekakor ne bodo, najmanj pa zastoj! Tudi nam se ni treba bati drugih držav sami sebe se pa moramo bati, saj imamo odlično šolo v predvojni gnili Jugoslaviji, da v pravem času ločimo seme od plevla. Vztrajati moramo kot v NOB in povojni graditvi. Celotno zadnji uspehi Bojana Križaja, ostalih smučarjev, bratov plavalcev Petričev, jugoslovanskih košarkarjev itd. so nam lahko za zgled, s čim in kako se lahko veliko doseže tudi v svetovnem merilu ne le doma.

Seveda se bodo nekateri takoj oglašili, zakaj prvi udarec ravno po prvih zametkih rdeče buržoazije. Odgovoriti jim moramo, da zato, ker za temi rentniki, prvimi buržuji, navidez nenevarnimi in nedolžnimi, stoje že kar dolge vrste čakajočih najodgovornejših, ki razpolagajo z družbenim samoupravnim kapitalom in jim finančno še ne dovolj vešče samoupravljavce ni težko zaobiti, preslepiti in usmeriti finančne virke, da se stekajo v osebne finančne utrdbe in trdnjave. To pa, kot vidimo, se tako hitro razrašča, tako naglo širi, da tudi vse preventivne službe kazenskih pregonov temu niso več kos. Nasprotno, pred temi trdnjavami že lete družbeni pravobranilci, leteli pa so že mnogo vplivnejši in še bodo.

VALENTIN TRATNIK
Spodnja Idrija

Popravek

V reportaži o delovanju Marije Maslov-Wabra v TV-15, št. 9, 4/3-1982 je v četrtem odstavku prišlo do enostranskega navajanja udeležencev v akciji pri Ambrožiču. Zaradi tega prosimo uredništvo za naš popravek oziroma dopolnilo:

Partizanska patrola, ki so jo sestavljali Drago Maslo in Franc ter Ivan Brozina-Slovan in Anton Primo-Dušan, se je tega dne zjutraj mudila v Ostrožnem brdu. Ko so tovariši zvedeli za maltretiranje očeta Franca Masla, so se partizani takoj podali v akcijo proti karabinerjem. Vsi štirje so po opazovanju na križišču cest v Ribnici sledili vojaško konjsko vprego. Ni jim pa uspelo približati se na streljaj. Tako so po gozdu prispeli do Ambrožiča, kjer so zagledali večjo patrolo karabinerjev. Točnega števila zaradi zamegljenosti ni bilo mogoče ugotoviti. Patrola je prihajala iz Ostrožnega brda proti mlinu.

Partizani so stekli pred karabinerji na ugodnejši položaj in v spopadu ubili poročnika in brigadirja karabinerjev, ostali pa so pobegnili.

V spomin na to akcijo je na tem mestu pri Ambrožiču postavljeno spominsko obeležje z vklesanimi imeni sodelujočih partizanov.

Odbor aktivistov OF JPO
Koper

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

V oddaji »Še pomnite, tovariši« v nedeljo, 28. 3., ob 9. uri na I. programu ljubljanskega radia bo tekla beseda o tem, kako je v začetku leta 1943 na stotine Primorcev prostovoljno odhajalo k partizanom in kako so po navodilih vodstva slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja organizirali pohode teh neoboroženih novincev čez Notranjsko na Dolenjsko, kjer so se vključili v brigade narodnoosvobodilne vojske. Sodelujoči v oddaji bodo pripovedovali o težavah med pohodi s Primorske na Dolenjsko, o tem, kako so jih sprejeli v Serčerjevi, Cankarjevi in Gubčevi brigadi ter o bojih teh brigad.

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

22. marec 1942 Močne italijanske enote so napadle na Pugledu taborišče II. štajerskega bataljona. Le-ta se je po celodnevem boju umaknil. Padlo je okoli petdeset Italijanov.

22. in 23. marec 1945 Ponoči se je Kosovelova brigada skupaj z ustanovami Gorenjskega vojnega področja premaknila s Črnega vrha čez Davčo na Porezen. Od tisoč borcev se je rešila le polovica, ostale je sovražnik pobil in polovil. Tretji bataljon so ves zajeli v podzemni vojašnici, borce so kasneje ustrelili na Jesenici, od 98 sta se rešila le dva. V tem boju je padel tudi narodni heroj Andrej Zvan.

25. marec 1941 Predsednik vlade Kraljevine Jugoslavije dr. Dragiša Cvetković in zunanji minister Aleksander Cincar Marković sta v dvorcu Belvedere na Dunaju podpisala pristop Jugoslavije k trojnemu paktu. Ogorčene nad tem dejanjem so ljudske množice začele velike demonstracije z geslom: »Raje vojno kot pakt!« Komunistična partija Jugoslavije je z geslom: »Niti pakt niti vojna!« usmerjala demonstracije z zahtevo po demokratizaciji države, skrbi za obrambo domovine, sklenitev prijateljske zveze s Sovjetsko zvezo itd. Demonstracije so bile tudi v Ljubljani in drugih krajih Slovenije.

Demonstracije so dosegle svoj višek 27. marca po državnem udaru.

25. marec 1944 V Beli krajini so začeli volitve krajevnih narodnoosvobodilnih odborov in odposlancev za okrajne in okrožne narodnoosvobodilne skupščine. Volitve so trajale do 30. aprila 1944.

26. marec 1943 Gubčeva in Cankarjeva brigada sta povsem slučajno trčili na bataljon iz italijanske divizije »Macerata«, ki je bil v zašedni blizu Jelenovega žleba pri Ribnici na Dolenjskem, in ga napadli. V hudem boju je po italijanskih podatkih padlo osem častnikov in 41 vojakov, šestdeset je bilo pogrešanih in 94 ranjenih. Na partizanski strani so bili štirje mrtvi in nekaj ranjenih. Med padlimi je bil tudi narodni heroj Ivan Omerza iz Cankarjeve brigade. Poraz pri Jelenovem žlebu je bil eden največjih porazov italijanske vojske na Slovenskem pod italijansko okupacijo.

27. marec 1942 Nemška policija je po izdaji obkrožila v Rovtu pri Crngrobu na Gorenjskem Selško partizansko četo, pri kateri je bil tudi štab Cankarjevega bataljona. V dveurnem boju je padlo petnajst partizanov, med njimi tudi narodni heroj Stane Žagar – preboj je uspel le sedemnajstim partizanom.

28. marec 1943 Komandant 4. (štajerske) operativne cone Franc Rozman-Stane je na Koroškem ustanovil Koroški partizanski bataljon. Komandant je bil Franc Pasterk in politkomisar Boris Čizmek. Bataljon se je isti dan v dolini Koprivne pri Črni spopadel z nemško orožniško patroljo, ki je imela dva mrtva in dva ranjena.

30. marec 1945 Nemški okupator je v Mariboru ustrelil deset talcev.

30. marec 1942 Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je izdalo odlok o preureditvi slovenske partizanske vojske. V njem je odredilo, naj se postopoma s porastom partizanskih čet ustanovijo tile odredi: Gorenjski, Koroški in Koroški, ki naj sestavljajo 1. grupo odredov, Savinjski, Pohorski in Dravski, ki naj sestavljajo 2. grupo odredov, Dolenjski, Belokranjski in Notranjski, ki naj sestavljajo 3. grupo odredov, Ptujski, Haloški in Kozjanski odred, ki naj sestavljajo 4. grupo odredov. Konec julija 1942 so iz enot 3. grupe odredov ustanovili tudi 5. grupo odredov.

31. marec 1942 Nemški in italijanski okupator sta s pomočjo domačih izdajalcev, četnikov in ustašev začela z ofenzivo na osvobojeno ozemlje v vzhodni Bosni.

Nemški okupator je v Dragi pri Begunjah ustrelil 29 talcev.

Zahodna Sahara – 51. afriška država

Za skoraj vsako neodvisno deželo afriške celine bi lahko rekli, da si je bila prisiljena utirati lastno, svojstveno pot k neodvisnemu življenju. Kot so bile različne razmere, v katerih so si posamezni afriški narodi izbojevali svobodo v boju s kolonializmom, tako je bil različen tudi nastanek posamezne afriške dežele po zlomu kolonializma.

Nekaj podobnega bi lahko rekli tudi za Zahodno Saharo ali Demokratično arabsko saharso republiko, kot se uradno imenuje, leži pa na skrajnem zahodnem koncu afriške celine. Ta zvečine puščavska dežela je bila zadnja španska kolonija na afriških tleh, pod špansko oblastjo pa je bila skorajda 100 let, vse od 1884. pa do 1976. leta. Toda prav na primeru Zahodne Sahare se je primerilo, da prenehanju tuje kolonialne oblasti ni sledila neodvisnost dežele, kot je to veljalo za vsa druga afriška območja, pač pa je tujega zavojevalca nadomestil domači, afriški. Četudi je bilo že ob prenehanju španske kolonialne oblasti očitno, da se je ljudstvo Zahodne Sahare odločilo za samostojno državo in ji je bila s strani Združenih narodov ta pravica tudi priznana na temelju resolucije, ki govori o samoodločbi narodov, pa je po nezakonitem špansko-maroko-mavretanijskem dogovoru Zahodna Sahara doživela nepričakovano usodo. Zasedli sta jo in si jo razdelili obe sosedji, Maroko in Mavretanija. No, Mavretanija je že leta 1979 spričo protestov svetovne demokratične javnosti, pa tudi spričo vse občutnejšega odpora osvobodilnih sil fronte Polisario, umaknila svoje zasedbene čete in priznala neodvisnost Zahodne Sahare. Tako je Maroko ostal edini okupator Zahodne Sahare in je vsa ta leta prisiljen spopadati se z vse tršim odporom fronte Polisario, ki je prav v zadnjem času dosegla vrsto pomembnih zmag. Maroške okupatorske sile so potisnjene na skrajni severni trikotnik, kjer drže še vedno glavno mesto dežele El Aiun.

Politični boj za neodvisnost Zahodne Sahare traja že polno desetletje, vse od trenutka, ko je posebni odbor Združenih narodov za dekolonizacijo leta 1963 vpisal to ozemlje v seznam tistih nesamostojnih dežel, ki jim gre po določili resolucije 1514 pravica do neodvisnosti. Leto pozneje, 1964., so Združeni narodi vnovič s posebno resolucijo priznali Zahodni Sahari pravico do neodvisnosti. Značilno je, da so za tako resolucijo glasovale mnoge afriške države, med njimi tudi vse tri sosedje Zahodne Sahare, Alžirija, Mavretanija in Maroko. Proti resoluciji sta takrat glasovali edino Španija in Portugalska, medtem ko se je vrsta evropskih držav vzdržala glasovanja, prav tako obe veselesi, Združene države Amerike in Sovjetska zveza. Vendar, samo dve leti pozneje, leta 1976, ko je bila španska kolonialna oblast končno prisiljena

umakniti se iz Zahodne Sahare in so predstavniki zahodnosaharskega ljudstva razglasili rojstvo neodvisne Demokratične saharke arabske republike, sta dve sosedji, Mavretanija in Maroko, poteptali svoji odločitvi ob glasovanju Združenih narodov – zahodnosaharsko ozemlje sta si kratkoma prigrabili.

Da imata Mavretanija in zlasti Maroko take imperialistične naklepe proti Zahodni Sahari, je bilo očitno že takoj po glasovanju v Združenih narodih. Maroko si je začel javno lastiti pravico do Zahodne Sahare, pa je bilo celo mednarodno sodišče v Haagu prisiljeno razpravljati glede zakonitosti oziroma nezakonitosti takih maroških pohleptov proti Zahodni Sahari. Sklep sodišča je bil povsem jase – maroške zahteve po ozemlju Zahodne Sahare so nezakonite, kot so nezakonite tudi podobne zahteve Mavretanije. Vendar Maroko še ni odnehal. Tajno se je dogovoril s španskimi oblastniki, da mu bodo Zahodno Saharo izročili v last, hkrati pa je poslal v Zahodno Saharo svojo vojsko.

Vendar šest let je bilo več kot dovolj, da se je svetovna, še posebej pa afriška javnost, prepričala o nezlomljivi volji zahodnosaharskega ljudstva do lastne neodvisne države. To voljo je ljudstvo pod vodstvom osvobodilne fronte Polisario tudi dokazalo. Zato ni čudno, da je večina afriških držav, kljub raznim akcijam maroškega kralja, priznala obstoj neodvisne zahodnosaharske države.

To se je zgodilo lansko leto na zasedanju zunanjih ministrov držav članic Organizacije afriške enotnosti, ko so na temelju 28. člena ustavne listine te organizacije z absolutno večino sprejeli sklep o priznanju neodvisne države Zahodne Sahare. Končni korak so afriške države napravile letos februarja meseca na 38. zasedanju voditeljev afriških držav, na katerem so Zahodno Saharo z večino glasov sprejeli v članstvo Organizacije afriških držav kot 51. državo afriške celine. To so storili kljub temu, da je nekaj voditeljev posameznih afriških držav – na maroko pa morda še na kakšno pobudo – zapustilo zasedanje.

Nedvomno gre za očiten primer tako imenovanega »lokalnega« im-perializma, v tem primeru maroškega, ki si neupravičeno lasti pravico do tujega ozemlja. Vsekakor pa ima taka maroška politika tudi povsem določene mednarodne značilnosti. Ni naključje, da je Maroko prav zdaj, v času zaostrenih medblokovskih odnosov in spričo splošne napetosti v svetu, deležen izdatne oborožene podpore Združenih držav Amerike. Soodenit s močjo tako z dejstvom, da skušajo nemiro ljubne sile izkoristiti za svoje strateške cilje celo dežele, ki so komaj vstopile v mednarodno življenje.

Drago Košmrlj

Omejitvam se ne bo mogoče izogniti

Energetski položaj v državi je še vedno neugoden. Primanjkuje domala vseh vrst energije: od nafte do električnega toka. Res je, da smo nekaj podobnega pričakovali. Dogovorili smo se, da bomo pomanjkanje poskušali čim bolj omiliti z raznimi ukrepi. Rekli smo, da bomo dodatno varčevali, kajti večjega zadolževanja v tujini si kratkoma ne moremo privoščiti.

Od vsega tega za sedaj nismo kaj prida uresničili. V tem mesecu bi v Sloveniji potrebovali 777 milijonov kilovatnih ur elektrike. Trdijo, da je to za okrog 7 odstotkov več, kot smo je porabili enakega meseca lani. Toda vodne zaloge v akumulacijskih jezerih so prazne. Padavin je bilo premalo in hidroelektrarne ne morejo delati s polno zmogljivostjo. Gladina rek se je povsod v državi močno znižala. Hidroelektrarne v Sloveniji so v začetku tega meseca proizvedle 35 odstotkov električne energije manj, kot smo pričakovali. Toplejše vreme bo bržčas vplivalo na povečanje količin vode, vendar ne takoj. Vodna gladina se bo po ocenah strokovnjakov najprej dvignila na Savi in Soči, na Dravi pa verjetno šele v drugi polovici aprila in maja. Dotlej bo z elektriko v naši republiki očitno še velika stiska.

V velikih zadregah so na Hrvaškem, kjer morajo z elektriko še bolj varčevati kot pri nas. V akumulacijah je ta čas – kot poročajo samo 65 odstotkov potrebnih količin vode. V tej republiki bi morali porabo električnega toka zmanjšati vsaj za 10 odstotkov, vendar pa jim to ne uspe. Veliki porabniki elektrike, kot so proizvajalci aluminija, jekla itn., so že morali zmanjšati porabo za 40 odstotkov. Vsake tri dni na Hrvaškem izključujejo tudi druge porabnike.

Izvršni svet Vojvodine je te dni ugotovil, da bo v pokrajini letos primanjkovalo 700 milijonov kilovatnih ur električne energije. V prvih dveh mesecih je poraba porasla za 7 odstotkov, kar je znatno nad pričakovanjem. Hidrološki položaj je tudi tu močno neugoden, saj vode domala povsod primanjkuje.

Če bi bilo dovolj vode, bi ta čas v Jugoslaviji na dan proizvedli 2,3 milijarde kilovatnih ur električne energije. Ker pa so akumulacijska jezera izpraznjena, je proizvedemo le okrog 1,4 milijarde. Primanjkljaj je res izdaten in iz njega se bo težko kmalu izvleči.

Velika stiska je z nafto in naftnimi derivati. Kritično je takorekoč že vse od začetka leta. Primanjkuje predvsem mazuta in nekaterih drugih

goriv. Za uvoz nafte bomo letos namenili 2 milijardi 900 milijonov dolarjev. Več – kot pravijo – nikakor ne, ker deviz ni. Za ta denar bomo lahko uvozili 10 milijonov 100 tisoč ton surove nafte in 900 tisoč ton naftnih derivatov.

To pa je znatno manj od dejanskih potreb. Jugoslovanske rafinerije, ki ne vedo, kam s svojimi prevelikimi zmogljivostmi, so zahtevale za milijon ton večji uvoz. Lahko je seveda zahtevati, težko pa je tako zahtevo uresničiti. To danes ve vsakdo.

Spor je še naprej tudi o tem, koliko nafte bomo načrpali na domačih poljih. Zvezni izvršni svet prikaže, da bodo naftarji načrpali 4 milijone 400 tisoč ton nafte, proizvajalci pa majojo z glavo in zatrujejo, da bodo količine manjše. Vse to pa dovolj zgovorno kaže, da bo stiska z nafto vse leto.

V Sloveniji smo se tega že zdavnaj zavedali in porabo vsako leto zmanjševali. Drugod so živeli bolj lagodno. V Vojvodini so zdaj ugotovili, da so lani porabili kar za 40 tisoč ton bencina več, kot so načrtovali. Načrtovali pa so okrog desetodstotni porast. Letos naj bi v tej pokrajini porabo energije povečali za 12,8 odstotka. Kljub temu pa so tudi v Vojvodini spoznali, da bo treba bolj varčevati. Na prvo mesto so postavili oskrbo v kmetijstvu, da se ne bi zgodilo to, kar se je lani, ko so morali kmetijski stroji zaradi pomanjkanja goriva ostati na dvoriščih.

Težko bo tudi s premogom. V Ljubljani bi, na primer, letos potrebovali 260 tisoč ton lignita, rjavega premoga in briketov, toda za sedaj so uspeli zagotoviti samo 131 tisoč ton. Najbolj bo primanjkovalo rjavega premoga, ki ga bo seveda z drugimi vrstami težko nadomestiti.

V podobnem položaju so se znašli tudi drugod. V Titovem Velenju in zasavskih rudnikih so letos znatno povečali količine izkopenega premoga. Rudarji delajo takorekoč neprekinjeno. Vse to pa še vedno ne bo zadoščalo. Očitno bomo tudi letos premog morali uvažati. Ob tem pa se ne bo mogoče izogniti tudi nekaterim drugim ukrepom.

Energetske razmere v državi so tudi izredno zaostrene. Pri oskrbi bo prednost imela proizvodnja. Poskrbeti bo treba za čim manj zastojev in uvesti tudi nove oblike varčevanja. Tiste, ki smo jih uvedli pred leti, niso bile posrečene in niso prinesle zelenih učinkov, zato bo tokrat treba ukrepati drugače. Izogniti pa se omejitvam, žal, nikakor ne bo mogoče.

Darko Marin

Kdor ne seje...

Ce se nismo pozabili pregovora: »Kdor ne dela, naj ne je!« – bi bil nekoliko uporaben tudi ta, »popravljen«: »Kdor ne seje, naj tudi ne žanje!« Toda kaj čaka nas, ki tako rekoč vsi sejemo ali pravzaprav manifestiramo za setev, dokazujemo, da je prav zdaj setev najpomembnejša, najnujnejša, neogibna, največja, edinozveličavna itd. naloga? Kakor da kmetije in drugi pridelovalci tega ne bi nikdar zvedeli in bi jim niti na misel ne prišlo, da morajo sejati in pridelovati živež namesto vseh drugih nadvse zavednih občanov ali »subjektov«, ki jih na vse kriplje spodbujajo, se zavzemajo (z vso besedno umetnostjo), naj bi kmetijstvo dobilo nemudoma nafto, gnojila, nadomestne strojne dele (na seme pa so menda pozabili) itd! To prizadevanje je seveda doslej terjalo nezaslišane (setvene?) napore »sejalcev«, občinskih odborov, republiških komitejev, da ne rečemo »vse skupnosti«.

Pri tem ni treba omenjati velikanskega truda tistih načrtovalcev, ki pri nas že desetletja izdelujejo nekakšen zeleni načrt (ali je pozelenel zaradi plesni kot milijoni ton koruze?), sicer pa gre tudi brez programov in načrtov. Kmetijstvo je prispelo tako daleč, da smo razglasili koruzo za jugoslovansko nafto (ali jo zato živinorejci iščejo in plačujejo tako, kot to velja za nafto?). Številčno, uradno je ugotovljeno, da pridelamo na leto že okrog deset milijonov ton koruze, približno toliko kot vse zahodnoevropske države skupaj. Kolikor več je pridelamo, toliko dražja je, vsaj dvakrat dražja kot na svetovnem trgu. Zato je tudi prav, da je bomo zdaj »za prvo silo« uvozili 400.000 ton (»intervencijski uvoz«, ker pač »dragocene jugoslovanske nafte« ni na našem trgu) – za potrebe naše živinoreje. Število živine sicer ne narašča in živinorejci grozijo, da bodo prisljeni poklati še to, kar je je ostalo.

Torej: sejte, sejte koruzo! Ne bo je preveč niti dvajset milijonov ton! Izginila bo spet kakor vsako leto v skrivnostnih prepade še bolj skrivnostnih naših(?) koruzniških mogotcev (ne imenujmo jih špekulantov, ker so pač vsemogočni!). Koruzo res potrebujemo (nikdar je ne bo dovolj) že zaradi tega, da bomo morda nekoč vendarle imeli krivca, vzrok vseh naših kmetijskih (prehranjevalnih) težav. Zdaj pa še nihče ne upa pokazati s prstom na koruzo kot na vzrok, zakaj ne sejemo dovolj in ob najprimernejšem času pšenice (koruza zaseda okrog dva milijona hektarov zemlje, ki bi morala biti tedaj, pozno jeseni, že posejana); nihče ne odpre ust, kakor da se boji špekulantov s koruzo, da bi zvedeli: poljedelski kolobar v naši državi je napačen, usodno škodljiv (zato tudi ne sejemo dovolj metuljnic), živinoreja je v zastoji ali propada, primanjkuje olja, domačih (cenejših) krmil, na milijone hektarov pašnikov in travnikov je neizkoriščenih. Sicer pa: in tako dalje! Torej: sejmo koruzo, skrivajmo koruzo, uvažajmo koruzo, pokoljimo živino!

efes

Priznavalnine – zadovoljivo, o zdravstvu bo še beseda

S sej komisije za vprašanja borcev pri skupščini SRS ter komisije za vprašanja vojaških invalidov pri RO ZZB NOV Slovenije

Ob urejanju vprašanj socialne in zdravstvene varnosti borcev sta minuli teden obravnavali posamezna vprašanja dve komisiji. Komisija za vprašanja borcev pri skupščini SR Slovenije je na zadnji seji tega mandata, devetnajsti po vrsti, obravnavala pobudo zdravstvene skupnosti Slovenije za spremembo zakona o zdravstvenem varstvu (20. člena tega zakona) ter informacije republiškega komiteja za borce in vojaške invalide pri IS SR Slovenije o uresničevanju družbenega dogovora o občinskih priznavalninah. O ugotovitvah iz te informacije smo naše bralce že obvestili, saj so jo obravnavali tako komite za borce kot tudi predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije in njegova socialno-zdravstvena komisija. Morda velja ponoviti le še osnovno ugotovitev, ki jo je potrdila tudi komisija za vprašanja borcev pri skupščini SRS, da se družbena skrb za borce, ki je urejena z družbenim dogovorom o občinskih priznavalninah, uspešno rešuje. Menili so, da je razumevanje v skupščinah slovenskih občin pri odmerjanju sredstev za uresničevanje dogovora povsod dobro, medtem ko so nekateri

predlogi za spremembe in dopolnitve dogovora ta hip še preuranjeni. Slednje je ugotavljal tudi odbor za spremljanje družbenega dogovora o priznavalninah. Skupščinska komisija je ob obravnavanju te točke dnevnega reda opozorila le še na to, da je potrebno tudi v bodoče obravnavati in reševati posamezne prošnje prosilcev individualno in ne formalistično.

Ob pobudi za spremembo zakona o zdravstvenem varstvu v SR Sloveniji, ki jo je podala zdravstvena skupnost Slovenije, je bila komisija mnenja, da je resnično potrebno poiskati primerno rešitev na področju financiranja zdravstvenega varstva, vendar so hkrati opozorili, da niso za kakršnokoli oženje pravic borcev (kar bi morebiti sledilo ob razveljavitvi 2. odstavka 20. člena zakona o zdravstvenem varstvu, kakor to predlaga zdravstvena skupnost Slovenije).

Strunjan, delo v obdobju 1978–1982

Potem ko so vsestransko obravnavali poslovno poročilo »Svobode« – zdravilišča vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije, so člani komisije za vprašanja vojaških in-

validov pri RO ZZB NOV Slovenije v razpravi ugotavljali, da je ob upoštevanju vrste objektivnih težav iz lanskega leta, pa tudi nekaterih subjektivnih slabosti, dom deloval zadovoljivo. Ker so na seji sodelovali tudi nekateri člani in predsednik sveta tega zdravilišča, so lahko natančneje opredelili, kaj so bile dejansko objektivne okoliščine, ki so ovirale doseganje začrtanih nalog, in kaj so bile slabosti, ki jih je pripisati neustreznosti organizaciji dela in neelastičnemu poslovanju. Najpomembnejše opozorilo je veljalo delovni skupnosti strunjskega zdravilišča glede preiskrornih korakov k širši popularizaciji Strunjana, z dodatno opombo, da je seveda tako širšo ponud-

bo in tudi odziv nanjo pričakovati in mogoče izvajati predvsem, če so vse usluge solidne in na takšni ravni, kakršna ustreza hotelski kategoriji ter uslugam zdravilišča. Komisija je glede cen v letošnjem letu opozorila, da je potrebno upoštevati cene podobnih uslug drugih zdravilišč in hotelov ter javnost bolj podrobno seznaniti, kaj vse nudi zdravilišče v Strunjanu.

V nadaljevanju seje so člani komisije sprejeli osnutek poročila o delu komisije v mandatnem obdobju 1978–1982, sprejeli razdelilnik o koriščenju desetdnevnega oddiha po občinskih odborih ZZB NOV za leto 1982 in pregledali potek razprave o osnutku Statuta ZZB NOV Jugoslavije. B. Ž. J.

Dve voščili

Marjan Lenarčič

Že dvajsetega februarja je praznoval šestdeseti rojstni dan sekretar RO

ZZB NOV Slovenije Marjan Lenarčič, neutrudni organizator in povezovalac dela predsedstva RO ZZB NOV in slovenskih borčevskih organizacij.

Izhaja iz ljubljanske delavske družine in njegovo revolucionarno udejstvovanje sega že v predvojni čas. Poleti 1942. leta je odšel med partizane, kjer je opravljal številne politične naloge vse do konca vojne. Po vojni pa je prevzemal vrsto odgovornih nalog na področju notranje varnosti, pri CK ZKS ter pri IS skupščine SRS, aktivno deluje tudi v Zvezi telesnokulturnih organizacij Slovenije in Jugoslavije. Na področju borčevskih vprašanj deluje že vrsto let, pri čemer ga odlikuje natančno delo in izredna marljivost.

Dušan Gorkič

Udeleženec NOB, nosilec partizanske spomenice 1941, izkušen politični komisar v partizanskih odredih, Šerčerjevi in Levstikovi brigadi ter Osemnajsti diviziji, po vojni oficir JLA in generalmajor naše vojske Dušan Gorkič je praznoval šestdeseti rojstni dan te dni, natančneje, prav na prvi pomladanski dan.

Tovariš Gorkič je poleg drugih nalog prevzel tudi odgovorno in za razvijanje revolucionarnih tradicij nadvse pomembno nalogo povezovalca delovanja domicilnih odborov enot in služb NOV in PO Slovenije pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije.

Prav tako je že vrsto let predsednik odbora Osemnajste divizije NOV in POJ. S svojim delom na omenjenem področju prispeva velik delež k uresničevanju razvijanja revolucionarnih tradicij in tradicij NOB, kot si jih je začrtala slovenska borčevska organizacija.

Čestitkam obema tovarišema se ob njunih jubilejih pridružuje tudi uredništvo TV 15.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Medlog – Tradicije žive

V letu, v katerem smo že dodobra zakorakali, si je koordinacijski odbor za razvijanje tradicij NOV in spomeniško varstvo v KS Medlog v Celju zastavil vrsto nalog. Sicer pa so načrti odvisni tudi od razpoložljivih finančnih sredstev, saj imajo v mislih dve novi spominski obeležji (obe do krajevnega praznika 31. decembra). Predvideli so še komemoracijo pred Joštovim mlinom v spomin na Edvarda Kardelja in jo dvajsetega februarja izvedli skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v KS. Udeležili so se je tudi predstavniki skupščine občine Celje. Zbranim je spregovoril predsednik občinskega odbora ZZB NOV Celje Ivan Melik-Gojimir.

Na februarjem sestanku je medloški odbor imenoval tudi tričlansko komisijo, ki si je nato ogledala vsa spominska obeležja na območju KS in ugotovila, v kakšnem stanju so.

Boštjan Besednjak

Koper – Organizacija ZB Smedela

V začetku februarja so imeli člani osnovne organizacije ZB v krajevni skupnosti Smedela svoj redni letni občni zbor. Poročilo o delu organizacije v pretekli mandatni dobi je pripravil predsednik Dore Rebec in poudaril, da ni v tej krajevni skupnosti več takšnih članov-borcev, ki ne bi imeli ustreznega stanovanja. To je razveseljivo dejstvo in zato gre vse priznanje ne le organizaciji, ampak tudi samoupravni stanovanjski skupnosti in vsem, ki so kakorkoli pripomogli k rešitvi teh problemov.

Tokrat se pojavlja nova stiska pri borcih, saj je vedno več potrebnih zdravstvenih pomoči. Borci imajo svoj dispanzer v Smedeli, zelo potrebna pa jim je tudi zobna ambulanta. O tem so govorili že v obalnokraškem odboru in predlagali, da naj bi bila na voljo ena izmed že obstoječih ambulant. Zaenkrat je ostalo pri starem. Smedelska ambulanta ima evidentiranih 2000 pacientov – borcev. Sedanja ekipa v njej ne zadostuje več, saj je normativ za takšno ambulanto 1100 do 1300 pacientov. Bilo je govora tudi o tem, da bi sprejemali paciente še v ambulanti v Olmu. Kaže, da bo tudi to vprašanje v kratkem zadovoljivo rešeno.

Navzoči člani so podprli predlog, naj bi plačevali tisti, ki hodijo na okrevanje in imajo 15.000 dinarjev mesečnih prejemkov – 20% za gostinske usluge, a oni, ki imajo 20.000 dinarjev mesečnega dohodka – 50%. Tak predlog so že sprejeli v Piranu, Izoli in Sežani. Govorili so tudi o tem, naj bi hodili na okrevanje nekateri lažji bolniki le za 14 dni, tisti pa, ki so zelo bolni in potrebni temeljitega zdravljenja, naj bi ostali 21 ali celo 28 dni.

Sklenili so, da bodo poskrbeli za to, da bodo naša javna občila več poročala o njihovi dejavnosti; zato so osnovali komisijo za informiranje. Članarina bo odslej 100 dinarjev letno. Tudi obiske znamenitih krajev iz NOB bodo prirejali večkrat, kot so jih lani. Izvolili so nov odbor, kateremu bo predsedoval Miran Bertok.

Bogomil Liliša

Senovo – Polagali obračun svojega dela

Dvajsetega februarja je imela tudi krajevna borčevska organizacija v Senovem svojo volilno skupščino, ki so se je člani udeležili v velikem številu. Po izvolitvi predsedstva so borce pozdravili pionirji osnovne šole Štirinajste divizije iz Senovega, potem pa je dosedajni predsednik krajevnega odbora Pavel Petan spregovoril o političnem položaju doma in v svetu ter o deležu ki naj ga tudi borci prispevajo k uspešnejšemu izvajanju gospodarske stabilizacije.

Poročilo tajnika organizacije Šibile je zabeležilo sedanje številčno stanje članstva: 364. Torej je od zadnje volilne skupščine umrlo štirideset članov. V pregledu minulega dela so borci ugotavljali predvsem izredno aktivnost na področju SLO in DS ter na področju razvijanja revolucionarnih tradicij. Pridno so se udeleževali proslav v svojem kraju in tudi vsaj dvakrat letno organizirali izlete v partizanske kraje v Sloveniji ter v sosednji Hrvaški.

Občinske priznavalnine prejema 122 članov te organizacije, nekaj pa jih je deležno tudi občasne, enkratne denarne pomoči. Borci vsako leto pozorno spremljajo zdravje svojega članstva, obiskali so svoje bolne sotovaršice in organizirali obdaritev tovarišic ob dnevu žena.

Skrb za spomenike NOB na območju Senovega so označili za dobro, saj je skrb za vsak posamezen spomenik razpodeljena.

Novoizvoljeni odbor bo še naprej vodil Pavel Petan.

Karel Kurinčič

Stari trg pri Slovenj Gradcu – Prizadevni pri izvajanju skupnih nalog

Na volilni skupščini v Starem trgu so člani ZB pregledali svoje delo od lanskega marca do danes. Predsednik Franc Turčnik je v svojem poročilu nakazal probleme z vseh področij, ki zadevajo članstvo in okolje, v katerem živijo borci.

Iz poročila in razprave je razvidno, da je ta organizacija izredno razgibana in delavna. Člane ZB srečujemo kot prizadevne in odgovorne samoupravljavce v vseh sredinah samoupravnega delovanja KS. Mnogo jih aktivno deluje v SLO in DS. So še vedno hitri in vestni kurirji, ki s svojo iznajdljivostjo pripomorejo k hitrim izvedbam zadanih skupnih nalog na področju SLO in DS v krajevni skupnosti.

Poprečna starostna doba članstva se nagiba nad 65 let, vendar je organiziranost in delavnost organizacije na visoki ravni, ki lahko drugim organizacijam služi za vzgled.

Odločno se zavzemajo za izvajanje stabilizacijskih ukrepov v vseh sredinah. Predlagajo, da se sredstva, ki so namenjena za oskrbo članstva ZB, VI in žrtev vojne koristijo s preudarkom in posluhom za socialno varnost. Pravice članstva se ne morejo širiti, krčiti pa tudi ne!

Plan dela, ki so ga izoblikovali in sprejeli na svoji skupščini, jih zavezuje k nadaljnji aktivnosti.

Marinka Butolen

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Novoizvoljeno vodstvo ZZB NOV Vojvodine

Na šesti seji pokrajinske skupščine ZZB NOV Vojvodine so 17. marca izvolili novo predsedstvo vojvodinske borčevske organizacije in tako izvolili tudi predsednika, generalmajorja Rudolfa Jontovića, ter sekretarja, Stevana Isakova. Predsedniški mandat bo trajal leto dni, sekretarski pa dve leti.

Iz mednarodne borčevske dejavnosti:

Za razorožitev

Tako kot so se dogovorili na svetovnem borčevskem zboru v Rimu za skupna prizadevanja na področju razorožitve sveta, delujejo mednarodne borčevske organizacije tudi naprej. Tokrat se poglabljeno vključujejo v priprave na drugo posebno zasedanje OZN, konferenco o razorožitvi, ki bo v začetku junija v New Yorku.

Pred tremi tedni se je zbrala v Parizu delovna skupina FMAC, FIR, CEAC in CI-PAG ter skupaj z nekaterimi predstavniki oziroma funkcionarji francoskih borčevskih organizacij proučila načrt skupnega dokumenta, ki ga bo predložila naravnost zasedajočim v OZN.

Pripravljen besedilo mednarodnih borčevskih orga-

nizacij bo v aprilu pregledal še koordinacijski komitej, ki se bo zato sestal v Oslu.

V razpravah, ki so potekale ob pripravah omenjenega besedila, je bilo posebno izpostavljeno mnenje, da morajo Združeni narodi odigrati svojo vlogo v prizadevanjih za razorožitev, kar je seveda že večkrat prej poudarjala tudi jugoslovanska borčevska organizacija. Ker pa mednarodne borčevske organizacije ne morejo na kakšen neposrednejši način sodelovati pri reševanju razorožitvenih vprašanj, so menili, da morajo še zlasti poudarjati moralno plat mednarodnih političnih dogovarjanj na tem področju.

B. Ž. J.

Prepletanje nalog

Vsakokrat, ko prestopimo državno mejo – peš, z avtobusom, vlakom, ladjo ali pa z letalom, nas prvi ali zadnji pozdravi prijazni možakar v modri uniformi. To je miličnik postaje mejne milice. Seveda je delo miličnika na mejnem prehodu v tesni povezavi z delom drugih služb, ki prav tako delajo na meji. Predvsem s carino. Miličnik skrbi za varnost na prehodu, carinik pa nadzoruje prenos blaga čez mejo.

Prehodi in naloge na njih

Prehodi so lahko mednarodni ali pa mejni. Ločimo tudi cestne, železniške, pomorske, rečne in letališke. Glavna naloga miličnikov mejne milice je nadzor prehoda državne meje. Za tem pa se skriva vrsta drugih del in nalog, vsaka zase je specifična. Tako miličniki kontrolirajo potne listine in njihovo veljavnost, izdajajo vizume potnikom iz držav, s katerimi nimamo ustreznih sporazumov, nadzirajo vnos orožja, streliva, radijskih postaj

in tujega tiska, ki je včasih lahko sovražna. Prav tako urejajo promet na mejnih prehodih. Če je nujno, tudi pregledujejo avtomobile.

Postaja mejne milice Brnik

V naši republiki sta dve postaji mejne milice, ki opravljata delo na letališčih. Prva je na Brniku in druga v Mariboru. Vse pa kaže, da bo treba v bližnji prihodnosti ustanoviti še tretjo postajo in sicer na letališču v Portorožu, na katerem je iz dneva v dan večji promet. Zelo pa se poveča med turistično sezo-

no, ko iz vseh koncev Evrope priletijo s svojimi letali petičneži in se z jahtami podajajo na križarjenja po Jadranu. Zdaj opravljajo delo na portoroškem letališču miličniki postaje pomorske mi-

Preden vstopi na letalo, potnika in njegovo prtljago pregledajo z rentgenskimi napravami.

lice. Poleg nalog, ki jih opravljajo miličniki na drugih mejnih prehodih, pa opravljajo miličniki na Brniku delo, ki je značilno samo za letališča. Predvsem skrbno opazujejo potnike, kako se gibljejo po letališču, ki prav tako obmejno območje kot državna meja. Sumljive osebe morajo budno spremljati, saj je potem, ko je letalo v zraku, ponavadi že prepozno. Na srečo imajo naši miličniki le redkokdaj priložnost za takšno početje.

V veliko pomoč je tehnika

Na brniškem letališču je miličnikom pri nadzoru potnikov in blaga v veliko pomoč sodobna tehnika. Potnike in njihovo prtljago pregledajo s posebnimi rentgenskimi napravami, ki v trenutku opozorijo miličnika, če ima

potnik pri sebi kakšen kovinski predmet. Miličnik takšnega potnika izloči in pozneje ugotovi, kaj ima pri sebi. Vse te naprave uporabljajo za pregled potnikov na mednarodnih in domačih progah. S tem se želijo izogniti številnim »neprijetnostim« v letalskem prometu. Gre predvsem za preprečevanje ugrabitev letal in tiho tapljenja orožja in mamil. Za odkrivanje imajo na postaji posebej izurjenega psa.

Izpopolnjevanje ob delu

Na brniško in na vse druge postaje mejne milice prihajajo miličniki ali iz kadetske šole za miličnike v Tacnu ali pa iz šole za miličnike v Kotnikovi v Ljubljani. Razumljivo je, da niso usposobljeni za vse naloge, ki jih morajo opravljati na letališču. Zato jim takoj po prihodu na Brnik določijo mentorje, ki

so starešine ali pa operativni delavci, in ti jih uvajajo v delo. Prav tako gredo novi miličniki na seminarje in tečaje ter še poglobijo svoje znanje, predvsem o delu s tehničnimi napravami. Vsi operativni delavci pa so se v zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo usposobili za protidiverzantske preglede. Prav tako pa morajo miličniki na mejnih postajah obvladati vsaj delno kak tuj jezik, da lahko komunicirajo s potniki iz tujih držav.

Poleg nalog pri prestopu državne meje in varnosti potnikov pa miličniki opravljajo tudi naloge, ki jih imajo miličniki na drugih postajah milice. Tako skrbijo za nemoten in urejen promet pred letališko zgradbo, varnost pešcev in sploh red in mir na letališču. Varujejo letala in parave za vodenje letal in meteorološke naprave.

Bojan Kuntarič

Med teritorialci – prostovoljci na Koroškem

V koroški pokrajini je v zadnjih nekaj letih vključevanje mladih v razne oblike obrambnega in samozaščitnega usposabljanja vse večje. Zasluga gre predvsem občinskimi štabom teritorialne obrambe in vse večji aktivnosti mladinskih organizacij v koroških občinah. Kandidatov za vstop v vrste teritorialcev prostovoljcev je iz leta v leto več, hkrati s tem pa se razvijajo tudi oblike vključevanja in usposabljanja mladih za obrambo domovine.

Sicer pa ima pohodništvo na Koroškem že dolgoletno tradicijo, v zadnjem času pa so temu dodali še nekaj novih oblik obrambnega in samozaščitnega usposabljanja. Dobro poznan je tudi vsakoletni tabor in obrambno usposabljanje ter skupno urjenje mladih v radeljski občini, ki bi ga lahko postavili za vzor vsem.

Najprej se pomudimo pri pohodništvu. Vsak občinski štab za teritorialno obrambo in občinska konferenca zveze mladine enkrat letno pripravi pohod mladincev prostovoljcev. Pohodi imajo pokrajinski značaj in se ga udeležujejo tudi mladinci iz drugih občin. Potekajo skozi celo leto, tako so to dejavnost tudi načrtovali. Naj jih kar naštejemo: najprej je to slovenjegraški pohod, potem ravenski pohod »Koroška v zimi«, tradicionalni pohod radeljskih mladincev na prizorišče zadnjega boja legendarnega Pohorskega bataljona na Osankarico na Pohorju in poletni pohod dravograjskih mladincev »Po poteh revolucije«.

Ti pohodi so dejansko oblika usposabljanja mladih.

V prvi vrsti je to prenašanje in razvijanje tradicij NOB, saj se teh »pohodov« vedno udeležujejo tudi borci. To so prave zgodovinske in učne ure hkrati, ki mladim, pa tudi borcem na Koroškem, dosti pomenijo. To potrjuje tudi veliko zanimanje in številna udeležba.

Mladim v snegu in mrazu ni bilo težko, preizkušnjo so dobro prestali.

V pokrajini pa tudi vsako leto organizirajo tekmovanje mladincev prostovoljcev v vrstah enot teritorialne obrambe. Mladi se pomerijo v vojaških spretnostih in rešujejo teoretična vprašanja s področja splošne ljudske obrambe in družbene samo-

zaščite. To tekmovanje bi radi Korošci razvili tudi v republiškem merilu in dogovori so že stekli.

Med mladinci prostovoljci pa je kar polovica deklet, ki se v vrste teritorialcev vključujejo povsem enakopravno s fanti. Nedavno tega je ena od mladink prostovoljk po-

stala politični komisar v svoji enoti teritorialne obrambe.

Zimsko urjenje na Pohorju

Mladinci prostovoljci iz Slovenj Gradca so se letos v

marcu zbrali na zimskem urjenju in vzgoji na Kopah sredi pohorskih gozdov in planin. Snežilo je kot za stavo, pritiskal je mraz, ki ga je spremljal še veter. V takšnem vremenu je bilo pravo zimsko vzdušje pa tudi vse aktivnosti, ki so jih imeli v programu usposabljanja.

Kandidate so pričeli zbirati že jeseni, zanimanje je bilo precejšnje, zlasti, ko so mladim predstavili program. Vključeval je vojaško strokovni del, idejnopolitično izobraževanje in pa šolo smučanja. Mladi so se zživeli v zimo na Pohorju, spoznali so taktiko-bojevanja v težkih razmerah, se pogovorili z borci, ki so se borili v tamkajšnjih gozdovih in krajih, marsikateri od njih pa je tokrat prvič stopil na smuči ali pa vsaj prvič napravil pod nadzorstvom smučarskega učitelja prve zavoje. Prostege časa skoraj ni bilo, vsako uro so izkoristili. Obiskali so štiri partizanske bolnišnice in se ob tem seznanili s partizansko saniteto ter z današnjimi možnostmi na tem področju. Najbolj veselo je bilo seveda, ko so mladinke in mladince sprejeli v vrste teritorialcev-prostovoljcev.

Namen tega usposabljanja, pa tudi vseh drugih oblik vključno s pohodi, pa je, da bi mladi dosegli takšno znanje in pripravljenost, da se lahko povsem enakopravno vključujejo v enote teritorialne obrambe v koroških občinah. To jim je že uspelo, kar potrjuje tudi sprejem mladih v enote teritorialne obrambe. Starejši so jih v enotah sprejeli, vsakomur so pripravljeni pomagati in svetovati.

Boris Knific

IZ DELA ZRVS V TRBOVLJAH IZ DE

V dneh od 1. do vključno 4. marca letos so trboveljski rezervni vojaški starešine poslušali drugi cikel štiriurnih predavanj iz strokovnega programa za letos. Obavnavali so okupacijski sistem v sodobnih razmerah ter protidiverzantsko in protiteroristično delovanje po konceptu SLO.

Nedavnih predavanj za člane ZRVS sta se v krajevni skupnosti Alojza Sprogarja v Trbovljah udeležili tudi Milena Breznikar in Tatjana Forte.

Predavanja in priprave so tudi tokrat izvajali ločeno po KS in so bila dobro obiskana. Vodstvo KO ZRVS je s svojim članstvom hkrati urejalo tudi tekoče zadeve in jim posredovalo še nekatere informacije.

Aktiv predavateljev in člani strokovne komisije imajo v vmesnem obdobju od predavanj do začetka preverjanja znanja še obilico dela s pripravo testnih vprašanj in elementov taktične naloge ter z izbiro in proučevanjem terena. Zato si ti tovariši zaslužijo tudi družbena priznanja in zahvalo za svojo izredno angažiranost na področjih SLO in DS.

V petek, 12. marca 1982, so se v Iskrini tovarni polprevodnikov v Trbovljah zbrali rezervni vojaški starešine, ki so zaposleni v tej delovni organizaciji, in ustanovili svoj aktiv.

Pobudo za ustanovitev aktiva so dali člani sami zaradi lažjega izvajanja programskih nalog in širšega vključevanja ter angažiranja na področju SLO, varnosti in družbene samozaščite.

Na tem ustanovnem občnem zboru so člani ZRVS spregovorili o svojih konkretnih nalogah in akcijah, ki jih bodo izvedli in opravili že v tem letu. Sprejeli so poslovnik o delu in pravila krajevne organizacije ZRVS ter izvolili vodstvo tega aktiva.

Sklenili so, da bodo s pomočjo vodstev DPO in komiteja za SLO in DS pri samoupravnih organih sprožili in uveljavljali postopek za imenovanje tega aktiva v statut njihove DO, kot je to že uspelo tovarišem RVS in članom aktiva ZRVS v trboveljski termoelektrarni, kar jim bo omogočilo širšo dejavnost znotraj DO.

Rudi Matko

IZ DELA ZRVS V TRBOVLJAH IZ DE

Ob drugi knjigi Svarunove »Opredelitve«

Kronologija neponovljivih dni

Rudolf Hribnik-Svarun si je – o tem res ne more biti dvoma – zastavil načrt, kakršnega se ni doslej na ta način in v tem obsegu lotil še noben slovenski pisatelj ali kronist: popisati je sklenil vsa zgodovinsko in življenjsko relevantna dogajanja štirih okupacijskih in hkrati osvobodilno-revolucijskih let na slovenskih tleh. Obsežnih kronik in romanov, ki zadevajo vojna dogajanja na posamičnih sektorjih bojevanja, v različnih območjih oziroma pokrajinah naše ožje domovine ter v raznoterih socialnih, ideološko-političnih in predvsem vojaških sestavih, je v štiridesetletnem povojnem obdobju, zlasti v šestdesetih in sedemdesetih letih, nastajalo precej, vendar smo se jih ne glede na njihovo večjo ali manjšo zgodovinsko-raziskovalno in umetniško-pripovedno doganost navadili obravnavati kot »prispevke« za bodočo »veliko« zgodovinsko obravnavo ali »veliki« roman, ki si ju – ob nekaterih dosedanjih temeljnih delih s tega področja – še zmerom obetamo in ju napovedujemo.

Zasnova Hribnikove »Opredelitve« skuša biti ena takih »velikih« sintez. V štirih napovedanih knjigah naj bi zapovrstjo sledili popisu vsega, kar se je na naših tleh dogajalo in zgodilo od začetka fašističnega vdora spomladi enainštiridesetega do izteka vojnih dni spomladi petinštiridesetega. V ta detajlni »curriculum« skuša pisec-pripovedovalec zajeti vse, kar sodi v neizbrisni zgodovinski in življenjsko-doživljajski spomin na tista leta tostran in onstran odločilne, opredelitelne »mejne« črte – po eni strani v vrstah družene Osvobodilne fronte in občega družbenega progressa in po drugi plati v medsebojno povezujočih se,

čeprav navznoter razklanih reakcionarnih sestavih fašistoidne kontrarevolucije. Samoumevno je, da gre za gmoto, ki jo je skušal narediti karseda razvidno, opozarjajoč na poglobljene oporne točke in sledeč rdeči razvojni niti zgodovinskega procesa. Del vsega popisane sicer sodi v območje avtorjevih lastnih doživljajskih izkustev, toda večinski (in v faktografskem pogledu vsakakor obsežnejši) del je povzet iz mnogih že objavljenih in širše ali ožje znanih »gradiv« in »spominov«, kar vse je zajeto in sežeto v široko »pripovedno reko«, katere poglobljene namen je, da nas bo ponesla s seboj, nas preplavila in nas scela prepojila s svojo vsebino, s svojo »barvo časa«.

Glede na dejstvo, da po štiridesetih letih izjemno intenzivnega in vsestranskega zavzetega popisovanja tako globalov kot detajlov štiriletnega vojnega (okupacijskega, represivnega, uporniškega, narodnoosvobodilnega, revolucijskega itd.) obdobja marsikaj – ali domala vse bistveno – vendarle že vemo, se ob branju tako zastavljene povzetke zastavi vprašanje: kaj je tisto posebno, kar nam obeta in daje Hribnikova kombinacija kronike in literariziranega pripovedovanja. Zgolj sintezo (se pravi: strnjeno, povzeto ponovitev ali obnovno že znanih dejstev) ali vendarle tudi nove, doslej manj znane, drugače, avtorske osebnosti in posebne vidike? Poskus sprotnega odgovora na zastavljeno vprašanje bolj nagiba k prvi izmed obeh definicij – k ugotovitvam, da avtor »Opredelitve« ni premoget niti strokovno-raziskovalnega niti umetniško-popisovalnega instrumentarija, ki bi ga bil spodbujal in mu omogočil kaj več kot kom-

plementarno povzemanje in strnjevanje mnogoterih popisov, »porazgubljenih« v različnih kronikah, spominskih obravnavah, študiosisnih razpravah in pripovednih obdelavah. Lahko bi celo rekli, da je »Opredelitev« (sodet po prvih dveh knjigah) smotno razporejen izbor ali izpis iz vsega, kar je bilo doslej zabeleženega o poteku vojne in narodno-osvobodilnega boja na Slovenskem. Komur ni do tega, da bi se poglobljal v številne monografije, najde v Hribnikovi obdelavi smiselne povzetke in vrsto domala enciklopedično sežetih opisov dogodkov, pojavov in zgodovinsko vidnih oseb tostran ali onstran velike »frontne črte«. Hribnikovi opisi imajo nedvomno vrednost zanesljivega kronološkega zaporedja. Množico bolj ali manj »raztresenih« detajlov je spravil v red in jih medsebojno povezal v panoramo zgodovinske celote, ki utegne priti prav predvsem sedanjim mladim, s preteklostjo odmaknjenih revolucijskih let šele seznanjajočim se ljudem. Njegovo pripovedovanje je jasno, razvidno, plastično, objektivno in verodostojno – četudi mestoma, vsaj pri opisovanju bitk in njihovih neposrednih vojaških posledic ali rezultatov (kar zadeva število padlih, ranjenih, ujetih in podobno ter vsakokratni vojni plen) pretežno vojaško-taktilno, statistično, obče označevalsko, pa zato premalo prekravljeno z individualnostjo doživljanja in človeških občutij, ki bi bralca prisilila k identifikaciji in neposrednemu, nedistanciranemu podživljanju. Nasploh se vojno-poročevalska dikcija v tekstu neenovito prepleta z literarno zastavljenimi reportažnimi pasażami, kar ustvarja neke vrste ubeseditveno

neskladje. Ob temali onem »statistično« naštevalnem poglavju bi si bralci vsekakor želeli več življenjske otipljivosti – in ob posameznih pripovedno spontanostih odstavkih več »nadgradnje« v smislu analitično poglobljenega pronicanja v socialno, a hkrati individualno-psihološko, ne zgolj ideološko posplošeno tkivo časa. Sama zasnova vojne kronologije, kakršna je in skuša biti »Opredelitev«, namreč ne rekuje kompleksnost obravnave vseh globalnih in detajlnih segmentov dogajanja. Hribniku se je sociološka, politološka, psihološka in siceršnja kompleksnost na posameznih mestih imenitno posrečila, spet drugod pa zlepa ne. In prav to je škoda, ki jo ob prebiranju na neki način obžalujemo, zavedajoč se, da bi skrbnejša dodelava velikanske gmote dejstev, ki jih je zajel, zmogla premostiti prenekatero pripovedno praznino, zavoljo katere ostajamo nezadoščeni.

Hribnikov projekt je kljub temu pozornosti vredno dejanje. Bralcu omogoča celovit, vsestranski, razčlenjen in še zlasti razviden pregled nad dogajanjem, ki so podana avtentično in pošteno, opozarjajoč tudi na napake in deformacije, do kakršnih je v večjem ali manjšem obsegu prihajalo tudi v vrstah in v posameznih vodstvenih sestavih narodnoosvobodilnega gibanja. Vsi ti opisi so seveda daleč od vsakršne pristranskosti, obrnjenosti v to ali v ono smer, k opravičevanju ali k zavračanju. Hribnik skuša biti optimalno objektivni in uravnotežen – in obenem v posameznih oznakah, ki so vredne globlje pozornosti, tudi dovolj ocenjevalsko suveren, kar je zagotovo plodna plat njegovega pisanja.

Viktor Konjar

Iz marčne številke revije Borec

Odlomki...

»Za mrtvaško zastavo smo prikorakali do vaškega kala v zgornjem delu vasi, kjer se je zbralo še več vaščanov, potem pa so nas postavili v vrsto in nam ukazali, da moramo še naprej proti cerkvi. Pred cerkvijo smo se ustavili. Tedaj so iztrgali iz naših vrst Antona Trebca in ga odvlekli za pokopališče, tja so kmalu za Trebcom odvedli tudi Leopolda Kreblja. Preostali so ponovno ukazali, da moramo tam stati in gledati v tla pred zastavo. Minilo je minuto ali dve, ko smo zaslišali streljanje za cerkvijo in pokopališčem. Ko še niso bili dobrobra potihnili odmevi puškinih strellov, so pritekli z vseh strani fašisti in nas začeli pretepati s puškinimi kopiti in žilavkami kot razbesneli rablji, med tem pa vpili: Via, via...! in nas zmerjali z najgršimi psovskami.« (Maks Zadnik – Prva talca na Primorskem – v rubriki »Spomini in gradivo«.)

»Da bi poudarilo vodilno vlogo delavskega razreda v narodnoosvobodilnem boju in njegovo enotnost ter da bi ustvarilo tudi temelj za bodočo enotno sindikalno organizacijo, je vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja sklenilo dokončno oblikovati Delavsko enotnost (DE) kot predstavništvo delavskega razreda, vključenega v celoti v Osvobodilno fronto. Na sestanku 7. novembra 1942 so izvolili vodstvo DE (komunist Franc Leskošek, krščanski socialist Tone Fajfar, socialdemokrat France Svetek) ter sklenili izdajati časopis Delavska enotnost.« (Dr. Miroslav Stiplovšek – Pot slovenskega delavstva v Delavsko enotnost – v rubriki »Prispevek k zgodovini NOB in revolucije«.)

»Pred hišo se je ustavil avtomobil, iz njega so zlezli trije ljudje v civilu in tisti prvi je takoj rekel: – Oglejte si ta čudež. Žid nekaj dela! Oče pa je odgovoril: – Zato pa vi zapravljate čas! Tisti gospod pa je rekel: – Za koga pa nas imate? Oče si jih je pozorno ogledal, eden je imel precej izrazit židovski obraz, zato je presodil: – Videti ste kot cela židovska občina skupaj... Ta gospod je potem ugotovil, da je tega dovolj, izvlekel je značko in rekel: – Geheime Staatspolizei... Torej to je Gestapo, je pomislil oče in glasno rekel: – No, zbogom cesar!« (Ota Pavel, češki pisatelj – Krapi za Wehrmacht – v rubriki »Proza«.)

»Zgodilo se je tudi, da so trije dezertirali iz našega bataljona. Klatili so se po terenu, ropali in izsiljevali pod imenom partizanov, in sploh grdo ravnali z ljudmi. Lovili smo jih skoraj dva meseca. Med tem so napravili ogromno škodo osvobodilnemu gibanju v moralnem pogledu. Glavnega krivca smo zalotili na njegovem domu in je padel v boju, drugi je pobegnil v Nemčijo, tretji pa se je javil partizanom. Sodelo mu je četno sodišče, ki je bilo sestavljeno podobno kakor naše bataljonsko. Obsodilo ga je na smrt z ustrelitvijo, ker je bila moralna škoda prevelika in je bil tako strog ukrep učinkovito preprečilo.« (Franc Pirkovič-Črt, dr. Teodor Tomišek – Spomini na partizansko civilno sodstvo – v rubriki »Spominsko pričevanje«.)

»Vsak posamezni partizanski zdravnik se je takoj in z lastno ustvarjalnostjo lotil dogovorjenih nalog. Glede tega ni bilo enotnega vzorca. Prav ta raznovrstnost je še povečala varnost. Dostopi do skritih bolnišnic so postali nevidni poleti in celo pozimi v snegu. Pri tem so nam pomagali gozdarji, lovci in inženirji, ki so bili stalno osebje bolnišnic. Tudi psi jih ne bi izsledili. Kjer je bilo le malo izvirov vode, od njih ni bilo moč po sledih priti do bolnišnic. Odkrivali in izkopavali smo nove vodnjake, ki jih ni bilo v nobenem zemljevidu in jih ni poznal noben domačin. Imena bližnjih krajev smo v bolnišnicah preimenovali. Ranjenci so bili z javk preneseni v bolnišnice z zavezanimi očmi in po ovinkih. Enako smo jih odpuščali. Za lokacijo globoko zakonspiriranih bolnišnic so vedeli le tisti tovariši, ki so v njih delali. Najstrožjo konspiracijo je naše partijsko in vojaško vodstvo ne samo odobraval, temveč tudi zahtevalo. Naj omenim, da ni bilo pripomb, ko smo odklonili ogled bolnišnične sekretarju CK, in da je komandant Stane odobral, ko jih nismo hoteli pokazati majorju dr. Rogersu, ko je proti koncu vojne prišel k nam. Ta podpora najvišjega partijskega in vojaškega vodstva brezkompromisni najstrožji tajnosti je zagotavljala varnost ranjencev.« (Franc Novak-Dr. Luka – Pripombe partizanskega zdravnika – v rubriki »Odmevi«.)

»Vendar moram reči, da me je razočarala naglica, s katero je tako res, »čez drn in strn« v spominskih pohitel ne samo skozi vse svoje življenje, temveč tudi skozi ta naš veliki in neponovljivi čas...« »Menim, da je Beblerjeva vloga v narodnoosvobodilnem boju dosti večja, kot pa jo razberemo iz njegovih spominov.« (Dr. Tone Ferenc – NOB v poslednji Beblerjevi knjigi – v rubriki »Ocenjujemo«.)

»Obstajata, kot je videti, dva vsaksebi stoječa pogleda, dva spopadajoča se odnosa do resničnih dejstev časa, zgodovine in predvsem življenja. Toda resnica je, kakorkoli že si jo ogledujemo, ena sama. In »balada« o Ogenjci je v zvezi z njo izterjala opredelitev.« (Razmisleki ob odzivih na Manj strašno noč – iz rubrike »Ocenjujemo«.)

Piše Jaka Slokan 4

Listi za slovenski zbornik

»Kulturniška skupina XIV. divizije NOV in POS med prebivalci Notranjske« (Marta Paulin-Brina)

»Petdeset let kulturniškega delovanja« (Tone Kebe)

»Čakalnica, Rakek, V Smrekovcu« (Stanko Janež)

»Mariček Znidaršičeve pot k drugim in vrnitev k sebi« (Francšek Bohanec)

»France Šušteršič in njegovi Mehurčki iz cemun« (Janez Šumrada)

»Mehurčki iz cemun, Grenke jagode« (France Šušteršič)

»Elegija šestdesetletniku« (Vinko Šumrada)

»Prispevek k bibliografiji Matevža Haceta 1945–1980 (Janez Šumrada)

»Spominu Maksima Gasparija, Spominu Lojzeta Perka« (dr. Stane Mikuž)

Tvegam trditve, da sta od »stoterih« zbornikov po drugi svetovni vojni samo dva, ki ju je po določenih kriterijih sploh moč primerjati. To sta »Slovenski zbornik MCMXLV«, ki ga je uredil Juš Kozak (založila pa Dr-

žavna založba Slovenije 1945), ter obojni »Notranjski listi« (I. izza leta 1977 in II. izza leta 1981), obravnavani kot celota. Mimogrede: ves povojni čas »spremljam« slovensko zapisano in objavljeno besedo, od leta 1947 do leta 1975 poklicno, odtlej – ljubiteljsko. »Ljubiteljsvo« je zame onerozno in nikakor lukrativno početje; poslovenitev obeh pojmov prepustim bralcem! Primerjana zbornika imata korenine v narodnoosvobodilnem boju, blizu sta si po obsegu in pestrosti, oba pa sta – ne nazadnje – »nedokončani simfoniji«. Ali ni to nova zglebna značilnost, še posebej, če k vsemu doslej naštetemu prštejem še izrazito nekomercialne smotre izdajateljev obeh edicij? Kaj takega je opravičljivo zgolj na področju kulture!

Število prispevkov v drugem delu »Notranjskih listov II« (vseh je kar petindvajset) je nemara zadosten razlog, da jih (kot sem storil tudi v zvezi s prvim, »jubilej-

nim« delom) pobliže omenim samo nekaj, dasiravno z gotovostjo pričakujem odmeve na večino vseh objavljenih sestavkov.

Po obsegu (29 strani v zborniku) in glede na skrbno zastavljen pregled dejstev sodi prispevek Lojzeta Uleta o »Nastanku in razvoju Društva kmetskih fantov in deklet na osrednjem Notranjskem« med najbolj zglebne značilnosti »Notranjskih listov«. Enake študije doslej še nismo dobili, in vendar... uvod vanjo je v precejšnji meri ponavljanje že znanih posplošenih ocen družbe v obdobju med vojnama na Slovenskem. Dr. Metod Mikuž pravi v svojem znanstvenem delu »Slovensci v stari Jugoslaviji«: »Gruda, mesečnik, Ljubljana, od 1924 do 1941, je vir za zgodovino Zveze društev kmečkih fantov in deklet, katere del se je močno zblížal s komunisti«. Sodim, da bi moral imeti vsakdo, ki v obdobju med vojnama kakorkoli povezuje KPJ z družbeno

stvarnostjo, pred očmi kot biser čist odstavek iz Speransovega »Razvoja slovenskega narodnega vprašanja«: »Vloga KPJ je bila v tem času eden najbolj svojevrstnih pojavov v Evropi. Čeprav je bila Partija v globoki ilegalnosti, čeprav ni moglo legalno izhajati prav nič, kar bi bilo kakor koli pod njenim vplivom, čeprav je bila prepovedana vsaka organizacija, brž ko se je zadelo, da komunisti v njej dobivajo vpliv, in sploh vsaka demokratična aktivnost v legalnem jugoslovanskem političnem življenju, je KP bila močan in javen politični faktor v deželi«. Vemo, da se dr. Mikuž in Edvard Kardelj-Sperans nista zmotila! Vemo tudi, da je Gruda, mesečnik za kmečko prosveto, legalno izhajala ves čas od 1924 do 1941, oziroma, da med vojnama zavoljo komunistične dejavnosti ni bila prepovedana niti ena organizacija Društev kmečkih fantov in deklet.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Štiri pripovedi za eno zgodbo

Proti jutru so Leu povedali, da je mati mrtva

Kadar si tako poln nesreče, da ne obstaja nič drugega več, začenja nesreča prenehati biti nesreča – ker ni ničesar več, s čimer bi se dalo primerjati. Potlej je samo še popolna izčrpanost. In nato preide. Človek pričinja počasi spet živeti.

E. M. Remarque

Oče Rudolf

Rudolf Bernetič iz Marezig pri Kopru je bil zanimiv človek. Nemiren duh. Lastovice pod nebom. Neznasko občutljiv za krivico. Oče mu je zapustil hišo v Marezigah. Da bi ostal. A ni ostal. Vse bolj ga je vleklo v politiko. Tudi brata Adama.

V prelomnih letih prve svetovne vojne je Rudolf kot

mladino, da bi se uprla tujčevemu zatiranju. Ustanovil je godbo na pihala in vaje izrabil za agitacijo proti fašizmu, ki so začeli dvigovati glave.

Potem je prišel znani upor v Marezigah. Kakšen dan, dva prej so Rudolfa zaprli. Tako ga je poučil Regent v Trstu, ki je vedel, da volitve ne bodo srečno minile in da bo Rudolf skoraj gotovo več

je vse po vrsti odklonil. Leta 1926 so ga Italijani obsodili na pet let zaporu zaradi protidržavnega delovanja. Odse del je trinajst mesecev, potem so ga zaradi otrok izpustili.

Nenehno se je moral javljati karabinerjem, oblastem, domala vsak dan. Kljub vsemu je hodil v Trst k Regentu in prinašal nazaj »prevratniško« literaturo, kot so trdili Italijani.

Rudolf je bil član italijanske komunistične partije, tako je zatirjal Ivan Regent, in ko je vse kazalo, da bo teror počasi nevzdržen za vrlega, neustrašnega Marežgana, je leta 1928 z njegovo pomočjo odpotoval čez mejo v Ljubljano in od tam v Francijo in naprej v Sovjetsko zvezo. 1935. leta so še dobili pismo. Da je v Sibiriji, kamor ga je pahnili Stalini, da je tam hudo, petinštirideset stopinj Celzija pod ničlo ga tako pesti, da ne verjame, da bo izvel celotno kožo...

Mati Ana

Ni bilo lahko Marežganki Ani, Rudolfovi ženi, materi dveh otrok. Rudolf je bil le malo doma. Trepotala je zanj, ko so ga preganjali in vlačili po zaporih.

Trepotala, ko so fantom pobrali instrumente in jih prepeljali v Koper na sodišče in je moral Rudolf »vrtati«, da so jih dobili nazaj, da je lahko spet opravljal pod krinko godbe svojo »prevratniško« dejavnost.

Spodaj pod hišo v Marezigah je kal. Tjakaj so večkrat vlekli Ano zlovesči fašisti in ji grozil, da jo bodo utopili, če ne bo povedala, kje je mož in s čim se ukvarja.

Potem je ostala sama. Rudolf je pisal, nekajkrat se je oglašil in ko je prišlo tisto hudo žalostno pismo iz Sibirijske, mu je poslala paket s toplimi oblačili.

Rudolf Bernetič

snubljenju fašistov za njihove stranke, bilo je 15. maja 1921, je bil Rudolf v zaporu.

Poslej je bil kar naprej v zaporih. Oblasti so mu ponujale dobre službe, če bi le prenehal z agitacijo. Rudolf

Ana Bernetič

Kmetija je bila majhna, stric je obdeloval zemljo, fašisti so jih zaničevali. Ana je hodila v Trst pralno perilo premožnim meščanom. Kdajpakdaj je nesla tjakaj jajca in kar se je še dalo prodati tržnim ljudem.

Ko se je Leo v šoli stregel zaradi zaničevanja s sošolcem in mu je učitelj dejal, naj gre raje v Moskvo tole

Leo Bernetič

boljševike, je Ana tiho trpela.

Iz enega gorja se je rodilo drugo. Spet je prišla vojna. V hiši so se začeli zbirati znani neznanci, Ana je molče soglašala. 16. januarja 1945 so ji ranili sina. Fašisti so pobesneli. Ana se je odpravila v hišo, od koder so se slišali streli, potem se je vrnila. Doma so jo na hišnem pragu ustrelili...

Leo

Osmega marca 1943 so Lea skupaj z bratom Grozdanom odpeljali v Aquilo, v »battaglione speciale«, od koder je bil premeščen v južno Italijo, po razpadu Italije pa je prišel v prekomorske brigade. Pot ga je vodila v 13. proletarsko brigado in naposled v tečaj za sanitetne referente v Drvar. Leo se je znašel v Drvarju natanko ob padalskem napadu Nemcev na to bosansko mesto, kjer je bil v tistem času glavni štab s Titom na čelu. Udeležil se je bojeva za osvoboditev Drvarja, potem pa se je s 6. ličko divizijo odpravil naprej. Zaradi onemoglosti so ga poslali na okrevanje v severno Bosno, pod Grmeč, nekoliko pozneje, ko je bil že vsaj za silo zdrav, pa preko Topuskega, kjer je bil štab ZAVNOH-a, v Slovensko Primorje, v Koper, na komando mesto, kjer se je po dolgem času srečal z bratom Grozdanom. Leo je na svojih popotovanjih staknil kolero. Treslo ga je, bil je slab in nesposoben za bojevanje. Poslali so ga domov. Spal je po bunkerjih, na polju, zbiral je podatke o sovražniku, dajal hrano patrolam, ki so blodile naokoli, mornarjem, pripadnikom VDV, organiziral skupaj z drugimi prehrano za bolnišnico...

16. januarja 1945 sta prišla v Bernetiče, domačo vas, Jasko Kovač in Franc Lovrenčič. Poiskal ju je tudi Leo. Nanje pa je naletela tudi nemška potulja.

Kovač je začel streljati s pištolo. Bili so pomešani vsevprek: gospodar in gospodinja, Leova sestrčna in domača hči, fantje...

Lovrenčič je dobil strel v trebuh. Gospodarja so ubili na pragu hiše. Kovač je ušel,

rešili sta se tudi dekleti, Leo se je skril. Potem je v hišo priletela bomba, naravnost v kuhinjo. Lovrenčič je še stokal na tleh. Leo je planil iz skrivališča, se spoteknil ob mrtvega gospodarja Andreja Korena, padel, a se znova ugovil na noge, takrat pa je dobil strel skozi ramo.

Zunaj se je nagrmadilo Nemcev, bilo jih je petdeset, morda sto. Tudi mati Ana je prišla gledat, kaj se dogaja. Leo se je nekako prebil do doma. Matere, ki so jo medtem že ustrelili, ni videl, šele proti jutru so mu povedali, kaj se je zgodilo.

Okoli devete ure zjutraj naslednji dan so ga dobili Nemci. Nemški vojak, Slovenec po rodu, ga je hotel ubiti, a mu je nemški komandant ubranil. Obvezali so ga in ga skupaj s sestrično in Marijo Korenovo, gospodarjevo hčerjo, odpeljali v Pridvor in na Škofije na zaslišanje, pa potem še v Trst, kjer je vse vztrajno tajil. 1. marca 1945 so jih odpeljali v

Grozdan Bernetič

Dachau, kjer je Marija umrla. V Dachauu se je Leo znova srečal z Grozdanom...

Grozdan

Ko se je Grozdan po kaptulaciji Italije vračal domov, je blizu Kopra dobil prvi stik s partizani, z domačini, ki so razoroževali Italijane. Poslej je za Gortanovo brigado vozil hrano iz Buzeta, s kamionom se je prevažal tja in nazaj, vozil tudi orožje, ujetnike, kar je bilo treba.

Sredi najhujšega dela jih je zajela nemška ofenziva. Takrat so Nemci požgali tudi Marezige. Grozdan se je odpravil domov in se znova povezal s partizani v domači vasi. Menda so bili skupaj z njim, čas beži, spomin slabi, Toni Parapat, nekdo iz Ljubljane, pa Branko Babič... Mati je bila pri AFŽ, prenašala je partizansko literaturo (kako vesel bi bil njen revolucionar!), zbiral hrano za vojsko, naredila, kar so ji veleli, za kar so jo prosili.

Zadnje dneve leta trinaštridesetega je enkrat zvečer prišel na Bernetičevo domačijo Stefan Kurinčič, obveščevalec. »Grozdan, bi šel v partizane?« je pobaral mlađega Marežgana, ki je bil takoj za to. »Pripelji še koga zraven,« je še navrgel.

In je Grozdan pripeljal Etoro Babiča, ta pa Angela Bržana, vsi skupaj pa so odšli

li na Smokovec. Tam je bil tudi bataljon Istrskega odreda. Poslej so se ukvarjali z novačenjem domačinov, ki so jih poznali. V dvajsetih dneh se je nabralo okoli sto dvajset novincev.

Odšli so v Brkine. Grozdan na so kmalu prestavili v komando mesta Materija, ko pa se je začela ofenziva v Brkinih, so odrinili na Mašun. Kaj kmalu se je Grozdan spet znašel v komandi mesta, tokrat koprškega. Od tistih, ki so jih takrat odbrali za komando, sta živa le še Grozdan in Valerij Jakovnik. Poslej so vozili novince na Mašun in v Brkine, prevažali sanitetni material, hrano, strelivo, tudi sol kot Martin Krpan in seveda pošto.

Petindvajsetega novembra štirinštridesetega leta so bili pri Kučibregu, na meji med Hrvaško in Slovenijo. Frenk, komandant mesta Koper, je poklical Grozdana. Pripravljala se je ofenziva.

»Kaj misliš, Grozdan, kaj nam je storiti?« je vprašal. Dejal je, da bi bilo najbolje čakati, ne da bi se kamorkoli premaknili. Tako je mislil Grozdan.

Zjutraj so bili že obkoljeni. Tolkli so se ves dan in okoli tretje ure so jih Nemci zajeli, jih gnali na Topolovec, postavili pred mitraljeze, v zadnjem trenutku pa je prišel ukaz, da jih morajo pripeljati žive. Bili so zvezani z žico, trdno zajedeno v meso, kri je curljala iz zapetja.

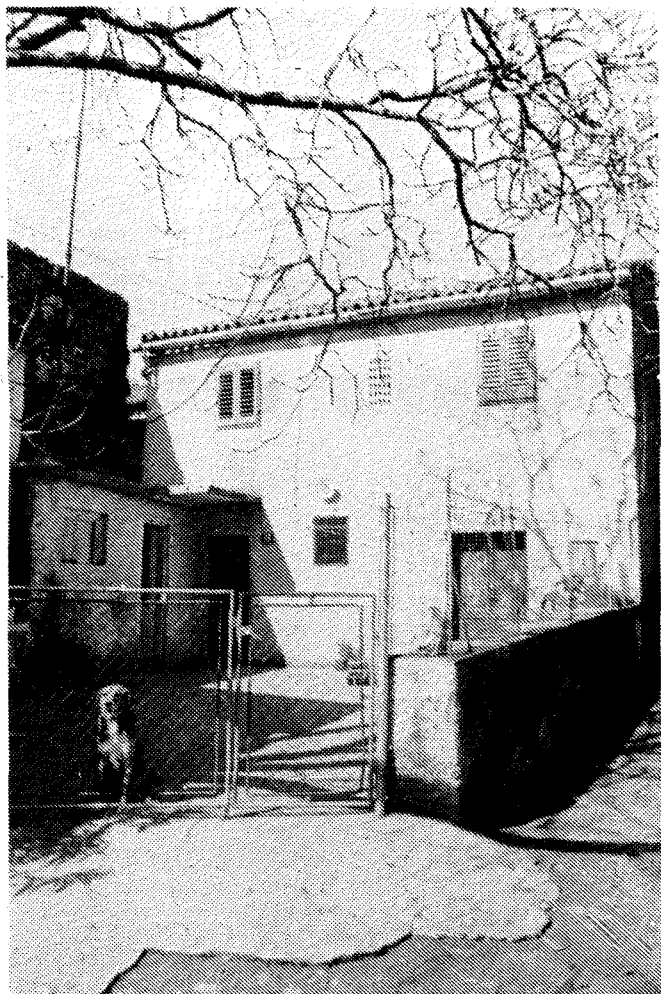
Težko, krvavo, do bridkosti naporno romanje. Kasarna Šempeter pri Kopru. Trst, Coroneo. Grozdanu so pretili z Rižarno, s krematorijem. Naposled Dachau. Delal je v isti tovarni letal kot Leo, brat, in vendar nista vedela eden za drugega. Delali so v treh izmenah...

Ko sta se prvič srečala in je vihar vojne že utihnil, sta se komaj spoznala: Grozdan je imel le trideset kil...

Ostala sta doma, eno leto, da sta si opomogla. Potem ju je življenje razdvojilo. Grozdan je bil eno leto v Ljubljani v službi. Vendar ni vzdržal, vrnil se je v rodne Marezige. Leo pa je pet let prebil pri milici, se izučil za elektromonterja in pred leti odšel v zasluženi pokoj. Grozdan je skoraj deset let prenašal poštarsko torbo po domačih gričih, težka prometna nesreča pa ga je prisilila, da je ostal doma.

Leo rad pride v Marezige, k domačim. h Grozdanu, v vas, ki ima in nima vode. »Toliko prostovoljnih ur smo žrtvovali,« tarnata, »sedaj pa nimamo vode. Saj je, a kaj, ko je ne moremo priklopiti. Ne puste. Pravijo, da nimajo denarja, ne ljudi. Če bi pustili, bi sami napeljali...« Marezige so osamljena vas, stanovanj ni, učitelji se vozijo, toda če človek tukaj stalno ne prebiva, se na ljudi ne navadi, potem tudi živahnosti ni, ni življenja. Delo ni vse.

Milenko Strašek

Pri Bernetičevih

podoficir mornarice opravil na stari ladji Alfa tečaj za delo na torpednih čolnih in starejši ljudje pravijo, da se je kot avstrijski vojak udeležil upora mornarjev v Puli. Tam se je fant iz Marezig spoznal s sebi podobnimi, nemirnimi duhovi.

Ko se je vrnil, je počel marsikaj. Imel je gostilno, bil je zavarovalniški agent, hodil je opravljat težaška dela v Trst, tamkaj se je zaposlil tudi v tovarni olja, kjer je bilo zaposlenih precej komunistov. Okoli dvaindvajsetega leta se je poročil. Prva dva otroka sta umrla, Leo in Grozdan sta ostala.

Kjerkoli je bil, povsod je govoril o zatiranju Italijanov, o potujčevanju, širil napredne misli, se družil s komunisti, z Ivanom Regentom v Trstu, kamor je večkrat zahajal.

V koprške vasice je nosil letake in jih ponoči trosil ob vsej obali. Poiskal je sleherno priliko, da je organiziral

Vojna v Namibiji

»Ne umri za svojo deželo. Zanj umre sovražnik!« To geslo je mogoče prebrati na vidnih mestih v vseh štiridesetih vojaških oporiščih, ki jih ima Južnoafriška republika vzdolž 1500 km dolge namibijsko-angolske meje. Geslo je sestavni del prizadevanj, da bi vojaki južnoafriške armade »vzdržali psihološke in moralne obremenitve«, ki jih prinaša petnajstletno vojskovanje na ozemlju Namibije, »sovražnik« pa je vsakdo, ki misli drugače, posebej če je njegova koža črna.

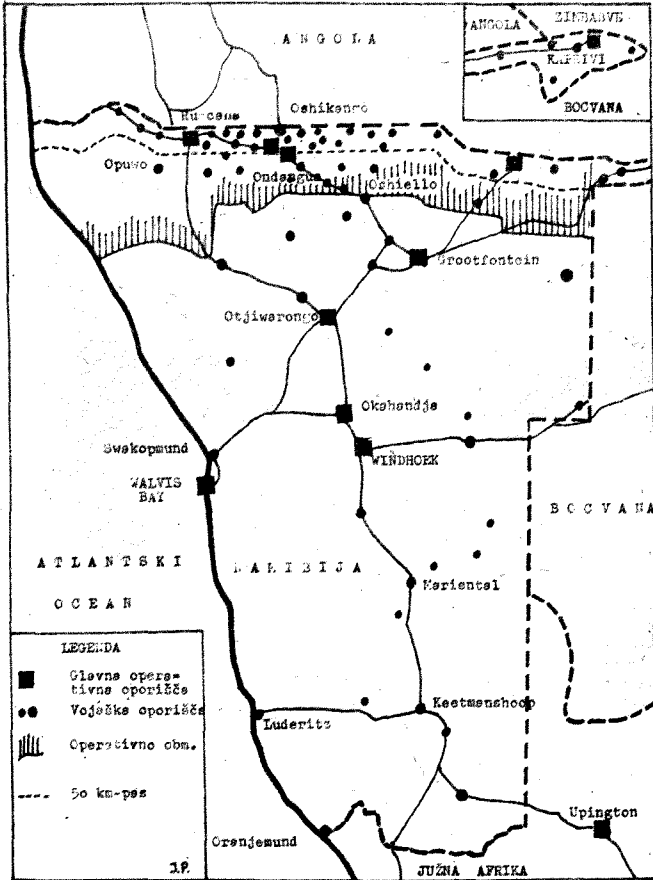
Malo jih je med dobrim milijonom Namibijcev, ki ne mislijo drugače. Za večino Namibijcev je prihodnost dežele v neodvisnosti, v vladavini črne večine in ne v nadaljevanju južnoafriške okupacije. Medtem ko si na političnem polju vlada v Pretoriji prizadeva, da bi Namibiji podelila navidezno neodvisnost z marionetno vlado, ki jo je ustanovila pred tremi leti, pa poveljstvo južnoafriških čet v Windhoeku zagotavlja, »da ima čedalje več uspehov v akciji za pridobivanje srca in duha« namibijskega ljudstva.

Južnoafriško časopisje že dobro leto dni objavlja priložnostne članke z legendami o prijateljskem sodelovanju vojaštva in policije z Namibijci oziroma o naklonjenosti, ki naj bi jo Namibijci čutili do okupacijskih sil. Johannesburgski Rand Daily Mail je nedavno posmehljivo pospremil podobne trditve z besedami: »To smo lahko nekoč že slišali. Američani so v Vietnamu leto za letom pridobivali podporo domačinov, dokler niso izgubili vojne...!«

Rand Daily Mail ni zastoj potegnil primerjave med Vietnamom in Namibijo: 30.000 vojakov Južnoafriških obrambnih sil (JOS) po številu najmanj trikrat presega moč osvobodilnega gibanja SWAPO. Borci gibanja SWAPO, oboroženi z avtomatskimi puškami, mitraljezi, minometi in v zadnjem času z raketami zemlja-zrak, na videz prav gotovo ne morejo predstavljati hude ovire izredno izurjenim, sodobno oboroženim mehaniziranim enotam JOS, ki ob podpori helikopterjev in letal izvajajo po vietnamskem primeru posnete operacije »poišči in uniči«. Poveljstvo JOS v Windhoeku vsakih štirinajst dni izdaja biltene, v katerih analizira »uspehe« ter navaja število mrtvih sovražnikov: sodeč po teh biltenih bi moral SWAPO v minulih treh letih imeti 4.215 mrtvih, kar bi pomenilo, da je padel skoraj vsak drugi borec gibanja. V istem času pa je dnevno južnoafriška armada v Namibiji zabeležila samo 112 mrtvih in pogrešanih. Takšne propagandne številke ne morejo nikogar preslepiti in zavračajo jih tudi v Južnoafriški republiki sami, kjer so se že zdavnaj navadili vsakodnevni opozoril, da »vojna še traja«, v obliki radijskih in televizijskih sporočil »dečkom na fronti«, v zastave razvitih krst na intimnih družinskih pogrebnih ali posmrtnih odlikovanj za zasluge in hrabrost.

Resničnost je skratka dru-

gačna: osvobodilna vojna teče že šestnajsto leto, ne da bi ji bilo videti konca. Zahodni vojaški opazovalci se strinjajo v oceni, da ima Južnoafriška republika trenutno položaj več ali manj v rokah, da je njena vojaška moč izredna in da presega moč katerekoli druge armade južno od Sahare, toda prepričani so, da vojne ne bo mogla dobiti.

Stopnjevanje vojne

Osvobodilna vojna v Namibiji se je začela sredi leta 1966, ko je mednarodno sodišče na predlog afriških držav Južnoafriški republiki odvzelo pravico skrbništva nad to bogato deželo ter njeno navzočnost razglasilo za protizakonito.

V začetku so bile vojaške operacije borcev osvobodilnega gibanja SWAPO le priložnostne, v obliki zased in postavljanja min, osredotočene na gosto naseljeni Kaprivi pas, ki se zajeda med Zimbabve (takrat Rodezijo) in Bacvano. Južnoafriška republika je sodila, da bo to novo nevarnost hitro zatrla: v prepričanju, da gre za omejene gverilске-akcije, je prepuстила tamkajšnjim policijskim četam nalogo, da »opravi« z nadležnimi teroristi. Toda do leta 1972 so se operacije osvobodilnega gibanja SWAPO tako povečale, da je policija ostala brez moči. Še istega leta so oblasti na celotnem območju pokrajine Ovamboland uvedle izredno stanje, vse vojaške in polvojaške operacije pa je

vzela v roke armada.

Ze na začetku leta 1974 je bilo na severu Namibije trajno razmeščenih 4000 vojakov JOS in 1000 policistov: njihovo operacijsko območje je bilo predvsem v pasu Kaprivi in Ovambolandu, pozneje pa se je razširilo tudi na pokrajino Kavango.

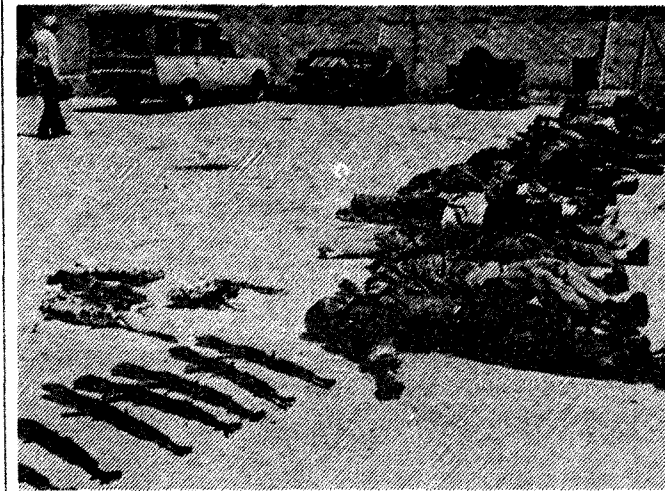
Po padcu portugalskega kolonialnega imperija je Južnoafriška republika na severu Namibije začela mrzlično graditi vojaška oporišča in utrjevati obmejne postojanke, kajti pravilno je domnevala, da se bo obseg vojaških akcij osvobodilnega gibanja bistveno povečal. Politične računice, okrepjene s problemom varnosti, pa so Pre-

letih na območju Namibije nad dva tisoč incidentov in spopadov. Od maja 1979 velja izredno stanje v vsej Namibiji severno od Windhoek, na območju, kjer živi 80% vsega prebivalstva.

Kljub pospešenim vojaškim operacijam »poišči in uniči«, v katerih so vojaki JOS zagrešili nekaj žalostnih pokolov nad civilnim prebivalstvom in požgali celo vrsto vasi, se obseg vojaških akcij osvobodilnega gibanja ni zmanjšal. Pomagala ni niti nova metoda, uvedena sredi leta 1979, ko je poveljstvo JOS nudilo posebno nagrado vsakemu, ki bi dal informacijo o premikih borcev SWAPO. Oblasti so nudile 50 randov za informacijo o postavljenih minah, 200 randov pa za obvestilo, ki bi vodilo k aretaciji »terorista«. Leto dni pozneje so za iste informacije nudile že 1000 in 2000 randov.

Vojaška okupacija Namibije je dosegla stopnjo brez primere: dežela je danes – glede na število prebivalstva – najbolj militarizirano ozemlje na svetu. Če bi na podlagi razpoložljivih podatkov primerjali število vojaških sil JOS (skupaj s polvojaškimi varnostnimi silami) s številom prebivalstva, bi dobili količnik 1 : 12.

Po ocenah zahodnih vojaških opazovalcev se je sredi lanskega leta število južnoafriških vojakov v Namibiji ustalilo na približno 30.000. Na podlagi te številke je mogoče ugotoviti, da je minimalna vojaška moč južnoafriške republike v Namibiji 75.000 mož v vseh treh rodovih vojske. Vsa ta soldateska je razporejena v 70 večjih in manjših vojaških oporiščih, od katerih jih je 40 v takoi-menovanem »operativnem območju«.

Propagandni prijem: južnoafriško časopisje objavlja slike mrtvih gverilcev in zaplenjenega orožja.

Južnoafriška republika sicer razpolaga z armado, ki šteje 86.000 mož, najmanj 360.000 pa jih je v rezervi. Oborožena je z najsodobnejšim orožjem atlantskega pakta: vojno letalstvo ima nekaj manj kot 100 francoskih mirageov ter britanske in ameriške helikoptere; pehota premore najsodobnejše avtomatsko orožje izraelske, belgijske in britanske izdelave, ameriške minomete in

francoske rakete; oklepna vozila prihajajo iz Britanije in Francije, transportna vozila iz Zahodne Nemčije itd.

Južnoafriška armada se ponaša tudi z najstrašnejšim

stvom, ki ga hočejo »zaščititi« pred sodelovanjem z osvobodilnim gibanjem, ter operacije iz serije »Smokeshell«, naperjene proti sosednjim neodvisnim afriškim drža-

Med nedavnim napadom na Angolo južnoafriški vojaki vkrcavajo v helikopter ranjenega tovariša.

sodobnim uničevalnim orožjem – jedrsko bombo. Znano je, da je prvič preizkusila to orožje sredi leta 1979 nekje med Rtom dobre nade in Antarktiko ter da že dobro desetletje sodeluje z Izraelom pri pripravi »taktičnih nevtronskih bomb«.

Lani je južnoafriški generalni štab na paradi blizu Pretorije prvič pokazal javnosti tudi top G-5, kalibra 155 mm s katerim lahko manjše jedrske naboje izstreljujejo celo na cilje v bližini ekvatorja. Skratka, kaže, da južnoafriška armada ni samo najmočnejši konvencionalni vojni stroj v Afriki, ampak je tudi edina jedrska sila na črni celini.

»Za domovino naj umre sovražnik«

V obrambnem ministrstvu na Potgieterski cesti v Pretoriji so južnoafriški vojaški umi v minulih letih preučili ameriške priročnike za vietnamsko vojno, francoske izkušnje iz Alžirije, britanske izkušnje na Severnem Ir-

vam, predvsem proti Angoli. Operacije iz te serije sestavljajo pospešene kampanje sistematičnih vpadov čez namibijske meje: v njih pona-vadi sodelujejo topništvo, letalstvo in pehota, žrtve pa so, kot so dokazali vsi dosednji vpadi, predvsem med civilnim prebivalstvom.

»Za zaščito domovine, h kateri bi Južnoafričani dokončno želeli priključiti tudi Namibijo, naj padajo sovražniki!« pravijo v Pretoriji. Toliko bolje, če so na oni strani reke Okavango – v Angoli. Priložnosti za to je dovolj, saj trenutno južnoafriške čete držijo v rokah tudi nekaj deset tisoč km² angolskega ozemlja!

Vojaški ideolog Mallan je v svojem konceptu totalne vojaške strategije zapisal še nekaj: menil je, da »bele Južnoafriške republike ne bo mogoče ohraniti samo z vojaškimi sredstvi«. Po njegovem prepričanju je »treba kupiti ali vsaj odkupiti nezadovoljstvo črnih množic«. To seveda presega sposobnosti armade, čeprav se zadnje čase dokaj trudi, da bi živela v skladu z omenjenim konceptom. Tako je začela uvajati vsaj navidezno enakopravnost ras v svojih vrstah: v letih 1974–1981 je rekrutirala nekaj nad 15000 nebelih prebivalcev ter postavila nekaj črnih bataljonov na temelju plemenske pripadnosti. Tako naprimer obstaja tudi bataljon Bušmanov, ki ga je JOS na severu Namibije pognala v boj proti borcem SWAPO. Sicer pa od januarja lani za vse črne prebivalce Namibije, ki živijo zunaj »operativnega območja«, velja obvezna dveletna vojaška služba.

»Pridobivanje srca in duha« prebivalstva pa je nekoliko bolj zapletena stvar od vsiljene enakopravnosti pri nošenju orožja ali od poskusov, da bi s podkupovanjem odvrnili prebivalstvo od podpore osvobodilnemu gibanju. To končno dokazuje razvoj namibijske vojne v minulih nekaj letih, pa tudi prepričljive ocene poznavalcev, da Južnoafriška republika nikoli ne bo mogla zmagati na bojišču!

Jože Plešnar

Ob 40-letnici junaške smrti Stanka Žagarja-Gornika (Šomaštra) in tovarišev

27. marec 1942 v Malem Rovtu nad Crngrobom

Dne 27. marca 1942 je na Malem Rovtu, v gričevju tik nad Sorškim poljem v silovitem peturnem spopadu izmed približno 30 borcev 1. voda Selške čete in vodilnih tovarišev gorenjskega partizanstva padlo kar 15 borcev. Med njimi tudi organizator in voditelj gorenjskih partizanov ter član CK KPS in glavnega poveljstva slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet narodni heroj Stanko Žagar-Somašter (Gornik). Padel pa je tudi komandir Selške čete Matija Udvarc-Vajs, predvojni revolucionar in španski prostovoljec – poročnik.

Nemška moč in gestapovsko nasilje

Po dražgoški bitki so za gorenjske partizane, predvsem je bil to Cankarjev bataljon, nastopili najhujši časi. Zima je bila nenavadno huda. Nemci pa so krepili zlasti svoje policijske sile, ki so vsakodnevno in zagrizeno zasledovale in napadale partizane. Zaradi tega je poveljstvo na Jelovici po dražgoški bitki preuredilo Cankarjev bataljon in ga razdelilo na več čet oziroma skupin. To je bilo potrebno zaradi uspešnejšega manevriranja in izmikavanja pred močnimi policijskimi silami. Tem hudim hajkam, ki so redčile partizanske vrste, so se pridružili tudi siloviti gestapovski vdori v partijske, skopske in OF organizacije na terenu.

Aretacije so se najprej začele na Jesenicah, nato so se prek verzičnih zaslisevanj razširile na Kranj, Strazišče, Škofjo Loko, Trzin in v okolice teh središč. V gestapovske roke so padli številni organizatorji vstaje. Posebno so aretacije naraščale potem, ko je bil 16. februarja 1942 prijet v Strazišču Ivan Urbanc-Kumerdajev, ki je držal v rokah številne organizacijske niti KP in OF in ki je začel izdajati. Prek njega so vodile organizacijske zveze tudi v Zabnico, v Selško dolino, vse tja do Žagarja in pokrajinskega partijskega vodstva. Po verzištem nasilnem zaslisevanju so gestapovci z Druschkejem na čelu v noči na 11. marec 1942 zgrabili tudi Toneta Dolinška-Metoda, tedanjega sekretarja pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko. V nekaj tednih so gestapovci po Gorenjskem zgrabili prek 300 ljudi, predvsem članov organizirane mreže KP in OF. Samo v mesecih januar, februar in marec 1942 so nacisti pobili 96 izmučenih talcev, v glavnem organizatorjev NOG. Vzdušje v pokrajini je bilo ob vsem tem za nadaljnji razvoj NOB sila težavno in neugodno, ljudje so postajali ne le zastrašeni, temveč tudi sila nezaupljivi.

V najtršem času novi partizanski načrti

Zato je bil pomen maloštevilnih gorenjskih partizanov toliko večji. A tudi njim je v teh mesecih šlo tako trdo, da je njihov nadaljnji obstoj v tej pokrajini postajal vedno bolj vprašljiv. Selška četa, ki so se ji po umiku pred nemškimi aretacijami v februarju in marcu pridružili tudi nekateri novinci, nazadnje še gorenjski partizanski štab ter član glavnega poveljstva slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet, pa se je v teh razmerah celo nekoliko okrepila.

Glavno poveljstvo slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet je prav v tem času – po 20. marcu 1942 – začelo pripravljati prenovno partizanskih enot in okrepljeno mobilizacijo ter splošno vstajo. Zveze z glavnim poveljstvom so bile tedaj zelo slabe (trde okoliščine), vendar je prav take priprave in mobilizacijo začelo izvajati tudi gorenjsko partizansko poveljstvo. To je bilo glede na razmere na terenu toli-

ko pomembnejše. In prav zaradi novih mobilizacij po dolini ter postopnega premika proti Jelovici sta se 1. vodu Selške čete pridružila tudi Stanko Žagar-Gornik in Jože Gregorčič-Gorenj.

Partizanska skupina s poveljstvom nad Crngrobom

Na Hrastniku v selški dolini in nad njim je bilo proti koncu marca še veliko snega, zato so se odločili, da se bodo na tej mobilizacijski poti spustili nižje v osenčno hribovje med Križno goro in Šentjoštom nad Sorško ravnino. Na pot s Hrastnika je enota, ki je štela 30-33 borcev, krenila 26. marca 1942 navsezgodaj. Komandir Selške čete je bil tedaj španski borec Matija Udvarc-Vajs, politkomisar je bil Ivan Berton-

Narodni heroj Stane Žagar

celj-Johan, komandirjev namestnik pa Stane Kersnik-Jelovčan. Prvem vodu Selške čete je poveljevalo kar četno poveljstvo, drugemu pa Franc Biček in Anton Nartnik-Crnivec, vendar je bil ta vod tedaj še na območju Poljanske doline. Ta skupina za tiste čase ni bila slabo oborožena. Premogla je tri mitraljeze, dve ali tri brzostrelke, ostali pa so imeli puške in več deset ročnih bomb.

Gibali so se predvsem po kopnih otočkih, da ne bi puščali sledov, kajti njihovo približevanje naseljem ni imelo namena, da bi se spuščali v boje, temveč da bi najprej poskusili z mobilizacijo med Škofjo Loko in Kranjem, nato pa krenili dalje.

Za kraj začasnega taborjenja so izbrali kopno in sončno čistino tik pod vrhom Malega Rovta blizu naselja Planice nad Crngrobom. Kraj je bil skrit, nihče ni vedel, kje so se ustavili, poleg tega pa naj bi tod prenočevali le enkrat ali dvakrat. Medtem naj bi se jim priključili tudi 2. Bičkov vod. Odtod ni bilo težko priti do ljudi, do hrane in do obvestil. Zlasti Stanko Žagar ni skrival zadovoljstva, ker so zapustili za-

sneženo višavje in krenili v dvojno pomlad. V ono pravo, ki se je že začela in jo je nakazovalo napeto popje po grmovju, in v partizansko, ki jo bodo razcveteli oni z mobilizacijami in novimi napadi. Komandant Jože Gregorčič, pa postavi za glavo manjši od Žagarja, pa je že računal, kako bodo Nemci presenečeni, ko se bodo partizani spet pojavili sredi njih, kot bi padli z neba!

Nepoklicani obiskovalec

Borci so se urejevali na sončni jasi in začeli pripravljati ležišča pod bližnjimi smrekami, ko je straža privedla v taborišče nekega železničarja s šopom šibja v roki. Železničar je partizane ogledoval zvedavo in prestrašeno, štab pa ga je začel zasliševati. Železničar se je izgovarjal, da je nanje naletel čisto slučajno, ko je nabiral trte. Kakorkoli je že bilo, jih je nezahvalni obiskovalec odkril. Kaj zdaj z njim? Bil je doli iz Zabnice, vsaj tako je trdil.

Žagar, Gregorčič, Udvarc in Bertoncelj so po kratkem posvetu odločili tako, kot je veleval partizanski zakon: dokler se ne bodo premaknili, mora železničar ostati z njimi! Pa naj je potem tak ali tak človek!

Drugo jutro – nevarno presenečenje

Po nepisanem partizanskem pravilu so vstajali že z dnem. To je bilo nujno, kajti Nemci so običajno napadali že zgodaj. In to silovito!

Ura je bila devet, ko je blizu taborišča počil osamljen strel!

Pogozdeno področje Rovta, ki dominira nad Sorškim poljem, kjer je 15 borcev Selške čete bilo zadnji boj. V ozadju so Kamniške planine.

Vsi so presenečeno grabili za orožjem in opremo! Kaj je vendar! V naslednjih trenutkih so odjeknili novi streli v smeri Cepulj, pa v smeri Križne gore ter Bukovščiце in Knapov! V zrak so se začele vzpenjati tudi bele rakete!

Tedaj je bilo jasno, da jih obkoljujejo! V hipu jim je bilo tudi jasno, kako napačna je bila njihova dobrota do železničarja!

A poveljstvo ni izgubilo glave. Komandirju Udvarcu sta takoj priskočila v pomoč Žagar in Gregorčič. Ven so poslali izvidnice, da ugotove, kje vse so Nemci in kje bi bil najugodnejši umik. Izvidniki so bili kmalu nazaj in poročali, da so Nemci na vseh robih, predvsem pa nad njimi.

Policiisti so medtem lezli proti njim – in kmalu se je vnel krvav boj, kajti za miren umik ni bilo več pogojev! Partizani so se odločili najprej za odločno obrambo, nato za še odločnejši preboj tam, kjer bo kazalo na uspeh! Zaustavili so prvi, pa drugi in še tretji juriš. Spopad se je odvijal tako na blizu, da so na obe strani metali tudi ročne bombe, nemški oficir pa je obkoljene začel pozivati na vdajo.

Kdo se bo vdal, če jih vodijo taki junaki, kot so Žagar, Gregorčič, Udvarc, Kersnik? Nikoli!

In policiisti so spet napadli – žrtve pa so padale na obeh straneh...

Preboj in žrtve

Potem so Nemci na več krajih zažgali še suho travo in ogenj z zadušljivim dimom je lezel proti partizanskim položajem. Po kratkem dogovoru so tovariši pod vodstvom poveljnikov šli v preboj – navzdol v smeri Zabnice, kjer se jim je policijski obroč zdel najtanjši. V tisto smer so tudi zmetali vse bombe – in zavpili juriš!

Prebijali so se v dveh skupinah in v dveh smereh. Skupina, kjer sta bila Gregorčič in Kersnik, se je čez kolovoz prebijala v mrtvem kotu – in imela srečo. Sicer je bila večina ranjena, a zato živa. Skupina, kjer sta bila Žagar in Udvarc in se je čez kolovoz prebijala vzhodno, pa je popadala pod rafali nevarno nameščenega policijskega mitraljeza.

Ta neenakopravni spopad je trajal celih pet ur. Bil je tudi silovit, saj je na ozkem prostoru napadalo najmanj 300 policistov, še več pa jih je bilo v zavarovanju. Napadal je predvsem smučarski policijski odred, ki mu je poveleval udarni major Mann, ter čete 181. rezervnega policijskega bataljona.

Padlo je približno polovica obkoljenih partizanov, in sicer kar 15, razen dveh, treh pa so bili vsi

ostali ranjeni. Padli so: Stanko Žagar (Somašter, Gornik), znameniti član glavnega poveljstva slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet in član CK KPS ter politkomisar gorenjskega štaba, Matija Udvarc-Vajs, španski borec in oficir, komandir Selške čete, Ivan Tomažin, obveščevalec Cankarjevega bataljona, Anton Vidic, intendant Cankarjeve-

bruarja 1942). Padel je junaško med neposrednim spopadom, med in s soborci, ki so mu neizmerno zaupali, ga ljubili in spoštovali, kajti njegove globoke misli in besede so bile vedno v skladu z dejanji! Izguba je bila velika, kajti Žagar je bil tak partizanski voditelj, ki je že v dobi najzgodnejšega partizanstva nekajkrat nadigral slavljene nemške generale! Zato, tudi zato je iz njegove in krvi ostalih padlih soborcev kljub okrepljenemu nacističnemu divjanju narodnoosvobodilno gibanje na Gorenjskem po krajšem zastoju spet začelo oživljati.

Stanko Žagar, rojen 19. februarja 1896 na Žagi pri Bovcu, je bil zaradi svojih zaslug in junaštva 5. julija 1951 proglašen za narodnega heroja. V Lipnici pri Kropi (blizu Dobrave) pa zdaj v njegov spomin prirejajo smučarska tekmovalna »Po poteh narodnega heroja Stanka Žagarja«.

Tudi vojašnica v Kranju in ena izmed osnovnih sol, nosita ime Stanka Žagarja. V tem istem Kranju tudi ena izmed osnovnih sol nosi ime Stanka Žagarja. A Žagar ni bil le velik revolucionar, buditelj in voditelj ljudskih množic in partizanskih enot, temveč tudi neustrašen in napreden pedagog. Kot dobri učitelj je svoje delo širil ne le v šoli, temveč tudi med odraslimi. Že v zgodnjih tridesetih letih pred vojno se je držal načela, da »vzgajati otroke, mladino v bojevitosti za pravico in resnico pomeni vzgajati celovitega človeka, enovito osebnost, ki priznava kolikor mogoče popolno enakopravnost gospodarskih, socialnih in prosvetnih prilik«. In celovit človek je bil tudi sam! Njegovi vzgojno-učni uspehi so rodili take sadove, da ne bodo nikoli pozabljeni. To potrjuje tudi vsakoljetna visoka in cenjena nagrada, namenjena najboljšim slovenskim pedagogom – ŽAGARJEVA NAGRADA!

Tako velike, izjemne besede morda komu zvane kot prevelike, a v Žagarjevem primeru prav gotovo niso. Žagar je bil človek Titovega kova, redko sposoben učitelj, ustvarjalec, spreminjalec naših značajev, borec proti zaostalosti in hlapčevstvu, močan sončni žarek, ki je razganjal zatohlost posledic kapitalizma, hkrati pa nežen mož, ljubeč oče, brezmejno vdan delovnemu ljudstvu in napredku – v bojih pa

Spominsko obeležje pod vrhom Rovta, kjer je padel narodni heroj Stane Žagar s še 10 borci, medtem ko so štirje padli na vrhu Rovta. Ta pot je bila edina čistina pogozdenega Rovta – usodna za 11 borcev, ki jih je v zasedi pričakal sovražni mitraljez. (Vse fotografije Marijan Masterl)

Nekaj o učitelju in revolucionarju Stanku Žagarju

Zlasti smrt Stanka Žagarja je za narodnoosvobodilno gibanje na Gorenjskem pomenila veliko izgubo. Ni padel le vodilni človek in netilec NOB na Gorenjskem, temveč tudi drugi član glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet (prvi je padel Miloš Zidanšek, in sicer 8. fe-

hraber tako, da nikoli ni bežal tudi pred najgostejšimi izstrelki! Celotno sovražništvo ga – tudi pred vojno – spoštovali! Zato je bil redek, izjemen človek, neverjetno prepričljiv govornik in voditelj, ki nam bo pomagal razumeti življenje še dolgo, dolgo!

Ivan Jan

* Te dni bo v Kranju izšla brošura, v kateri bodo dogajanja okoli Malega Rovta pod naslovom »Junaki v obroču« opisana podrobneje. Prostor tu ne dovoljuje natančnejšega opisa, takega ki ga dogodek zasluži.

Drzna akcija šesterice na nemško postojanko v Hudi jami pri Laškem, 25. 3. 1944

Vdor v Hudo jamo

Spomladi 1944 se je partizanska aktivnost v revirjih povečala. V uspehih revolucionarnega upora je sodelovala skoraj sleherna vas in večina prebivalstva. Zato so kruti zaslužnjevalci in njihovi pajdaši spet pogosteje vdirali v okoliške vasi in hribovske zaselke ter pobijali, ropali in požigali. Vendar njihovi zločinski pohodi niso dali pričakovanih uspehov, kajti ljudskega upora se ni dalo zadušiti. Besni so Nemci znova pripravljali maščevalno hajko, ki pa so jo Borutovi partizanski obveščevalci pravočasno odkrili. Iz Zagorja so namreč poročali, da se v dolini zbira precej vojaštva, zaupnik Rajko pa je poslal obvestilo, da je od raztrgancev izvrtil, da se bo hajka začela na zagorskem in obrobem trboveljskem terenu, potem pa se bo razširila na hrastniško in laško območje. Aktivist Damjan pa je opozarjal na zlovesčo nemško taktiko.

In že so se posebne nemške enote povzpelle na taktične točke v zasede, nato pa so se enote SS policije, okrepjene z Wehrmanni in orožniki, raztrganci in vohuni v civilnih oblekah, zagnale v hribe nad Zagorjem in Trbovljami ter iskale partizane in aktiviste.

Spričo te nemške ofenzivnosti se revirski partizani in aktivisti niso podajali v tvegane boje z moderno oboroženimi in opremljenimi sovražniki, temveč so se spretno prebili na varnejše položaje. Tako so se borci trboveljske skupine VOS, ki jo je vodil Dominik Smodič-Mali, povzpeli na Kal nad Hrastnikom. Komandir Mali se je že zvečer sestel s sekretarjem okrajnega komiteja KPS za Hrastnik Maksom Jakopičem-Jurjem in se posvetoval o možnosti napada na nemško posadko v Hudi jami pri Laškem, ki je varovala tamkajšnji rudnik rjavega premoga.

Tudi v pripravi na to akcijo je obveljalo partizansko pravilo, da se je treba pred napadom prajati in se odpovedati sleherni aktivnosti, ki bi lahko izdala partizansko navzočnost in namero. Zato so borci odrinili s Kala proti Zgornji Rečici k Marinku, kjer je bila partizanska javka, in tam predanili.

»Nocoj ne bo nič s to akcijo!« je dejal sekretar okrajnega odbora OF za Laško Dušan Poženel-Džuro, ko je zvečer prispel na zvezo. »Nemci so se hudičevo resno zagnali v hajko!«

Naslednjega dne se je nemška ofenzivnost res razpletla tudi po hribih med Hrastnikom in Laškim. Vendar je bilo tudi tod nemško gonjenje jalovo, ker so se partizani in aktivisti izognili vojaškemu napadom in pastem in se pripravljali na to, da bodo po končani hajki udarili tam, kjer se jih sovražnik ne bo nadejal.

Nemške sile so se po brezuspešnem lovu že začele zgrinjati v doline in kazalo je, da bodo revirji spet svobodno zadihali, upanje partizanov na napad v Hudi jami pa je oživel.

Vendar se vsa nemška soldateska še ni vrnila tisti večer v izhodiščne postojanke, kajti njihova taktika je vsebovala oguljeno ukano; po končanem hajkanju se je vrnila v dolino le glavnina nemških sil, manjše skupine, zlasti raztrgancev, pa so

ostale skrite v zasedah ob križiščih in prehodih ter napadale partizane in aktiviste.

Zato so se partizani po skrivnih stezicah odpravili v vas Golce, kjer so se po krajšem posvetu z Jurjem in Džurom odločili, da ostanejo v vasi in si uredijo domovanje pri dveh zaupnih kmetih.

Borci Ivan Šrubar-Džoni, Friderik Matko-Štajerc in Maks Bremec-Džordže so domovali pri prvem kmetu in izmenoma stražili na skednju, vendar tako prikrito, da jih drugi vaščani ali

dju in zadovoljstvu partizan ni počutil tako sproščeno in srečno, kot če bi spal na prostem.

Po kosilu, ki sta ga pripravili gostoljubni gospodinjici, so borci prebirali partizansko literaturo, komandir Mali pa je z Jurjem in Džurom pripravil načrt za napad na gnezdo verksucev v Hudi jami.

V to prijetno popoldansko razpoloženje je kot zla slutnja partizana Štajerca udarilo presenečenje: trkanje stražarja Džonija na okno z opozorilom, da se vasi približuje Nemci, in hkrati vest gospodinje, ki je pritekla od vaškega vodnjaka v hišo in povedala, da prodira iz doline pisana kolona švabov in verksucev, ki se na križišču razceplja v krak in obkoljuje Golce.

Brez panike so partizani pobrali svoje orožje in opremo ter se umaknili v bližnji gozd. Od tam so opazovali vdor Nemcev v vas. Sovražniki so pretaknili vse domačije in gospodarska poslopja,

teh razmerah najpametneje storiti.

Komandir Mali, preizkušen in drzen partizan, doma iz rudarskih Trbovelj, se je zavzemal, da bi bočno napadli Nemce, ko bodo odhajali iz vasi. Sekretar Jur pa je

Maks Jakopič-Jur, sekretar okrajnega komiteja KPS za Hrastnik

zavračal to misel, ker bi se potem Nemci zagotovo maščevali vaščanom.

Medtem je po dolinah že legel mrak, nemška soldateska pa se še vedno ni umaknila iz vasi. To je v prebrisanem Džuru sprožilo misel, da bi izrabili ponujeno prilžnost za takojšnji napad na postojanko v Hudi jami, čeprav so ga načrtovali za naslednji dan, ker še niso imeli potrebnih podatkov. Z njegovim predlogom so soglašali vsi v prepričanju, da so v postojanki ostali zgolj stražarji in dežurni verksuci. V tej zamisli jih je motilo le to, da niso vedeli, v katero smer bodo Nemci odrinili iz vasi. Se bodo vrnili v postojanko ali pa bodo še drugod nadaljevali lov za partizani in aktivisti? Končno so se sovražniki začeli iz Golca odpravljati proti Breznem, kar je pomenilo, da gredo tja v zasedo.

»Kar naj nas čakajo na partizanskih razpotjih, mi pa jim bomo medtem razdejali izhodiščni brlog!« je zagrozil Džuro.

V tihi noči so partizani previdno ubrali pot proti Hudi jami, da ne bi izdali svoje navzočnosti in seveda tudi namena ne. Le včasih, ko je šesterica prečkala kakšno snežno liso, je zahreščalo pod nogami in jih vznemirilo.

Prav v trenutku, ko je pogumni sekretar Džuro, ki je vodil partizane, v mislih znova premlel načrt za napad, so zagledali prve pramene luči, ki so osvetljevale zakotje doline Hude jame. Razdelili so si naloge za napad: borec Džordže in aktivist Džuro, ki je imel le pištolo, bosta šla na stražo in v zasedo, drugi pa se bodo pognali v napad. Če pa v bunkerjih okoli postojanke ne bo zaznati Nemcev, se bo pozneje pridružil napadu tudi Džordže. Pri razvrstitvi nalog za sam napad pa se je bojevit Štajerc, močan fant čokate postave, doma z Žebljevega hriba, javil, da bo v konici napada prvi vdrl v postojanko. Resda je videl samo na eno oko, vendar je

bil znan kot nezgrešljiv strellec in nezadržan jurišnik, ki ni poznal poraza ali umika.

Naloge so bile torej razdeljene, vendar pa je bilo treba še razvozljati uganko, kje stoji glavni stražar, kajti Nemci so pogosto menjavali stražarska mesta. Zato so se partizani v ustrezni razdalji približevali postojanki in že za prvim robom obstali. Nemški stražar je ravno tedaj obsvetljeval z žarometom rob gozda in bližnjo okolico, nato pa je odkorakal k drugemu vogalu utrdbe in od tam obsvetljeval položno reber in dolino. Ko so si napadalci dobrodu ogledali njegovo početje in domnevali, da je na straži le en vojak, so se začeli pritajeno plaziti k postojanki. Izrabljali so senčne zaplate, kajti iz velike sobe ob glavnem vходу je udarjala skozi okna močna luč. Ob vrnitvi stražarja so malce obmirovali.

»Sssssss!« je komandir iztisnil skozi zobe znak za napad, ko je nemški stražar spet zapustil glavni vhod in odpelal k žarometu na začetni stran postojanke. In že se je šesterica dvignila s tal in se spretno pognala v napad.

Medtem ko je Džuro potihoma odprl napadalcem glavna vhodna vrata in odskočil nazaj v zaklon, v zasedo, je bil Džordže že na preži na drugi strani utrdbe, vendar ni nobeden izmed njiju napadel stražarja, ki očitno ni zasluhlil nevarnosti.

Drzni Štajerc in odločni komandir Mali sta se urno pognala z naperjenima puškama v hodnik in brez hrupa vdrla v osvetljeno sobo, kjer sta začudena opazila le enega verksuca, ki je sedel za mizo in udarjal po tipkah pisalnega stroja.

»Roke kvišku!« je zavpil Štajerc s takim glasom, da je kar vrglo pokonci prestrašena verksuca, ki se dotlej ni zmenil za partizane, ker je menda mislil, da so se vrnili s pohoda Nemci. Medtem ko je drgetal v strahu in buljil v partizana, sta Štajerc in Mali

Friderik Matko-Štajerc, borec trboveljske skupine VOS

že pograbila vsak po eno brozostrelko, ki sta viseli na steni, in potegnili s police polne okvire nabojev.

Iz sosednje sobe sta planila Jur in Džoni, že oprtana z zaplenjenimi nahrbtniki. Skrušeni verksuc je v svoji zmedenosti pred njima povesil roke, meneč, da so mu

prišli njegovi na pomoč. Ko pa mu je Jur izza hrbta z gromkim glasom ukazal, naj drži roke kvišku, se je tako prestrašil, da ni in ni mogel odgovoriti Maliju na vprašanje, kje je še drugo orožje in municija in kje so drugi člani posadke.

V naslednjem trenutku je ujetnik le izgoščal nekaj nerazumljivih zlogov. Ko pa mu je Štajerc nastavil cev brozostrelke na prsa, je v smrtnem strahu izdaval, da so drugi verksuci na straži, patroljah in v vojaški menzi, ter pokazal na skladišče blaga, kjer je bilo rezervno orožje, strelivo in vojaška oprema.

Potem se je verksuc zaklinjal, da je bil v Poljčanah prisilno mobiliziran za vojaško službo, ter začel hliniti bolezen, zatrjujoč, da je zaradi nje določen za pisarniška opravila, nato pa ponižno prosil za milost, trdeč da je nedolžen, da je dober in pošten Slovenec.

Toda tovariši ga niso imeli časa poslušati, ker so že nasilno vdrl v skladišče in po-

Maks Bremec-Džordže, borec trboveljske skupine VOS

brali, kar je bilo uporabnega za partizane.

Džoni je medtem pretrgal telefonske zveze, poškodoval pisarniško opremo, raztrgal Hitlerjevo sliko in pobral vojaške zemljevide.

Obnašanje nemškega stražarja je kazalo, da je malce vznemirjen, kajti nenaodoma je začel naglo obračati žaromet po okolici, nato pa je prišel pred glavna vhodna vrata in se tako približal Džuru, ki je bil skrit v temini pri bunkerju. Džuro je vedel, da je prišel njegov trenutek. Naskočil ga je in ga z močnimi rudarskimi pestmi zbil na tla ter mu iztrgal puško iz rok. V tistem hipu pa se je vsula iz vojaške jedilnice skupina neznancev in se napotila proti postojanki.

»Stoj!« je zavpil Džuro. »Stoj, streljal bom!« je opozarjal bližajoče se postave.

»Kaj me zafrkavaš, butelj!« mu je zabrusil prvi izmed njih in se mu s svojimi pajdaši brezbrizno približeval.

»Stoj, streljam!« se je v tretje zadril Džuro in takoj zatem nekajkrat ustrelil s pištolo proti prihajajoči gruči v prepričanju, da so verksuci. Ti so se zmedeno razbežali na vse strani.

Pa so prišli ti prekleti hudiči

Ob tem streljanju se je namški stražar, ki ga je Džuro preje zrušil na tla in razorožil, osvestil in se v svoji nacistični zagrizenosti zbral ter se kot podivjana zver poglaval z glavo vanj in mu hotel odvzeti zaplenjeno puško. Med krčevitim rvanjem pa sta oba treščila čez podporinik v jarek, kjer pa se je Nemec le uspel iztrgati in pobegniti v noč. Strel iz partizanske pištole ga je sicer zadela in je strašno tulil in klical na pomoč.

»Hilfe!... Banditen!... Hilfe!« je odmevalo po dolini.

Strljanje, rjovenje ranjenega Nemca in beganje drugih verksuvcv v notranjosti žične ograje je pomenilo resno opozorilo partizanom v nemški postojanki, da naj pohite.

Poslej se je vse odvijalo s pospešeno naglico, kajti Mali, Jur, Džoni in Štajerc so se kar mimogred otovorili z nabranim plenom, ki je štel 2 češki brzostrelki, 5 pušk, pištolo, 30 ročnih bomb, 700 nabojev, precej kompletov sanitetnega materiala in več kosov vojaške opreme. Ugasnili so luči v postojanki ter se ob vrtnem robu umaknili proti gozdu. Na desnem križu jih je varoval Džuro, na levem pa Džordže, ki je spotoma pobral vojaške teletenjak, poln suhe hrane, katerega je odvrget verksuvcu, ko je na poti iz jedilnice padel v njegovo zasedo.

Nenadoma je izza žične ovire, ki je obdajala nemško postojanko, nekaj čudno štrbunknilo in začopotalo. Partizani so kot vkovani obstali in kljub temi ugotovili, da med njimi ni največjega moža.

Ko peterica borcev še ni uspela pomisliti, kje je Jur, so že zaslišali in zaznali, kako kobaca iz apnene jame, v katero je padel med umikom. Bel kot snežni mož je odštorkljajal za njimi in nejevoljen brundal v noč.

Nenadoma so nočno tišino preparali trije strelji v dolini. Boreci so obstali in ugotavljali, da je prišel odmev iz Zgoranje Rečice, vendar niso mogli niti približno domnevati, kaj naj bi to pomenilo. Morebitna nova nevarnost pa jih ni mogla zadržati, da ne bi izvedli še ene akcije. Tako je trojka Džuro, Jur in Džoni odšla v delavsko kolonijo v Hudi jami po dve vaščanki, drzni mladinski aktivisti Sonjo in Berto, ki sta po dogovoru s Džutom pripravljene čakali na zvezo in seveda takoj odšli z njimi v partizane.

Med potjo na Kal, kamor so se umikali partizani, otovorjeni z dragocenim plenom, je bilo slišati divje streljanje v Hudi jami. In kaj naj bi to pomenilo, so se spraševali.

Nemški stražar, ki je med partizanskim napadom ždel v spodnjem bunkerju, in drugi verksuvcu, ki so bili v jedilnici, so menili, da so partizani še vedno v postojanki. Zato so jo skupaj s tistimi Nemci, ki so se prav tedaj vrnili s pohoda v Golce in Brezno, obkrožili in napadli z vseh strani.

»Zdaj, ko Nemci napadajo svojo postojanko, sem prepričan, da je tej postojanki odklenalo!« je modroval premočeni Jur. V jutranjem svitu je kolona osmih partizanov prispela do Veligovška na Kalu, kjer so se odpčili in okrepcali pri dobri partizanski mami. Vsak je bil zadovoljen po svoje: Jur in Džuro zato, ker bo odmev na akcijo v Hudi jami zelo ugodno vplival na politično delo na terenu, Mali zavoljo vojnega plena, s katerim bo oborožil in opremil nove borce, Džordže in Džoni za-

...Kaj hočemo, to so bile naše sanje,« pove Stanka Jelen-Pavla iz Velike Pirešice pri Zalcu. »Včasih se nas res pozno spomnimo. Še dobro, da so kake obletnice, sicer bi bili mnogi pozabljeni. Vem, da je nemogoče vse popisati. Toda o naših krajih je več ali manj pisano tisto, kar se je zgodilo v dolini, v breg pa je mnogim že kar težko priti. Gre za hribovite predele. Tam je bival naš kmečki življ, na katerega si se lahko zanesel na vsakem koraku, pa naj je šlo za hrano, kritje ranjenca, prenočitev čete, za razna poročila, prinašanje najrazličnejšega materiala...«

...Se mesec, morda tudi manj, pa bo prenehalo to strašno klanje in zadnjikrat bo jeknil v gozdu ostri strel dum-dumk. Le mesec še, mogoče tudi manj...«

(Minatti)

...Doma smo imeli kar lepo kmetijo. Bilo nas je devet otrok. In ker je bilo doma premalo kruha za vse, smo šli delat v opekarno. Spominjam se, kako sem kot kmečko dekle v avtobusu pobrala kosček kruha in ga dala v torbico. Mlado dekle, najbrž dijakinja, se mi je na vso moč posmihala. To je bilo pred nedavnim. Med vojno pa sem se malo vozila z avtobusom. Noge, moje ugodne noge so me nosile iz kraja v kraj. Kolikokrat sem jo sredi noči mahnila s košem na rami doli proti Celju. Vse po skrivnih in ozkih stezicah med njivami, travniki, pa tudi gozdovih. V Celju je bil trafikant, moški majhne postave in nenavadno zvitihi oči. Na zunaj je kazalo, da je dan in noč na nogah za Nemce, delal pa je s polnimi pljuči za naše.

»Tako nam vrta, vrta po možganih vse noči. Saj smo že vsi bolni od samih sanj...«

(Minatti)

Pogladil si roke, nogo, čez obraz gre z rokama. »Vdova sem, odrasle otroke imam, vsi so izučeni, vsega bi imeli, pa jim zdravje nagaja. In meni tudi. Ta vrazja sladkorna. Kaj pa je 62 let? Nič. Biti bi morala še zdaj prava kmečka korenina. Pa se odpravim zdaj k sinovoma v bolnico, nato na občino zaradi zemlje. Pred leti je bilo toliko in toliko arov, zdaj pa je vedno manj. Pa iščem pravico, a jo je tako težko najti. Kakor takrat, ko sem iskala pokoj-

nino. Koliko vrat sem odprla, koliko prošelj in pritožb napisala. Pa so me vzpodbujali prvoborci, ki so že kar enainštiridesetega hodili v našo hišo, Studence 38: »Pavla, ne daj se!« In sem res šla vse do maršalata. In sem uspela. Delala sem pravzaprav že enainštiridesetega, priznано imam od dvainštiridesetega. Koliko zdravil

Obdana z znanci sedi nasmejana Stanka Jelen-Pavla.

sem od Kavčiča, ki je imel v Zalcu lekarno, znosila v naše hribe...«

Prinese kar tri lepo urejene albume. Same barvne slike. To so spomini, ki jih ku-rirka Pavla večkrat po večerih obuja. Spomini na ljudi, ki so jo imeli radi. »Da, otroci so dobri z menoj. Menda sem bila resnično prava mati. Toda bolezen, bolezen... Sem dol sem se primožila. Sinova imata skoraj zgotovljeni hiši, hčerka je v Svici. Vsi so izučeni, vse sem postavila na noge, vsem sem dala kruh. Tudi pogoreli smo. Marofa še zdaj nisem popravila. Enkrat bom že. Tudi elektrika bo v marofu zasvetila...«

Se se vrstijo težave. Zdaj lijejo iz oči pekoče solze, zdaj se prikrađa na rdečeličen obraz prav ljubeč nasmehek. »V stari Jugoslaviji se nismo s politiko kaj prida pečali. Gledali smo in se trudili, da smo si otroci ta ljubeč kruhek sproti ustvarjali. Ni pa dosti manjkalo, da bi pristo-

pila k Sokolu. Kot dekle sem bila vedno živahna, rada sem bila v družbi. Saj sem že povedala: rojena sem leta 1920...«

V sobi je nekam hladno, vse kaže, da čaka gospodinja še dosti dela, tega ne pokaže. Bolj se opravičuje, da je že zarana od doma, dela pa na kmetiji, četudi je še tako majhna, nikoli ne zmanjka. Sicer pa je delo najboljši zdravnik.

...Ob delu človek pozabi na sto in sto skrbi. Celu spomini tu in tam zbledijo. Ja, ko sem postala skojevka, je bil brat Lovrek že v partizanih. Le kako se je zgodilo.

smo, pred nas pa so postavili mitraljeze. Tam brat in še dva druga partizana, tukaj mi-Tonačevi. Vse je bilo pripravljeno na streljanje, ko je končno zakričal komandant.

»Ne streljajte!«

Zvezali so nas in procesija se je počasi pomikala proti Veliki Pirešici, kjer so čakali kamioni. Kar se da hitro smo morali zlesti nanje. Moja mati pa je bila že v letih in bolehnina in noge je niso ubogale. Nemec pograbi poleho in jo udari čez hrbet.

»Baba, daj, daj!«

Ah, kaj, le kaj bi naprej pripovedovala. Stari pisar, Maribor, Dachau, Ravensbrück; mama je končala v krematoriju. Kolikokrat smo prosili, naj nas že vendar postrelijo. Kaj vse so z nami počeli! Močne smo zmagale. Kaj vse prenese mlad in zdrav človek! Vem, da bi mnoge na Ponikvi izselili, če jih ne bi jaz poprej obvestila. Tudi moj mož dolgo ni vedel, da delam za partizane. Šel je v nemško vojsko, pobegnil domov, šel med partizane, bil težko ranjen; bil je kurir Jurčkove linije.

Na obraz se znova prikra-de rahel nasmehek.

...Kakor je bilo hudo in težko, srečala sem se z mnogimi sotrpinkami in pridno poslušala njih govorico. Precej sem pozabila, znam pa po malem rusko, nemško, srbsko in še kaj bi mogoče skupaj spravila. Najhuje pa je bilo, ko so zavezniki osvobodili taborišča, odprli pot do hrane in so nekateri jedli in pili do onemoglosti. Kaj kmalu pa za vsem dobrim grenka smrt...«

Znova zavzdihne.

...Tako daleč so tista leta in vendar tako blizu. Ko včasih premišljam, kaj vse je za mano in za mnogimi tisoči, še vedno vidim in čutim strah, kri. In vendar je že zdavnaj konec tistih časov, o katerih je naš Kajuh zapisal:

»Pa so prišli ti prekleti hudiči, koder so šli, so za njimi mrliči...«

...Ko sem se vrnila, me skoraj nihče poznal ni. Štiri-deset kilogramov nisem tehtala, brez las, brez zob. Pa smo kljub prestatemu gorju znova stopili skupaj in znova prav mladostno zapeli:

»Slovenci kremeniti, le stopimo v korak, da osvobodimo svoj domači prag. Čez gore, polja...«

Drago Kumer

Praznovanje ob obletnici

Trinajstega marca letos je minilo natančno 40 let, ko je odšla večja skupina fantov iz Rakeka v partizane. V spomin na ta dan že vrsto let krajani Rakeka praznujejo svoj krajevni praznik.

Letošnje praznovanje v kulturnem domu na Rakeku pa je bilo še posebno slovesno, saj so ob bogatem kulturnem programu podelili priznanja krajevnih skupnosti in še šestnajst posebnih občinskih priznanj nekdanjim borcem Rakovške čete in-aktivistom.

Priznanja so prejeli: Tone Bavec, Franc Bombač, Lojze Bukovac, Tone Debevec, Jože Eržek, Tone Korenčič, Vinko Korenčič, Tone Kovač, Dane Matko, Franc Mekina, Slavo Modec, Jože Pirc, France Popit, Tone Prevec, Jože Simšič in Stane Žitko.

T. U.

Jože Štok-Korotan

Zdravilišče Dobrna SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

Idilična vas Dobrna v zavetni kotlinici pod Paškim Kozjakom na 375 metrih nadmorske višine je od mesta Celje oddaljena 18 kilometrov in ima z njim stalno avtobusno zvezo. Vabi Dobrna in z njo **ZDRAVILIŠČE DOBRNA**. Objekti zdravilišča so v lepo negovanem parku. V novem hotelu B kategorije je 230 postelj, v drugih objektih pa je na voljo še 300 postelj. **ZDRAVILIŠČE DOBRNA** vas vabi predvsem na **AKTIVNI POČI-TEK**, kar vam omogoča z enim najsodobnejših TRIM kabine-tov pri nas in s številnimi drugimi objekti, urejenimi prav za tiste, ki želijo aktivno živeti tudi med okrevanjem ali počitkom v njihovem zdravilišču.

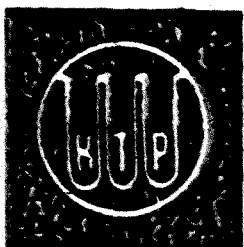
**ZDRAVILIŠČE
DOBRNA VAS
VABI**

SKUPŠČINA OBČINE

RIBNICA

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS

**ČESTITAJO VSEM OBČANOM ZA OBČINSKI PRAZNIK
26. MAREC**

KEMIČNA TOVARNA PODNART – p.p.

SOZD KEMA MARIBOR

SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

**64244 Podnart SR Slovenija –
Jugoslavija**

belinka
tovarna kemičnih izdelkov
ljubljana pp. 5-1

beli

SPECIAL PERBORAT

BELI je odličen dodatek pralnemu sredstvu pri ročnem in strojnem pranju. Razvija aktivni kisik, ki beli, osvežuje obstojne barve in ne poškoduje tkanin. Navodilo za uporabo: pri ročnem pranju dodajte na vsake 10 l vode, ki že vsebuje milo ali detergent, eno žlico BELI in kuhajte vsaj 15 minut. Pri strojnem pranju dodajte vsaki merici pralnega praška 1 žlico BE-LI. Najboljši učinek boste dosegli pri temperaturi nad 60° C. Po pranju z BELI si sperite roke v čisti vodi. Hranite na suhem.

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET • S TV-15 IN SLAVNIKOM NA

OD SAVE DO NERETVE

**Odhod: 24. 4. 1982 ob 6. uri,
Prihod: 27. 4. 1982**

JASENOVAC – KOZARA – JAJCE NERETVA – BIHAĆ

Na vašo željo, spoštovani bralci, smo pripravili štiridnevni izlet v kraje, o katerih smo slišali mnogo in ki so zapisani v našo zgodovino z velikimi črkami. Pot AVNOJ-a smo nekoliko razširili in popestrili z zanimivostmi.

1. DAN: 24. 4. 1982

Odhod ob 6. uri s Trga osvoboditve v Ljubljani. Z avtobusom bomo krenili po Dolenjski cesti mimo Zagreba do Jasenovca, kjer si bomo ogledali spomenik in muzej žrtvam zloglasnega taborišča Jasenovac. Po ogledu nadaljevanje poti na Kozaro. Spomenik kiparja Džamonje, ki se dviga na Mrakovici, je pomnik dogodkom v veliki sovražnikovi ofenzivi v teh krajih. V Banjaluki namestitev v hotelu, večerja, nočitev.

2. DAN: 25. 4. 1982

Po zajtrku nas bo pot vodila pod planino Manjačo in Černico do Jajca. 2. zasedanje AVNOJ-a je glavni mejnik novega obdobja naše Jugoslavije. Ogled muzeja in starega dela mesta. Ob reki Vrbas se bomo zapeljali skozi Bugojno in Prozor v Jablanico. Ogledali si bomo zanimivosti, nato pa nadaljevali pot ob reki Neretvi do Mostarja. Ogled mesta, kjer se srečujejo vplivi Zahoda in Vzhoda, morja in celine. Nastanitev v hotelu, večerja, nočitev.

3. DAN: 26. 4. 1982

Zajtrk. Po dolini Neretve bomo srečevali zanimivosti iz turških časov, ki se prepletajo z ustvarjalnostjo današnjega življenja. Počitelj, Kardeljevo, pogled na otok Hvar in že bomo v Podgori pri Makarski – rojstnem kraju naše mornarice. Krajši postanek v Splitu, nato pa še urico vožnje ter namestitev v hotelu. Večerja, nočitev.

4. DAN: 27. 4. 1982

Zajtrk. Zadnji dan nas bo pot peljala do Knina in čez Dinaro v Drvar. Ogled Titove pečine in mesta pod Lunjevačo, kjer se je odvijal znani desant na Drvar. Zadnji daljši postanek je namenjen še ogledu Bihaća, kjer je bilo 1. zasedanje AVNOJ-a. Popoldan povratek skozi Karlovac in Metliko v Ljubljano. Prihod v Ljubljano v večernih urah. Štiri dni prijetnega in zanimivega potovanja bomo popestrili z ogledi znamenitosti in srečanj z domačini. Tako bomo spoznali na naši poti nove zanimive kraje, različne kulture in današnji utrip življenja ljudi v tem predelu naše Jugoslavije.

Cena izleta je 3.200 din in vključuje avtobusni prevoz, hotelske storitve, ki so navedene v programu, ogleda, vstopnine, vodstvo in organizacijo izleta. V primeru večje skupine iz istega kraja (40–50 oseb) organiziramo izlet na zeleni datum. Prijave sprejemamo v poslovalnici **SLAVNIK Ljubljana, Tavčarjeva 8 a, vsak dan od 8. do 15. ure, v sredo do 12. ure**. Znesek lahko nakažete po poštni nakaznici na naš naslov (na hrbtni strani s pripisom za izlet s TV-15).

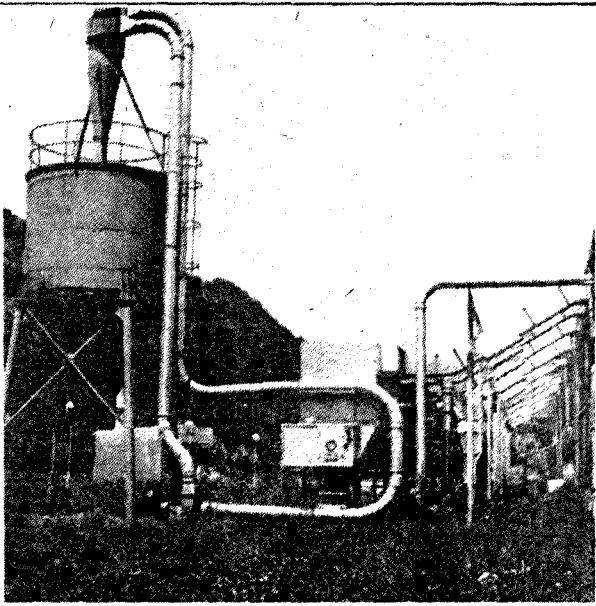
S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET • S TV-15 IN SLAVNIKOM NA

NAGRADNA KRIŽANKA

SOP KRŠKO

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Današnje nagradno križanko vam je pripravil kolektiv SOP Krško. Obilo zabave, znanja in sreče pri reševanju! Če boste med tistimi, ki bodo vsa okenca izpolnili s pravilnimi črkami, utegnute ob žrebanju prejeti eno od treh knjižnih nagrad založbe Borec. Rešitve pošljite do 10. aprila na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V levi spodnji del kuverte zapišite »SOP KRŠKO«.

UČENJE

POLJSKA
CVETLICA

MESTO V
ITALIJI

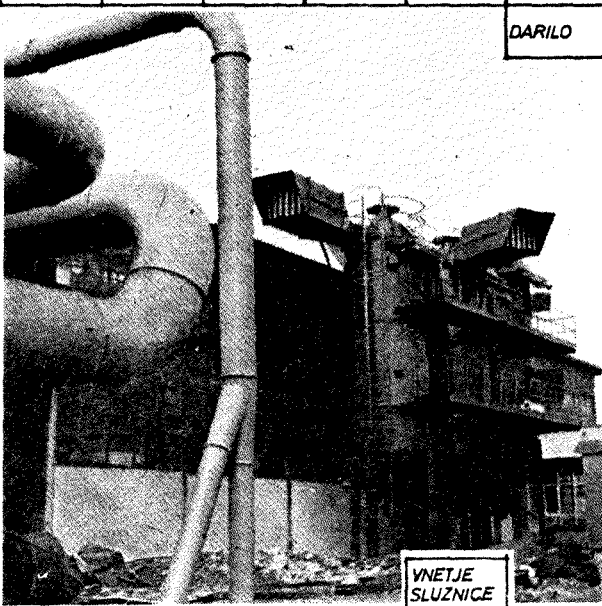
ČRESLOVA
KISLINA

tozd oprema

- oprema za predelavo in lakiranje v kovinsko-predelovalni industriji
- lakirne linije, komore, kabine za lakiranje
- peči, sušilniki
- naprave za razmaščevanje v nevnetljivih organskih topilih
- tuneli za razmaščevanje v nevnetljivih organskih topilih
- tuneli za razmaščevanje in fosfatiranje
- stroji za medfazno pranje
- naprave za ultrazvočno razmaščevanje
- oprema za površinsko obdelavo in lakiranje v lesni industriji s postopki brizganja, oblikovanja, potapljanja, polivanja in valjanja
- oprema za živilsko industrijo
- polnilne linije
- stroji za prebiranje in pranje sadja
- hladilni tuneli za »doy-pack« in »block-pack« embalažo
- notranji transport za ploskovni viseči večetažni sistem
- pomožne naprave

tozd ikon

- pnevmatsko-transportna oprema
- filtrirne naprave so-handte za odpravanje v metalurgiji, kovinski in kemični industriji
- galvanjske naprave za površinsko obdelavo in zaščito kovin
- naprave za čiščenje industrijskih odpadnih vod

VNETJE
SLUZNICE

tozd storitve

- stekleni cevni rekuperatorji za izkoriščanje toplote odpadnih plinov, zraka in tekočin
- zaključna dela v gradbeništvu: »demit« fasade, termozolacija, antikorozijska zaščita, slikopleskarstvo, steklarstvo ipd.

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

100 M²

SKOTSKO
KRILO
REKA V
SZ

VRSTA
TESTENINE

KITAJSKA
DINASTIJA

10

Da ne bi pozabili...

Večje partizanske enote so poskrbele, da so se pravočasno organizirale in nadaljevale svoje poslanstvo (zlasti v prid doraščajoči mladini) negovanja tradicij našega boja v drugi svetovni vojni. Kasno, a vendar še pravočasno, smo se spomnili, da smo to dolžni tudi borci V. slovenskega partizanskega bataljona NOVJ-I. dolenskega bataljona, ki smo preživeli borbo in živimo še danes kljub težkim boleznim, ki nas tarejo in nam grenijo življenje.

Ta razlog je napeljal aktiviste odbora bivših članov novomeškega partizanskega komiteja, da so dali iniciativno za sklic zbora skupnosti borcev tega bataljona, ki naj bi preučil vse možnosti organiziranosti in dela v prihodnje. Posebno prizadevna v teh težnjah sta bila člana takratnega novomeškega okrožnega komiteja KPS Viktor Avbelj-Rudi in Niko Šilih.

Odbor, ki je bil izvoljen na prvem obnem zboru skupnosti borcev bataljona, si je zadal številne naloge. Pomembna naloga je bilo evidentiranje preživelih, padlih v vojni in umrlih borcev po vojni. Ko je odbor poslal anketne liste po razpoložljivih naslovih številnim preživelim borcem bataljona, so le-ti med drugim izrazili željo, da bi jih podrobno informirali o delu odbora bataljona. Zato po sklepu 9. seje odbora skupnosti borcev bataljona izrabljamo priliko, da borce bataljona vsaj delno obvestimo o delu odbora, zlasti v jubilejnem letu, ko želimo tudi mi dostojno in delovno proslaviti 40-letnico ustanovitve našega bataljona.

Prvi občni zbor smo organizirali aprila 1980. leto. Tedaj smo potrdili predlog Poslovnika dela odbora, da

smo z delom sploh lahko pričeli. Sprejeli smo akcijski program dela bataljona in seveda izvolili odbor, ki mu še danes predseduje Dušan Švara-Dule. V programu so bile naslednje naloge:

- evidentiranje borcev bataljona,
- usmerjanje dela odbora in delovnih organov za tekoče leto,
- skrb za organiziranje in pisanje zgodovine o delu in organiziranosti bataljona,
- priprava predloga in utemeljitve za podelitev domicila bataljonu,
- priprava dokumentacije za zahtevo finančnih sredstev za nemoteno delo odbora bataljona,
- zbiranje gradiva za pripravo organizacije drugega občnega zbora skupnosti borcev bataljona (ki naj bi bil to leto ob 40-letnici ustanovitve bataljona najbrž v Dolenjskih Toplicah v mesecu septembru).

Pripominjamo, da so bili vsi navedeni sklepi – naloge odbora – skoro v celoti realizirani, četudi odbor v dveletni mandatni dobi ni rapolagal z nikakršnimi finančnimi sredstvi.

v minulih dveh letih so se člani odbora in drugi borci bataljona udeležili proslave v spomin padlim borcem Belokranjske čete (1941. leta na Lazah), in drugih manifestacij.

Posebno pozornost je posvetil odbor podelitvi domicila. Bataljonu ga je podelila skupščina občine Novo mesto ob občinskem prazniku 29. oktobra 1981. leta.

Z vso zagnanostjo se je odbor lotil zbiranja podatkov preživelih borcev bataljona, pa tudi padlih med vojno in umrlih po vojni. Tako trenutno razpolagamo s podatki za kar 215 borcev, ki naj bi bili v tem bataljonu. Podatki

še niso popolni, ker še kar naprej prejemamo dopolnilne podatke. Od tega števila je še živih 86 borcev, padlih med vojno 79, umrlih po vojni 19. Za vse ostale borce pa še nimamo dokončnih podatkov.

V anketi, ki smo jo objavili preko časopisa TV-15 in Dolenjskega lista v decembru minulega leta, predlagajo borci bataljona zlasti naslednje:

- da se obstoj bataljona kot prve večje partizanske enote na Dolenjskem javno obeleži in pove kaj več o delu tega bataljona;
- da bi se borci bataljona večkrat srečali in obujali spomine na leta vojne in s tem prispevali k pisanju zgodovine in dela bataljona – zbor pa naj bi bil vsaj to leto, ko proslavljamo 40-letnico ustanovitve bataljona;

(Odbor pripominja, da bo zbor bataljona septembra v Dolenjskih Toplicah in vabi vse preživele borce, da se zbora udeleže čim številneje).

- da de posveča več pozornosti zdravstvenemu stanju borcev bataljona, saj je anketa pokazala, da ima 90% borcev težja obolenja (srca, živčevja, hrbtenice, ožilja itd.);
- mimo tega naj bi odbor preučil tudi druga pomembna vprašanja, kot je stanovanjsko vprašanje, vprašanje činov, odlikovanj, poveljnih priznanj itd.

Odbor skupnosti borcev bataljona se je v tem času mandatne dobe veliko ukvarjal z zbiranjem gradiva za pisanje zgodovine organizacije in dela bataljona 'do 9. maja 1942, ko je bil formiran iz bataljona I. dolenskega. Do sedaj je zbranega že veliko gradiva. V finančni plan za to leto je odbor tudi vnesel financiranje dela na tem področju in že tudi poiskal mlade zgodovinarje, ki

bi to delo opravili čim ceneje. Tudi mnogi borci so v anketnih listih nakazali podatke, v katero smer naj se odvijajo dela za pisanje zgodovine bataljona. Ob tem se obračamo na vse borce, naj se odzovejo, če bodo povabljeni, da prispevajo k pisanju zgodovine bataljona.

Odbor si še vnaprej prizadeva uspešno nadaljevati in obnavljati tradicije NOB. V programu dela za to leto so zlasti naslednje naloge:

- ★ nadaljevanje akcije evidentiranja borcev bataljona, da pri tem ne bi pozabili tudi na padle med vojno in umrle po vojni,
- ★ pisanje zgodovine organizacije in dela bataljona od njegove ustanovitve do preformiranja v I. dolenski odred,
- ★ sklic II. zbora skupnosti borcev bataljona, ki naj bo organiziran v delovnem vzdušju v mesecu septembru v Dolenjskih Toplicah,
- ★ preučiti možnosti pomoči preživelim borcem (zdravstvena pomoč, stanovanjsko vprašanje itd.),
- ★ reševanje vseh drugih nalog v zvezi s programom dela ZZB NOV Slovenije in ZZB Novo mesto in razvija prapora bataljona.

Ne moremo reči, da smo v tem času storili prav vse, kar bi sicer morali. Volje pri članih odbora je bilo mnogo. Vendar akcij, vezanih na finančna sredstva, nismo mogli realizirati, ker nam do današnjega dne še nihče ni dal na razpolago niti dinarja. Vse, kar smo opravljali, smo opravljali z lastnim denarjem ali kako drugače, samo da bi opravičili poslanstvo odbora. Zato mora prav II. občni zbor skupnosti borcev bataljona razrešiti vsa tista vprašanja, ki so do sedaj ovirala nemoteno delo odbora.

Drago Suhi

Tesnejše vezi

V Mariboru so se na letni skupščini zbrali nekdanji borci NOV, ki so se bojevali na Koroškem, ter so se po vojni preselili v Maribor in bližnjo okolico, kjer danes živijo in delajo. Skupščine se je udeležilo 32 borcev in aktivistov. Prišli pa so tudi predstavniki Maistrovih borcev in srednješolska mladina. Pododbor šteje danes 72 članov.

Ni odveč, če takoj povemo, da so nekdanji borci s Koroške pri svojem delu zelo uspešni, zlasti v povezovanju z osnovno šolsko in srednješolsko mladino. Da je to res, pove že to, da so dosedanjemu odboru podaljšali mandat še za eno obdobje. Sama skupščina pa je bila tudi skrbno pripravljena in več kot dveurna razprava po poročilih o dosedanem delu in načrtih za prihodnje delo je dala bogat prerez aktivnosti koroških partizanov, živčih na območju ožje mariborske regije.

Naj iz poročila, ki ga je podal predsednik Rudi Roter – Aki zapišemo naslednje: »Naše delo je prežeto z ustvarjalnim prispevkom Tita in Kardelja ter drugih vidnih revolucionarjev, ki nas zavezuje ter nam nalaga, da si odgovorno prizadevamo za osvoboditev dela in človeka ... Ko danes kritično ocenjujemo opravljeno delo, z zadovoljstvom ugotavljamo, da smo večino programirane dela uspeli opraviti, res pa je, da pri posameznih nalogah še nismo bili dovolj akcijsko uspešni ...«

Preveč bi sicer porabili prostora, če bi hoteli navesti vsa prizadevanja, ki so resda rodila bogate sadove. Med drugim naj omenimo, da so

sami organizirali številna srečanja z mladino, zlasti na šolah, kjer so učencem pripovedovali svoje spomine iz vojnih let, o bojih, zmagah, pa tudi porazih – vse z namenom, da mladi rod resnično spozna vso veličino naše revolucije. Udeleževali so se številnih pohodov po poteh NOB, ki jih zadnje čase mladi vse več organizirajo ter na svoje pohode vabijo borce NOB, da jim pripovedujejo o velikih idealih revolucije.

Ni odveč zapisati, da skupaj z nekaterimi delovnimi organizacijami ter KS v Limbušu skrbijo za grobišča padlih partizanov v Medgorju, Radišah in Zrelcu na Koroškem, da so navezali prijateljske stike s številnimi partizani onstran meje, slovenskimi društvi, ki tam delujejo. Njihova zasluga je tudi, da so delegati mariborske skupščine sprejeli odlok o imenovanju ene večjih ulic v Mariboru po znanem koroškem borcu in partizanu Karlu Prušniku – Gašperju.

Koroški partizani pa žal ugotavljajo, da so si premalo prizadevali, da bi več objavljali v Vestniku, TV-15, Večeru in drugih glasilih in pri tem, da bi vsi napisali svoje spomine iz revolucionarnega dela, borb na Koroškem in drugod, kjer so se pač bojevali za svobodo, kajti vrste borcev se iz dneva v dan redčijo in je res škoda, če bo naša zgodovina prikrajšana za mnoge resnične dogodke iz polpretekla zgodovine. Koroški partizani se zavedajo, da so šli v boj z velikimi ideali in zato danes ne dovoljujejo, da nam nekdo te ideale spremeni.

Franjo Hovnik

Tone Kebe

Notranjski padli in umrli prvoborci

Oddajal mu je tudi vojaški material, ki ga je imel skritega nekje pri mlinih. Večkrat je nesel pošto k Sv. Ani za Rakovsko četo, ki je taborila na Križni gori. Pod kopicami ob jezeru so se večkrat shajali in se pripravljali na akcije.

Matija Knap je bil v letu 1941 povezan s kozijskimi partizani in jih je oskrboval skupaj z ostalimi terenskimi delavci z orožjem in s hrano. Nastopal je tudi v skupnih akcijah, zlasti pri uničevanju komunikacij. V tej smeri je vzgajal skojevce in mladince, ki so mu zvesto sledili. V vasi Zerovnica je bilo lahko delati, ker tam ni bilo izdajalcev, sicer ne bi mogli februarja 1942 tako dolgo skrivati Novozelandca Frenka, ki je bil tudi v Šilčevi pečnici. Na začetku maja 1942 je bil v Grahovem formiran nov

odbor OF, ki je zajemal vasi Zerovnico, Lipsenj, Bločice, Bloško polico... Odbor je imel pri Sv. Stefanu še celo svojo pisarno v prostorih mežnarje. Vodil jo je France Šušteršič. Zbiral je podatke o vsem, še celo o vojni škodi. Kmalu nato je bila namreč osvobodjena Loška dolina in vse do Cerknice je segalo osvobodeno ozemlje. Ob vsej svobodi in partizanski moči pa je lebdela negotovost, kaj bo v naslednjih mesecih.

Še pred tem so borci Rakovške čete 11. maja 1942 napadli veliko italijansko vojaško kolono, ki se je vračala z Rakeka na Bloke. Bil je to velik spopad prav v vasi Grahovo in takrat je prvič odprto sodelovala Narodna zaščita iz vseh okoliških vasi. Tisti, ki so imeli orožje, so se postavili ob bok partizanov, oni brez orožja pa so bili določeni za posek drevesja, kopanje jarkov in za postavljanje drugih ovir. V Zerovnici se je zbralo kar okoli petdeset fantov in mož, od teh kakšnih deset z orožjem. (Podatek: France Šušteršič.) V Grahovem je bil odziv prav tako številčen in nekaj fantov je pomagalo z orožjem. (Izjava Staneta Sege, ki se je tedaj postavil v bran s puško v roki).

Akcija je imela velik vojaški in politični pomen. Že čez dva dni so italijanske enote zapustile Stari trg v Loški dolini, kamor so se takoj nato pripeljali borci Rakovške čete na kamionih. Vse do roške ofenzive so po vaseh gospodarili partizani.

Pri skupni akciji ob napadu na Italijane je sodeloval tudi Matija Knap, ki je imel zvezo z grahovskimi zaščitniki. Po uspehu in izselitvi italijanske vojske z območja Loške doline je lahko politično delo na terenu še bolj zaživelo. Matija je vsakodnevno odhajal na akcije, utrjeval in razvijal mladinske aktivnosti.

Kmalu zatem, ko je dobil Ferdo Godina nalogo formiranja okrožnega komiteja SKOJ za Cerknico, je na Križni gori sklical sestanek skojevskih aktivistov. O tem v reviji BOREC 1973/I piše:

»Ko sva bila v Zerovnici pri Grahovem, mi je Stopar naročil, naj ustanovim iz najbolj aktivnih skojevcev okrožni komite za Cerkniško okrožje, mene pa je določil za sekretarja tega komiteja. Sto-

parjevo naročilo sem po njegovem odhodu realiziral, v ta namen sem sklical 7. junija 1942 na Križni gori sestanek. Sestanek je bil tam zato, ker so tja lažje prišli skojevski aktivisti iz Loške doline, iz Cerknice in Zerovnice, morali pa bi priti tudi z Blok. O tem sestanku piše Mara Avsec-Marta tole:

»Neko soboto zvečer (imeli smo sestanek OF na polju v Vrhniki, na katerem je govoril Marko) mi je tovariš Feliks Razdrih naročil, naj se prihodnji dan, to je v nedeljo jutraj zglasim pri njem, da odpeljem na dogovorjeno mesto nekega tovariša. Prišla sem ob šestih jutraj, pri njem me je že čakal tovariš Ferdo Godina-Marko, nakar sva odšla po bližnjicah mimo Starega trga in za Ložem proti Križni gori. Sestanek je bil na hribčku, od koder se je videlo na pot, ki je peljala iz Sv. Ane proti Šteberku. Če se prav spominjam, so se poleg naju udeležili tega sestanka še Matija Knap iz Zerovnice, Julka Mihelčič z Babne police, Lojze Strle iz Viševka, Franc Mlakar-Gerik z Babne police in Anica Srimšek iz Cerknice. Na sestanku, ki ga je vodil tovariš Marko, je bil ustanovljen okrožni komite SKOJ za Cerkniško okrožje. Člani so poročali o delu in tako vem, da je tovariš Knap poročal o aktivni skojevski organizaciji v Zerovnici, Lipsenju in Grahovem, Anica Srimšek o delu v Cerknici, omenjeno pa je bilo tudi, da bo članica komiteja Angelca Znidaršič iz Ravni na Blokah, potrebno pa bo dobiti še enega člana iz Sv. Vida. Tovariš Marko nam je govoril tudi o potrebi, da bi mladi aktivisti odšli v ilegalo in za to predlagal tovariša Matijo Knapa, drugi pa smo bili zadovoljni za delo okrog svojega prebivališča ...«

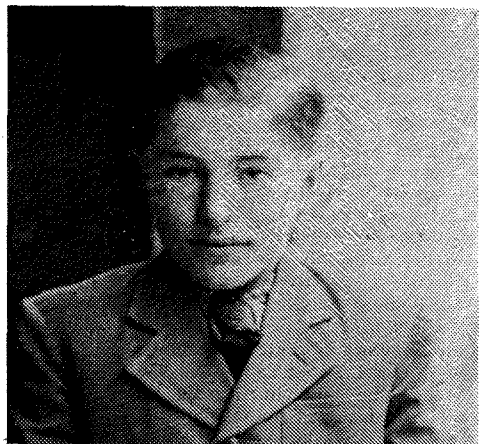
Matija Knap je tedaj postal ilegalac in z vso vnetostjo se je lotil širšega dela na celotnem cerkniškem okrožju. Ko je v začetku julija 1942, še pred roško ofenzivo, odšel Ferdo Godina na drugo delovno področje, je postal Matija Knap sekretar okrožnega komiteja SKOJ za Cerknico, obenem pa je bil član okrožnega odbora OF, v katerem je bil odgovoren za mladinsko delo.

Aretacija med roško ofenzivo

Roška ofenziva je pustošila zlasti kraje v Loški dolini. Požigi, zastraševanja in pobijanja so bili na

vrsti vsak dan. Mnogo so jih odgnali v zapore in v internacijo. Takrat so dvignili glave še domači izdajalci.

Partizanske enote so se prebijale po skupinah in se dostikrat potikale tik ob naseljih. Nekoliko lažje je bilo za aktiviste, ki so teren bolje poznali. Toda tudi njim je trda predla, še zlasti, ker niso imeli povezave s terensko mrežo. Prenekateri dober aktivist je bil ubit ali pa odpeljan v zapor in internacijo.

Ciril Remškar

Matijo Knapa je zelo mučila misel, kaj je z njegovo Zerovnico. Na vsak način je hotel priti v vas, da bi poizvedel o podrobnostih in obdržal zveze. Ko mu tudi drugi terenski aktivisti niso preprečevali odhoda v vas, se je odločil, da pogleda, kaj se je zgodilo. Domov pa je prišel prav na dan, ko so vas italijanski vojaki nenadno obkolili. To se je zgodilo 29. julija 1942 in aretirali so 52 vaščanov s Knapom vred. Nekateri omenjajo, da je bilo 28. julija in tudi jaz sem v Notranjskih listih II navedel ta datum. Matija Knap pa je takoj po vojni trikrat napisal 29. julij in tudi v svojem med vojno pisanem dnevniku.

Ob 39. obletnici

Pohorska (druga) četa 1943

V knjigi Zidanškova brigada, ki je izšla 1975. leta, je na kratko omenjena ustanovitve 2. pohorske čete 4. aprila 1943 na Koroškem, bolje rečeno skupine, iz katere je kmalu nastala četa ter se 10. maja 1943 razvila v 2. pohorski bataljon. Že takrat je avtor knjige želel poimensko navesti vse borce nove čete, kar pa mu takrat ni uspelo. Zadovoljiti se je bilo potrebno z imeni komandirja, političnega komisarja in še nekaterih borcev.

O uspelem napadu Koroškega bataljona na Mežico v noči na 4. april 1943 je precej dokumentov in povojnih spominskih zapisov oziroma reportaž, toda o ustanovitvi jedra nove Pohorske čete je bilo navedeno vselej zelo malo. Med drugim je seveda znano, da je bila ta četica ustanovljena na pobudo glavnega štaba NOV in PO Slovenije, štaba 4. operativne cone ter ustreznih političnih vodstev. Neposredni izvajalci te pomembne naloge pa so bili Franc Rozman-Stane, komandant 4. operativne cone ter vojaški in politični funkcionarji NOB na Koroškem. Torej ta četica, ki se je rodila neposredno ob napadu na Mežico 4. aprila 1943 in je še ta dan izgubila v boju na Lužah svojega prvega komandirja Miha, je bila glasnik pomembnih dogodkov, ki so se potem vrstili na širšem območju partizanskega Pohorja.

Prav v teh dneh se srečujemo z 39. obletnico ustanovitve 2. pohorske čete na Koroškem, kar nas med drugim obvezuje, da do 40. obletnice celovito raziščemo, opišemo

in ovrednotimo po številu majhne, toda po dejanjih in posledicah pomembno enoto. Odbora Pohorskega odre- da in Zidanškove brigade si z avtorjem nove publikacije prizadevata, da bo delež 2. pohorske čete v razvoju pohorskega partizanstva v letu 1943 v knjigi Drugi pohorski bataljon in Pohorski odred čimbolje zajet. Knjiga bo izšla leta 1983 in bo med drugim zajela tele pomembne dogodke izpred 40 let: razmere po junaškem poslednjem boju legendarnega Pohorskega bataljona, ustanovitve 2. pohorske čete, 2. pohorskega bataljona in Pohorskega odreda z vojaškim in političnim delovanjem teh enot do 8. januarja 1944, ko je bila ustanovljena XI. SNOUB Miloš Zidanšek.

Veliko gradiva za knjigo je že zbranega, vendar je potrebnih še mnogo podatkov, ki jih ne bo mogoče zbrati v arhivih ali s pomočjo dopisov. Torej – potrebno bo le nekaj dobre volje posameznih nekdanjih koroških in pohorskih borcev ter bork, ki jih ponovno vabimo k sodelovanju!

Tokrat (in tudi v prihodnje) bomo konkretni. Prosimo vas za podatke, ki jih nimamo za borce 2. pohorske čete, ustanovljene 4. 4. 1943. Ob tem pa navajamo podatke (osnovne), ki smo jih o posameznih borcih te enote že zbrali:

Prvi komandir te čete je bil Miha, prej borec v Dolomitskem odredu. Padel je 4. 4. 1943 na Lužah na Koroškem. Zanj manjkajo skoraj vsi podatki. Na njegovo mesto je bil postavljen Ivan

Rojc-Bogdan, za političnega komisarja pa Vincenc Jan-ko-Harkov. Nadaljnji člani čete so bili: Ferdo Štibler-Ivan, dr. Tone Hudopisk-Zvone, Bogomir Vastl-Božo (za doslej navedene imamo vse podatke), Jože Golob-Grega, Rudolf Hohkraut-Dolf, Josip Jeras-Branko, Kranj, Jože Martinčič-Vanja, Ljubljana, Celovška 269, Podobnih Alojz-Rok, Pšata 4, Dol pri Ljubljani, Jože Zagožen-Servac, Ljubno, naselje Savina (za navedenih 6 manjkajo osnovni osebni podatki in kratki podatki o udeležbi v NOB). Ivan Juvan-Gorki, r. 22. 10. 1915 v Podkrajju, Zagorje ob Savi, rudar, v NOV 15. 4. 1942, padel naj bi januarja ali februarja 1944 pri Senjorjevem domu na Pohorju, po podatkih ZZZB NOV Zagorje ob Savi pa 4. 4. 1945 v Beli krajini. Nimamo pa podatkov o borcih Vinku, njegovem bratu in borcu mesarju, ki so prišli na Koroško z Gorenjskega. Morda je neugotovljen še kdo? Prosimo borce, organizacije ZZZB NOV in druge, da nam pošljejo podatke, ki jih iščemo.

Ponovno pa prosimo vse nekdanje borce in borke Drugega pohorskega bataljona ter Pohorskega odreda 1943, da nam pošljejo kratke osebne podatke in podatke o udeležbi v NOB na naslednji naslov: Muzej narodne osvoboditve Maribor, Ul. heroja Tomšiča 5. To vabilo za sodelovanje je bilo že objavljeno v TV-15 z dne 18. 2. 1982 in podobno v mariborskem Večeru 22. 2. 1982.

Za odbor in muzej NO Maribor: Mirko Fajdiga

Naši znaki

Trst 1946

Z današnjo značko bomo obudili spomin na prvi maj leta 1946 in s tem priklicali pred naše oči vsaj delček dogajanja iz tistega razgibanega leta. Vprašanje Trsta še vedno ni bilo rešeno in zato je bilo vse, kar se je v tem velikem pristanišču in industrijskem središču ob Jadranu dogajalo, povezano z vprašanjem, čigav bo Trst. Zato je Slovenec, ki si je pripel značko prvega telovadnega zleta, tudi tvegati, da ga bodo napadli italijanski šovinisti. Kot bomo videli nekaj vrstic dalje, je zaradi značk res tudi tekla slovenska kri.

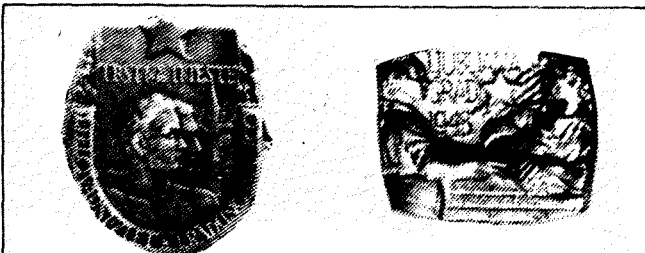
V sredo, prvega maja 1946, so že zgodaj zjutraj budile Tržačane delavske godbe s koračnicami. Mesto je bilo polno številnih zastav in letakov s prvomajskimi gesli. Delavske – slovenske in italijanske – množice so se zgrinjale na trg Unita. Na čelu sprejema iz okraja Sv. Jakoba so korakali štirje bataljoni slovenskih partizanov in garibaldincev v uniformah. Mnogi borci so nosili odlikovanja za hrabrost in oznake častnikov ter podčastnikov jugoslovanske armade. Na trgu Unita se je zbralo približno 200.000 ljudi. Godbe so igrale in nad množico so plapolale rdeče zastave. Za dvema italijanskima govornikoma je slovensko govoril Ivan Regent. Po zborovanju se je po Trstu razvil ogromen sprevod. Mogočen vtis so dajali partizani in med njimi nekaj invalidov, ki so jih ljudje toplo pozdravljali. Fizični trdnjaki v telovadnih krojih so korakali v dvanajstere- redih. V sprejemu je bilo

okrog 9000 fizikulturnikov. Ljudstvo se je zgrinjalo proti stadionu pri Sv. Sobotti, kjer je bil prostor za prvi telovadni zlet Julijske krajine. Stadion ni mogel sprejeti vseh gledalcev. S prostimi vajami so nastopili pionirji in mladinci ter mladinke, tekle so štafete in podobno. S športnimi vajami je bil združen pevski nastop italijanskih in slovenskih pevskega zborov Julijske krajine.

Druga plat podobe prvega maja 1946 v Trstu pa je bila manj zanosna. Na ulici Palestina je popoldne fašistična drhal napadla štiri moške in eno žensko, ker so nosili prvomajsko telovadno značko.

Jože Ravnikar zaradi ran, ki so mu jih zadali fašistični napadci v noči pred prvim majem.

Značka je dvojezična. Na vrhu je petokraka zvezda in pod njo napis Trst 1. V. 1946 Trieste. Pod napisom sta glavni telovadca in telovadke ter za njima morje s simbolom iz tržaškega grba. Okoli značke teče trak z napisom: 1. telovadni zlet – 1. raduno ginnico. Zadaj je samo igla za pripenjanje. Ali so te značke redke? Med redke jih ne moremo uvrstiti, ker jih je razmeroma pogosto mogoče najti pri nekdanjih udeležencih praznovanja prvega maja. Po drugi strani pa bi bilo

Levo značka 1. telovadnega zleta v Trstu 1946 in desno značka, ki še nima prave razlage. Na njej piše Ljubljana gradi 1948. Kdo in zakaj je bil upravičen do teh zlatih, srebrnih in bronastih značk? Jih je dobil kateri izmed naših bralcev?

Napadeni so morali k zdravniku in eden izmed njih je moral ostati v bolnišnici. Na ulici Udine je istega dne šovinistična sodrga težko ranila z nožem 20-letnega Cirila Mesesnela iz Goč pri Vipavi. Rdeči križ ga je odpeljal v bolnišnico. Policija ni aretirala napadalcev, pač pa je namesto oboroženih izzivalcev prišla tri izmed napadenih. Tretjega maja pa je umrl v tržaški glavni bolnišnici

skoraj pretirano sklepati, da je značke nosilo vse manifestirajoče delavstvo. Namerjena je bila športnikom, glede na število značk ob drugih podobnih priložnostih pa bi bilo mogoče podvomiti tudi o tem, da je značke nosilo vseh 9000 sodelujočih športnikov. Čeprav značka ni redka, je zelo zanimiva in svojevrstno pričevanje o tržaških časih leta 1946. **Janez J. Švajncar**

Razhajanja so tudi glede ure obkolitve vasi. Franc Šušteršič, ugledni publicist in pisec knjige »Rab«, izjavlja, da so vas Zerovnico nenadoma obkolili proti večeru 28. julija 1942 in da so 52 vaščanov strpali v Remškarjev skedenj z namenom, da jih postrele. Potlej so hoteli postaviti pred cevi 15 in nazadnje 5 talcev. Najbrž je bila zasluha nekaterih mladih deklet, da so od namere odstopili. Nagnetle so se okrog oficirjev in jih z nasmejanimi in koketnimi obrazi odvrnile od najhujšega dejanja. Potlej so se oddaljili, da jih odpeljejo v internacijo. Šušteršič je znal nekoliko italijansko (končal je klasično gimnazijo) in je dogodkom lažje sledil. Nato so jih močno zastražene z mitraljezi natrpali na kamione in jih odpeljali v prosvetni dom v Logatec, kjer so »prespali«. Še prej so jih popisali in zjutraj strpali v živinske vagonce. Vseskozi so jim govorili, da jih peljejo na delo v Italijo. Ko pa je vlak krenil proti Reki, jim je postalo sumljivo. Na Reki so jih naložili na ladjo in šele pred izkrcanjem so izvedeli, da jim je namenjeno taborišče Rab. V koncentracijsko taborišče so prispeli med prvimi. Pred njimi je bilo le nekaj sto drugih nesrečnikov.

Iz dnevnika Matije Knapa pa je razvidno:

»Potovanje z dne 29. julija 1942: Ob 9. uri zjutraj s tovornimi zaprtimi avtomobili iz Zerovnice v Cerknico, od tam po polurnem oddihu v Gor. Logatec. Tam smo ob 6. uri dobili večerjo, kupili smo lahko vino in sadje. Tone Ključar je imel do nas dostop. Prinesel nam je različne stvari iz trgovine. Tam smo prespali.

30. julija 1942. Zajtrk, železniška postaja. Transport za Reko, kamor smo prišli okrog 12. ure. Vkrkali smo se na parnik, ki je odpeljal proti Rabu.

31. julija 1942. Zgodaj zjutraj smo se postrojili v zbor in oddali komandi denar. Dobil sem potrdilo št. 3611. Ostrigili in skopali smo se ter oddali obleko. Ob 2. uri popoldne smo dobili kosilo in odšli v sosednji logor, kjer se nas je po šest zvrstilo pod enim šotorom. V mojem so bili naslednji: Mirko Šušteršič št. 28 (navaja hišne številke – op. p.), Tone Hribar št. 17, Tone Telič št. 43, Matija Turšič št. 4, Jakob Silc št. 3 in jaz Matija Knap št. 12, Zerovnica. Hodimo bos in brez srajce. Gorko je in dober

zrak. Otok Rab je lep toda ...

7. avgusta 1942. Iz naše vasi smo sledeči ... (Navaja 52 ljudi iz Zerovnice).

Na Rabu sem dobil številko 129707 takoj ob prihodu.

3. septembra 1942 sem na Rabu kupil koveček ...

Matija Knap v svojem življenjepisu omenja, da so se v internaciji na Rabu pojavili nekateri oportunisti, s katerimi se je ostro spopadal. Pa ne za dolgo. Kmalu so ga s kakšnimi sedmimi interniranci odpeljali iz taborišča. Takrat se je namreč tudi v Grahovem izlegla bela garda in marsikdo v njej je vedel, da je bil Matija okrožni skofješki aktivist. Morda so zvedeli tudi za podatek, da se je Matija udeležil znanega kožleškega posveta konec decembra 1941 in da je marca 1942 opravil skofješki tečaj v Ljubljani, ki ga je vodila Lidija Sentjunc. Vedeli so za marsikaj in ovadili so ga, misleč, da bodo iz njega izvlekli še kaj več. Tisti, ki so Matijo podrobneje poznali, so vedeli, da ne bo izdal ničesar. V to so bili popolnoma prepričani sointerniranci France Šušteršič, Jakob Silc, Jože Zigmund in drugi vaščani.

Iz dokumentov (arhiv CK ZKS) je razvidno, da je bil Matija Knap na Rabu od 30. julija do 27. septembra 1942. Od tam so ga poslali vklejenega na zaslivanje v ljubljanske zapore, kjer je bil v enem mesecu na kvesturi 24-krat zaslisan. Pretepali so ga, mučili celo z elektriko, a izdal ni ničesar. V Ljubljani je bil zaprt v Šempetrski in Belgijski kasarni in v obrtni šoli.

V ljubljanskih zaporih si je 5. oktobra 1942 v uteho na listič napisal: »Stoji na gori lovec mlad, v dolino se ozira ...«

Zatem so ga odpeljali še v logaške in nazadnje v cerkniške sodne zapore, da bi tam klonil pod dokazi domačih izdajalcev. Tudi tukaj niso iz njega nič izvlekli in nazadnje je bil pod tezo obtožb določen za talca ...

Vodilna notranjska aktivista Ludvik Lovko in Lojze Mlakar-Ljubo (navedba Knapa) sta kaj hitro zvedela, da je Matija Knap v cerkniških zaporih. Takoj sta zaslutila, da je v smrtni nevarnosti. Knap tudi omenja, da so ga iz zaporov rešili s pomočjo

borcev Šerčerjeve brigade. To pa ni res in najbrž Matija ni izvedel za podrobnosti reševalne akcije vse do prežgodnje smrti po osvoboditvi. O reševanju je bil objavljen daljši zapis v Notranjskih listih II izpod peresa avtorja tega zapisa, zato bo tokrat akcija opisana na kratko.

Reševanje iz cerkniških zaporov

Čeprav so Matijo Knapa mučili, niso izvedeli nobenih podatkov, zaradi katerih bi pozaprli njegove sodelavce. Zato so mu namenili smrt.

Partija in terenski odbor sta bila o situaciji obveščena in naloge reševanja so se lotili brez oklevanja. Vso odgovornost in priprave so prevzeli terenski aktivisti, ki so legalno živeli v Cerknici, kjer je bila ves čas italijanske okupacije močna vojaška posadka. Naloge reševanja so naložili vodilnemu cerkniškemu aktivistu in komunisti Jožetu Meletu-Vrbcu. Direktivo je prevzel nadvse resno in odgovorno. Časa za premislek je bilo malo, ukrepati pa je bilo potrebno hitro. Spomnil se je na mladega in hrabrega skofječca Cirila Remškarja, ki je hodil kot vajenec pri brivcu Maksu Turšiču brit zapornike, kadar so ga poklicali. Ker je bil mlad in majhne rasti, je izgledal kakor otrok. Italijanski stražarji so ga zato puščali v zapor skoraj vsak dan. Zapornikom je prinašal hrano in tudi obvestila in sporočila, za katera pa Italijani niso smeli zvedeti. Jože Mele se je s Cirilom dobila pogovoril o akciji, katere glavni nosilec bo mladi fant.

Ciril je Matijo Knapa zelo dobro poznal, saj sta bila domačina. Zanj je bil še posebno pripravljen tvegati, kajti vedel je, da je bil skofješki funkcionar in dober aktivist. Ugotovil je, da bi Knapa najlaže rešili v večernih urah, ko so za zaporniškim obzidjem izven celic delili hrano vsem zapornikom naenkrat. Potrebno je bilo le poskrbeti, da bi se zamotilo stražarje in da bi v danem trenutku vrgli vrv čez kakšno štiri metre visok kazniški zid. Načrt je bil nato izdelan do podrobnosti in v akcijo sta bila pritegnjena še Ivan Knap in Alojz Turšič, ki sta imela nalogo stražariti in usmerjati.

Ciril Remškar je tisti večer, 2. ali 5. decembra 1942, prinesel v zapor še orglice in jih dal Starihovemu Francetu iz Grahovega z namenom, da bi v kritičnem trenutku zaigral, zaprta dekleta pa naj bi s stražarji zaplesala in utišala šum pri plezanju čez zid. Zid je bil namreč po vrhu prepleten z bodečo žico. Po končanem delu znotraj zavora je Ciril čakal za obzidjem na zunanji strani na trenutek, ko bodo delili večerjo. S Knapom se je zmenil, da naj čaka pri zidu, kjer se je za obzidjem kazal bezgov grm. Ves nestrpen je čakal, kdaj se bo Matija pognal do vrvi in preplezal žične ovire.

Vse se je izteklo po načrtu, tudi premagovanje žičnih ovir po prihodu iz zaporov. Jože Mele je Matijo Knapa pazljivo prepejal po cerkniških zakonitih ulicah in mimo stražarskih mest do Gornikove žage v Dol. vasi, kjer je bila stalna partizanska jarka. Partizanska patrulja, ki jo je vodil Milan Braniselj iz Cerknice, je Matijo Knapa srečno prepeljala med borce.

Italijani so še tisto noč opravili preiskavo pri Knapovi sestri Mariji, ki je z možem Jožetom Merteljem in sinom Marjanom stanovala v hiši čevljarja Petriča. Govorili so ji, da je Matija »skapato«, ona pa se je napravila, kot da ne razume, in je dejala: »Ne pri nas, doli je škarpato«, in kazala je na delavnico. Jože Mertelj je dan prej zvedel, da bodo reševali sorodnika Matijo. Tisti večer je odnesel v kanglec v zapor priboljšek za Knapa (še pred pobegom) in si v gostilni Žumer zagotovil alibi. Ravno med reševanjem je gostilniške goste glasno spraševal, koliko je ura, da bi pozneje lahko dokazal, da o akciji ni vedel ničesar. Jože Mertelj je moral še tisto noč z italijanskimi vojniki v Zerovnico, kjer so preiskali Knapovo hišo in očeta spraševali o pobegu. Seveda oče o tem ni vedel ničesar. Preiskali so celotno hišo in ko niso našli ničesar, so odšli. Pobrali pa so precej sadja in drugih jedi in se jezni vračali v Cerknico. Tudi Martelja so pustili na miru. Očeta so leta 1944 zaprli domobranci in mu požgali hišo.

Se nadaljuje

LJUBLJANA

Starejši Šiškarji so bili zadovoljni

Socialistična zveza delovnega ljudstva Ljubljana Šiška je ob mednarodnem letu starejših občanov priredila s sodelovanjem ljubljanskega radia 16. marca v kinu Šiška kulturni program »Prizma optimizma«. Program je bil skrbno pripravljen. Vodil ga je mladi simpatični in obetajoči napovedovalec tovariš Kopitar. V nabito polni dvorani so starejše občane pozdravili podpredsednik občinske SZDL Alojz Gornik, predsednik ZDU občine Šiška Stane Hvale in najstarejši član društva upokoјencev-koroški borec za severno mejo Marjan Medvešek. Sodeloval je orkester pod vodstvom Boruta Lesjaka, nastopili so znani pevci, za razvedrilo je poskrbel humorist, ki je v verzih prikazal Šiško nekoč in danes.

Starejši občani so v prijetnem vzdušju pozabili na svoje tegobe in si podobnih prireditvev še želijo.

V. BOVCON

SROMLJE

Poklon velikanu naše revolucije

Organizacija ZB iz Sromelj je pripravila izlet v Beograd.

Udeležili so se ga člani ZB iz Sromelj in Artič. V našem glavnem mestu smo obiskali Hišo cvetja, kjer smo se poklonili v spomin tovarišu Titu. Nato smo si ogledali Muzej revolucije, stari del mesta Terazije in Avalo. Domov smo se vrnili srečni, da smo se lahko poklonili velikanu revolucije – tovarišu Titu, se mu zahvalili za vse, kar je napravil za našo samoupravno Jugoslavijo in za bodoče generacije.

ZB SROMLJE

JESENICE

Uspešni tudi v povezovanju z mladino

Komisija za bivše politične zapornike, internirance, izgnance in vojne ujetnike, ki jo pri občinskem odboru ZZZ NOV Jesenice že več let uspešno vodi Rezka Prešeren, je imela v minulim mandatsnem obdobju kar 20 sej. Uspešno se je vključila v raziskave za pripravo dokaznega gradiva proti vojnim zločincem, ki so med zadnjo vojno opravljali na Jesenicah grozodejstva in genocid nad revolucionarji, ujetimi aktivisti in borci NOV.

Komisija je organizirala več izletov v zgodovinske kraje v Jugoslaviji in zamejstvu. Uspešna je bila tudi pri pripravi kulturnega programa na tradicionalnih srečanjih preživelih taboriščnikov iz podružnice Mauthausna na Ljubelju. Tega srečanja se vsako leto udeleži veliko internirancev, borcev in aktivistov NOB ter mladine.

Komisija je pripravila dvojne razstave o življenju in trpljenju naših ljudi v taboriščih in zaporih in se trudila, da so spomini taboriščnikov ostali zabeleženi v javnih občilih ter na filmskem traku. Razveseljivo je, da je komisija dosegla največ uspeha pri delu z mladino, ki se je na izletih in pri drugih oblikah aktivnosti spoznala z mučeniško potjo internirancev in drugih političnih preganjanцев med zadnjo vojno.

BRANKO BLENKUŠ

TOLMIN

Pohodništvo na Tolminskem

Na občnem zboru PD Tolmin, ki je bil 12. marca, je bila spodbudna ugotovitev, da posvečajo tolminski planinci veliko skrb negovanju tradicij NOB. Množično so se udeležili spominskih pohodov na Stol, Porezen in Blegoš ter pohoda v lastni organizaciji na Sleme pod Rdečim robom. Ta množični pohod je vsako leto v maju v počastitev praznika tolminske občine. Uspešen je bil izlet na Sabotin, kjer so se planinci srečali z vojaki tamkajšnje obmejne karavle. Ob dnevu borca jih je pot peljala na Kovačič planino, kjer je bilo partizansko slavje; lovci so namreč svojo koč poimenovali po karavli P 24, ki je med NOB delovala v teh krajih in je sovražnik ni nikdar odkril. Izvedli so tudi spomladanski in jesenski trimski pohod. To obliko rekreacije, združeno s čuvanjem tradicij naše slavne preteklosti, bodo gojili tudi v prihodnje in k temu, pritegovali čimveč mladih.

Spodbudno je, da predstavlja prav mladinski odsek pri PD Tolmin okrog polovice članstva od skupino 1076 članov, kolikor jih šteje društvo. In tudi mladinski odsek, ki je lani opravil kar 32 izletov in pohodov, posveča posebno skrb seznanjanju mladih in najmlajših s kraji, ki so pomembni iz našega osvobodilnega boja.

Na občnem zboru tolminskih planincev je bilo slišati pestra poročila tudi o delu drugih odsekov. Delavni so bili jamarji, gorski reševalci in alpinisti. Veliko dela pa so planinci opravili pri obnovi koč na planini Razor – v zadnjih treh letih kar 9000 prostovoljnih delovnih ur.

M. PAGON

CERKNO

Na svidenje spet na Poreznu

V spomin na tragične dogodke na Poreznu v zadnji sovražnikovi ofenzivi proti enotam 9. korpusa NOV in POJ 24. marca leta 1945 je bil minulo nedeljo v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami iz Cerknega, brigado Srečko Kosovel, Gorenjskim vojnim področjem, inženirskim bataljonom XXXI. divizije in Planinskim društvom Cerkno že sedmi tradicionalni spominski pohod na Porezen.

Med nekajtisočglavo množico pohodnikov sta bila tudi Gabrijel Pagon in Jože Udovč ml., ki sta o letošnjem pohodu povedala naslednje:

Gabrijel Pagon iz Bistrice pri Trzinu: »Razen ob spominskih pohodih, to pot že četrto, se na vrh Porezna povzpnem večkrat. Letošnji pohod je vsaj zame pomenil nekaj več. V mislih imam NOB in borce, ki niso bili bitko samo z naravo kot sedaj mi, pač pa tudi s sovražnikom. Tragedija, ki se je tu pripetila, mora biti nam vsem pred očmi. Kaj takega se ne sme več zgoditi. Samo poglejte možakarja iz Davče. 82 let ima in pohodom na Porezen je še vedno kos. Če bo le zdravja, bom na Porezen še šel. Porezen je tudi delček zdravja!«

Jože Udovč iz Ljubljane: »Čeprav v planine rad zahajam, pred leti sem svoj rojstni dan praznoval na Triglavu, sem na Poreznu to pot prvič. Presenetilo me je število pohodnikov, zlasti mladine, saj vreme ni naklonjeno. Takšni pohodi pomenijo zame tovarištvo in rekreacijo. Kot ljubitelj gora lahko rečem, da je vsak pohod drugačen. Po prijetni občutki. Ta pohod mi je bil všeč, ne pa tudi vreme, vendar na Porezen bom še šel!« Z njegovim zatrdilom se strinjamo tudi mi, sicer pa je mladih pohodnikov na Porezen iz leta v leto več...

JOŽE CURIN

BOROVNICA

Borovnica je praznovala

Krajevna konferenca SZDL in organizacija ZB Borovnica sta organizirali več prireditvev v spomin pred 40 leti ustrelenih žrtev fašističnega terorja. Desetega marca 1942 so v Gramozni jami padli krajanji Borovnice in 10. marec je skupščina KS Borovnica sprejela za svoj krajevni praznik, da bi tako vsako leto počastili spomin na padle sovaščane.

Letošnja proslava se je začela z žalno kome-moracijo v Gramozni jami, katere se je udeležilo veliko število krajanov. V osnovni šoli, ki je okras Borovnice, so organizirali razstavo pod geslom »Borovnica nekoč in danes«. V njej je lepo prikazan napredek tega kraja. Zaključni program vseh prireditvev je bil sklenjen v koncertom Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane. Krajanji Borovnice so se prihodni pevcev PPZ še posebno razveselili, saj so med njimi nastopili prvič.

Krajanji Borovnice so lepo in dostojno počastili spomin na žrtve in proslavili svoje delovne uspehe.

JOŽE JENIČ

PTUJ

Kritično o dogajanju v družbi

V Ptujju so se sestali delegati ZZZ NOV na letni skupščini. Od 32 vabljenih jih je prišlo 28, ostali štirje pa so se opravičili, kar je brez dvoma lahko zgled mnogim drugim delegatom, kako je treba redno prihajati na seje in podobno.

Poročilo o delu občinske organizacije ZZZ NOV je podal njen predsednik, nato se je razvila razprava o družbenopolitičnih dogajanjih doma in v svetu, zlasti pa seveda znotraj same organizacije, ki šteje več kot 1300 članov ZB ter je zelo aktivna.

Ptujski borci so v razpravi namenili veliko pozornosti obravnavanju socialnih in zdravstvenih težav svojega članstva. V najbolj neugodnem položaju so borci vse preveč odmaknjeni od vseh družbenih dogajanj.

Precej ostrih besed je bilo izrečeno tudi glede vprašanja odgovornosti posameznikov, ki se ne obnašajo stabilizacijsko, ki krojijo pravico po svoje, mimo vseh družbenih normativov.

Ob koncu so sprejeli program dela za naslednje mandatno obdobje, ki ga bodo s takšno aktivnostjo kot doslej prav gotovo uresničili.

FRANJO HOVNK

PODNART

Programska konferenca

V soboto, 3. aprila, bo ob 16. uri v Domu kulture v Podnartu programska konferenca KO ZB NOV Podnart. Na konferenci bodo podelili priznanja najbolj zaslužnim medvojnimi aktivistkam. Pripravili bodo tudi kulturni program, v katerem bodo sodelovali komorni moški pevski zbor iz Podnarta in pionirji pionirskega odreda Alojz Rakovec iz osnovne šole Ovišče.

CIRIL ROZMAN

KOSTEL PRI KOČEVJU

O NOB brez poveljevanja

Člani krajevne organizacije ZB NOV Kostel posebno skrb posvečajo obujanju revolucionarnih tradicij NOB. Z vodstvom osnovne šole prirejajo številna srečanja s šolsko mladino in jo seznanjajo s potekom štiriletnega boja proti okupatorju. Željko prikazati NOB brez vsakega poveljevanja.

V letošnjem letu mineva 40 let, odkar so borci Kočevskega bataljona 30. aprila 1942 s pomočjo pripadnikov Narodne zaščite zasedli in osvobodili naselje Brod na Kolpi. V tem predelu je bilo to prvo osvobodeno ozemlje. Akcijo so izvedli borci, ki so bili slabo oboroženi in brez večjih borbenih izkušenj, vodil pa jih je Franc Avbelj-Lojk. Člani ZB so predlagali, da bi jubilej primerno proslavili.

VIKTOR DRAGOŠ

Poizvedba

Pomladi leta 1942 sem kot mlado dekle Guštanja odnesla na Obir rjav zavitek z vrvice povezan in zapečaten v drvarsko koč, kjer so me sprejeli trije partizani. Na ta zavitek so čakali že tri dni, zato so bili mojega prihoda zelo veseli.

Ker mnogi mojemu dejanju ne verjamejo, prosim, da se kdo od teh treh partizanov oglasi v uredništvu, kjer je tudi moj točen naslov. V kolikor ni več živih, je to morda kje zapisano in me bo kdo od bralcev na to opozoril.

K. M. L. P.

Obvestilo

Ob 40-letnici formiranja I. slovenske brigade-II. grupe odredov se bomo našli borci te enote na rednem ZBORU SKUPNOSTI BORCEV I. SLOVENSKE BRIGADE-II. GRUPE ODREDOV v soboto, dne 3. aprila 1982, ob 16. uri v dvorani papirnice Vevče na Vevčah.

Na zboru skupnosti borcev se bomo pogovorili o našem dosedanjem delu in bodočih nalogah, poslušali poročilo o delu odbora in razpravljali o njem, sprejeli Pravilnik o delu skupnosti in volili odbor in nadzorni odbor. Ob tej priliki bomo preživelim borcem I. slovenske brigade-II. grupe odredov podelili jubilejne spominske znake in plakete I. SB-II.GO.

Prosimo vse pripadnike SB I. SB-II-GO, da se zbora udeležite. Spominske znake bomo po seznamu podelili na samem zboru. Po pošti ali na kak drug način bomo znake dostavili le v res izjemnih slučajih, ob res opravičljivi odsotnosti.

Odbor skupnosti borcev
I. slovenske brigade
-II. grupe odredov

Vabila

V počastitev 40-letnice herojske borbe Selške čete v Rovtu nad Crngrobom in smrti narodne, ga heroja Staneta Žagarja ter 14 soborcev, v počastitev 9. kongresa ZK Slovenije in 12. kongresa ZK Jugoslavije organiziramo

TRADICIONALNO MNOŽIČNO ZBOROVANJE

ki bo v soboto, dne 27. marca 1982, ob 10.00 uri na Planici nad Crngrobom. Vabimo vas, da se udeležite omenjenega zborovanja borcev NOV in aktivistov, delovnih ljudi in občanov, zlasti pa mladine kranjske in škofjeloške občine.

Slavnostni govornik bo sekretar komiteja občinske konference ZKS Kranj. V kulturnem programu sodelujejo učenci osnovne šole Lucijan Seljak Strazišče, pihalni orkester Kranj in pripadniki garnizona JLA Kranj.

Obenem vas želimo opozoriti, da bo cesta Strazišče-Planica dne 27. marca 1982 od 8. do 9.30. ure zaprta za vsa motorna vozila. Zato prihod z motornim vozilom prilagodite omenjenemu času.

Predsednik
koordinacijskega odbora:
MARKO HAFNER

★

Vsem bivšim internirancem koncentracijskega taborišča Buchenwald-Dora.

V nedeljo, 11. aprila 1982, bo minilo 37 let, odkar smo se buchenwaldčani z lastnimi silami osvobodili nacističnih okov. Ta dan je bil v resnici naš drugi rojstni dan.

V spomin na ta dan vabimo vse bivše taboriščnike, njih svojce in prijatelje na tovariško srečanje, ki bo

v soboto, dne 10. aprila 1982, ob 11. uri v muzeju bivših političnih zapornikov, internirancev in izgnancev v gradu v Breistanici

Potovanje je organizirano v sodelovanju s turistično agencijo Alpetour.

Odhod iz Ljubljane bo 10. aprila 1982 ob 8. uri s Trga revolucije (bivši Kongresni trg).

Prijave sprejema Poslovalnica Alpetour, Ljubljana, Subičeva ulica 1 ali pa Republiški odbor ZZZ NOV-komisija za internirance.

Stroški prevoza in skupnega kosila bodo znašali cca 600,00 din na osebo. Svojo udeležbo sporočite čimprej.

Kulturni program bo izvajal kvintet Bogolin iz Ljubljane.

Na srečanju bodo sodelovali tudi tovariši iz sosednje republike in zamejstva.

Tovariško srečanje je povezano tudi z ogledom muzeja NOB v Novem mestu.

Odbor grupe
Buchenwald-Dora

★

Vabimo borce 11. brigade Miloša Zidanske – Pohorske – in Pohorskega odreda iz Ljubljane in širše okolice na prvi ustanovni sestanek, ki bo dne 2. 4. ob 16. uri v Domu JLA v Ljubljani.

Na ustanovnem sestanku bomo izvolili pododbor borcev naše brigade in Pohorskega odreda ter se dogovorili o našem nadaljnjem delu.

Iniciativni pododbor

Poziv

Domicilni odbor pravnikov – aktivistov OF in borcev NOV Slovenije sodeluje pri zbiranju gradiva za izdajo Zbornika, ki bi prikazal delo pravnikov in razvoj revolucionarnega prava med NOB, organizacijo in delo vojaških in civilnih sodišč, javnega tožilstva ter drugih institucij. Iz imenskega seznama pa naj bi bilo razvidno, v kolikšnem številu in na kak način so v narodnoosvobodilnem gibanju sodelovali pravniki in študentje prava, ki so tako šolsko izobrazbo že imeli med vojno.

Domicilnemu odboru je doslej uspelo zbrati okoli 500 imen, vendar za precejšnje število nimamo ne podatkov, ne naslovov. Tistim, za katere smo ugotovili naslove (največ iz telefonskega imenika), smo poslali vprašalnike. Zal izpolnjenih vprašalnikov mnogi tovariši se niso vrnili. Prosimo jih, da to storijo čimprej.

Vabimo vse ostale žive udeležence NOB, sorodnike in znance padlih in umrlih (med vojno ali po vojni), da nam sporočijo svoje naslove, da bi z njihovo pomočjo izpopolnili seznam vseh tovarišev, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju kot partizani ali aktivisti OF ali bili žrtve fašističnega nasilja (talci, zaporniki, interniranci, izgnanci, vojni ujetniki, ki so se opredelili za NOB).

Naslove in podatke pošljite na naslov: Vrhovno sodišče SR Slovenije, Ljubljana, Tavčarjeva 9, tov. Slavki Jovan.

Za Domicilni odbor
predsednik
dr. Teodor Tominšek

Slavko Čok-Sokol

Tako kot je šlo h kraju staro leto, se je iztekalo tudi trpljenje in življenje borca in aktivista Slovenske Istre iz prvih dni upora Slavka Čoka-Sokola. Že pred vojno je pripadal v domači vasi Plavje najožjemu krogu antifašistov, ki so prek vaškega prosvetnega društva vzdrževali in širili narodno zavest in kljubovali fašističnemu nasilju ter dajali poguma tudi vsej širši okolici, tja do vrat samega Trsta. Tako so ustvarjali plodna tla za seme vstaje, ki je vzkalilo v istrski deželi najprej prav na Plavju. Tu je bil že decembra 1941 postavljen prvi odbor OF ob vsej slovenski obali. Pokojni Sokol je imel na skrbi preskrbo ne samo ilegalne organizacije in borcev, ampak tudi vsega prebivalstva, ko je bil zapovedan gospodarski bojkot okupatorja in se je morala dežela vzdrževati samo s svojimi pridelki. Sokol in vsa njegova družina so bili steber in glavna opora nad vse uspešnemu delovanju narodnoosvobodilnega boja. Medtem ko sta bili v času plime ljudske vstaje v Slovenski Istri dve njegovi sestri aretirani in odpeljani v koncentracijska taborišča, padel pa je njegov svak Marčel Hrvatinić, prvi predsednik okrožnega odbora OF za Slovensko Istro, sta se Sokol in sestra Delka-Vida umaknili v ilegalno vso do konca vojne delovala kot člana ožjega okrožnega vodstva NOB. Aktivisti in ljudstvo Slovenske Istre se bo s hvaležnostjo spominjalo deleža soborca Slavka Čoka-Sokola za osvoboditev.

Roman Volk

V partizanski vasi Renče smo se januarja poslovili od borca NOB in komunista Romana Volka, rojenega leta 1911. Oče mu je padel v prvi svetovni vojni. Kot mlad deček se je zaposlil v gradbeništvu in postal zidar. V NOB se je vključil leta 1941. Leta 1942 so njegova brata aretirali, njega pa odpeljali v kazenski bataljon. Ob kapitulaciji Italije se je ponovno priključil NOV. Boril se je na goriški fronti, kasneje je bil premeščen na karavlo P 12 in v odsek za zveze pri 9. korpusu. Bil je trikrat odlikovan.

Štefka Gantar

Na žirovskem pokopališču smo se konec decembra lani poslovili od Štefke Gantar iz Jarčje doline pri Zireh. Rodila se je pred 67 leti v Stari Oselici. Že od leta 1943 je sodelovala z NOG in bila organizirana v AFŽ. Njena domačija v Jarčji dolini je bila dobro poznana kurirjem, obveščevalcem in drugim terencem. Za svoje delo je bila odlikovana.

Dušan Čokli

Decembra lani smo v Gorišnici pri Ptuj pokopali upokojenega ravnatelja šole, borca in invalida NOB Dušana Čokla. Rodil se je leta 1921 v Gorišnici, kjer je tudi odrasel. Študiral je na filozofski fakulteti v Ljubljani. Študij mu je prekinila druga svetovna vojna. Zelo mlad se je vključil v NOB v Sercejevo brigado. V borbi na Pohorju je bil ranjen in se zdravi v Zmagovih partizanskih bolnišnicah. Po ozdravitvi ni bil sposoben za v brigado, zato se je vključil v zaščitno enoto Zmagovih partizanskih bolnišnic. Po osvoboditvi je poučeval na šoli v Gorišnici in vzgajali mladi rod. Delal je na vseh področjih družbenopolitičnega življenja, za kar je prejel več odlikovanj.

Anton Pretnar

Januarja je na Jesenicah umrl član ZB NOV Plavž tovarši Anton Pretnar. Rodil se je leta 1914 v Vintgarkem grabnu pri Bledu. Že kot mlad fant je okusil izkoriščanje, zato je že takoj na začetku leta 1942 začel aktivno sodelovati z NOB. Spomladi leta 1943 je odšel med partizane v Gorenjski odred in nato v Cankarjevo brigado tehničnega bataljona 15. divizije, kjer je opravljal razne odgovorne naloge. Bil je večkrat odlikovan. Pokopali smo ga na Blejski Dobravi.

Jože Benčič

Na topčiderskem pokopališču v Beogradu so 22. februarja 1982 pokopali posmrtno ostanke komaj 57 let starega Jože Benčiča, majorja JLA. Pogrebni slovesnosti so se poleg svojcev udeležili tudi soborci iz 3. prekomorske udarne brigade, ki živijo v Beogradu in so tam organizirani v sekciji nekdanjih borcev omenjene brigade.

Jože Benčič se je rodil 23. marca 1925 v Hrpelju v napredni slovenski družini. Iz te družine izhaja tudi Dragomir Benčič-Brkin, ki je bil med drugim tudi politični komisar 9. korpusa, narodni heroj Jugoslavije in general JLA.

Jože Benčič se je vključil v NOG v domači vasi in je pripadal skupini naprednih mladincev. Aktivno se je vključil v uresničevanje programa OF. 8. marca 1943 so ga aretirali in odpeljali v posebne kazenske enote v Aquilo, nato pa v Sanginetto v zahodni Kalabriji. Ob izkrcanju zaveznikov na celino je uspel pobegniti in se 3. 9. 1943 vključiti v NOVJ. V domovino je odpotoval s 3. prekomorsko brigado. Udeležil se je obrambe otoka Visa in številnih bojov od Visa pa vse do reke Soče. Bil je vodnik v 1. četi 2. bataljona, nato pa komandir minometalske čete v istem bataljonu. Po vojni je ostal v JLA kot aktivni oficir in se je leta 1971 upokojil kot major JLA. Za zasluge v NOB je bil odlikovan s številnimi odlikovanji. Zapustil je ženo Radoslavo (prav tako udeleženka NOB), sinova Zvonimirja in Marjana ter sestre Bogdano in Anico (obe sta udeleženki NOB).

Nekdanjim borcem 3. prekomorske udarne brigade bo ostal v spominu kot svetel zgled poštenega, hrabrega in dobrega tovariša, ki je celo življenje posvetil napotom za boljše življenje naših ljudi.

Janez Smukavec

Janeza Smukavca smo pokopali na dovško pokopališče. Bil je med udeleženci znane vstaje 16. decembra 1941. leta. V NOB je bil od pomladi leta 1944. Po osvoboditvi je delal v jeseški železniški vojski do upokojitve. Prejel je medaljo zaslug na narod.

Franc Susman

V Tomišlju pod Krimom smo se januarja poslovili od 62-letnega Francusa Susmana. Takoj po okupaciji naše domovine se je opredelil za NOB. V prvih dneh leta 1942 se je vključil v delo OF, maja istega leta pa je stopil v Sercejev bataljon. V borbi je bil ujet in odpeljan v taborišče na Rab. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov ter se vključil v tretjo četo Levstikovke brigade. Na Mokreju je bil ponovno ujet in odpeljan v taborišče Dachau.

Stane Golli

Stane Golli se je rodil leta 1913 v Logatcu. Od začetka vojne pa do julija leta 1942, ko je odšel v partizane, je razmnoževal ilegalno partizansko literaturo. Boril se je v Krimskem odredu, Tomiščev in Gubčevski brigadi. Ranjen je bil leta 1944 v borbi za Mirno peč. Po okrevanju je bil komisar bolnišnice Zgornji Hrastnik. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941 in več visokih odlikovanj.

Franjo Župančič

Življenjska pot Franja Župančiča se je pričela leta 1900 v Kočevju. Kot oficirja stare jugoslovanske vojske ga je okupator aretirali in poslal v vojno ujetništvo, kjer se je opredelil za NOB. Vključil se je v sestav jugoslovanske vojske. Dodeljen je bil v vrhovni štab glavnega artilerijskega skladišča. Pokopali smo ga v Ribnici.

Leopold Guzelj

Leopold se je rodil leta 1905 na Hlevnem nad Logatcem. V kraju, ki je bil po prvi svetovni vojni priključen Italiji, je spoznal zapostavljanje Slovencev, kar je utrjevalo njegovo narodno zavest. Zgodaj se je vključil v vrste OF kot aktivist in leta 1942 je stopil med partizane. V borbi je bil ujet, okusil je vse grozote italijanskih in pozneje nemških taborišč, nazadnje v Briksu. Od tam je ob nekem bombardiranju pobegnil in se maja leta 1945 vrnil k svoji družini v Šostanj.

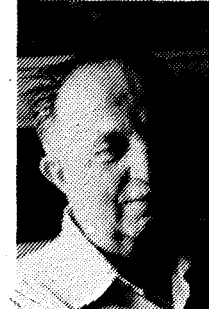
Marija Žitko

V 91. letu je umrla Marija Žitko, ki smo jo pokopali v Borovnici. V letih okupacije ni omahovala. Z vso svojo družino se je vključila v NOB. Sprejemala je hrano in orožje za partizane. Njen dom je bil zveza z Borovniško četo. Avgusta leta 1942 so jo aretirali ter odpeljali v taborišče Treviso, vrnila se je vsa izrpana. V istem času se je vrnil iz internacije sin Jože, mož in sin Stane pa sta bila med partizani. Leta 1944 je tudi sama s sinom Jožetom odšla v partizane. Jože je kmalu padel. Po končani vojni se je odzvala klicu za obnovo domovine. Za svoje delo je prejela dve odlikovanji.

Frida Zbašnik

Rodila se je leta 1923 v bližini Katowic na Poljskem. Grozodejstva, ki so jih počeli nacisti nad narodi Evrope, je okušala že od leta 1940, ko so jo Nemci aretirali in odpeljali v Königsberg. Tu je spoznala vojnege ujetnika Alojza Zbašnika, ki je tudi tam prestajal usodo številnih, ki so bili preganjani. Dočakala sta svobodo in se odločila za življenje v Jugoslaviji. Pokopali smo jo v Dolenji vasi.

Nace Možina

Na ljubljanskih Žalah smo se konec lanskega leta poslovili od Naceta Možine. Leta 1941 je stopil na pot odporniškega gibanja. Opravljal je vse akcije, ki jih je narekovala OF. Bil je gostitelj ilegalne radijske postaje Kričac. Okupatorju ni ostalo prikrito delovanje v Možinovi hiši, zato so ga leta 1942 italijanske oblasti aretirale. Iz ljubljanskih zaporov je bil poslan na Ljuparjeve otroke, od tu je romal v Kalabrijo. Po razpadu Italije ga je pot pripeljala na Gorenjsko. Vključil se je v okrožno tehniko. Bil je med ustanovitelji Denarnega zavoda Slovenije.

PRAVNI SVETOVALEC

M. M. Š. Ob kakšnih pogojih se ne plača prometni davek od kupnine za prodajo stanovanjske hiše ali stanovanja, če se ta kupnina uporabi za nakup ali gradnjo stanovanjske hiše ali stanovanja?

Odgovor: Po 14. točki 4. čl. zakona o davku na promet nepremičnin se prometni davek ne plača od kupnine za prodajo stanovanjske hiše ali stanovanja, v katerem je prodajalec prebival najmanj pet let, in ki jo uporabi za nakup ali gradnjo stanovanjske hiše ali stanovanja, v katerega se bo preselil. Nadaljnji pogoj za oprostitve je prebivanje prodajalca v času prodaje v stanovanjski hiši oziroma stanovanju, ki ga prodaja. Prizna pa se ta oprostitve tudi prodajalcu, ki v stanovanjski hiši oziroma stanovanju ob prodaji ne prebiva zato, ker je stanovanjska hiša oziroma stanovanje zasedeno z imetnikom stanovanjske pravice, ali zato, ker se je izselil iz stanovanjske hiše oziroma stanovanja zaradi razveze zakona. Najmanj petletno prebivanje v stanovanjski hiši oziroma v stanovanju pa se ne zahteva v primeru, če prodaja stanovanjsko hišo invalid, ki je trajno vezan na uporabo invalidskega vozčka, ali če je tak invalid prodajalec družinski član, kupnina pa se uporabi za nakup ali gradnjo stanovanjske hiše ali stanovanja, čigar konstrukcija je glede na stanje invalidnosti ugodnejša, in v primeru, če je bila prodaja izvršena zato, ker je glede na število družinskih članov površina prodanega stanovanja premajhna. Oprostitve je možno uveljaviti v roku dveh let po izvršeni prodaji.

P. C. M. Na katere invalidske prejemke je mogoče seči z izvršbo?

Odgovor: Po 74. čl. zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev so lahko predmet izvršbe invalidnine in ortopedski dodatek, in sicer do polovice za obveznosti iz naslova zakonite preživnine in do tretjine - za druge obveznosti.

L. K. T. Do katerega leta starosti pridobivajo in uživajo otroci pravico do družinske pokojnine?

Odgovor: Zavarovančevi otroci pridobivajo pravico do družinske pokojnine in jo lahko uživajo do dopolnjenega 15. leta starosti. Po dopolnitvi navedene starosti pa otrok pridobi in obdrži pravico do družinske pokojnine, če se redno šola, in sicer do konca rednega šolanja, najdalj pa do dopolnjenega 26. leta starosti, v primeru bolezni pa še toliko časa, kolikor ga je otrok zaradi bolezni izgubil v rednem šolanju.

R. T. S. Popolnoma ste obnovili stanovanjsko hišo. Ali obstaja možnost oprostitve plačila davka od stavb oziroma znižanja tega davka?

Odgovor: Davka od stavb so začasno, in sicer za 10 let, oproščeni prvi lastniki novih stanovanjskih hiš. Ta oprostitve pa velja tudi za popravljene in obnovljene hiše, če se je s tem njihova vrednost povečala za več kot 50%.

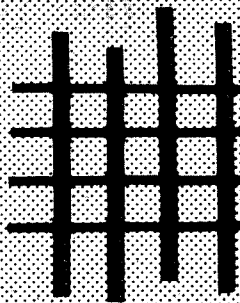
A. F. Z. Ste uživala družinske invalidnine in invalidskega dodatka. Ali bi pri starosti 53 let pravico do teh prejemkov izgubili, če bi se ponovno poročili?

Odgovor: Tudi po novem zakonu o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev prenehajo pravice do družinske invalidnine in druge pravice po navedenem zakonu zakoncu in otrokom z dnem, ko sklenejo zakonsko zvezo, razen če so te pravice pridobili oziroma obdržali, ker so pridobitno nezmožni.

V. J. N. g. Pred 25 leti je bila opravljena zapuščinska obravnava po pokojnem očetu, sedaj pa se je ugotovilo, da ni bilo razdeljeno vse premoženje. Na novo razdeleno premoženje si je prisvojil eden od dedičev. Kako lahko drugi dediči uveljavimo svoje pravice?

Odgovor: Če se po pravomočnosti sklepa o dedovanju najde premoženje, za katero se ob izdaji sklepa ni vedelo, da pripada zapuščini, sodišče razdeli to premoženje z novim sklepom na podlagi prejšnjega sklepa o dedovanju. Priglasite torej novo najdeno premoženje sodišču, ki je izvedlo zapuščinsko obravnavo, s predlogom, da dopolni sklep o dedovanju. Če pa bo med dediči sporno, ali gre res za novo najdeno premoženje, pa bo o tem odločilo sodišče v pravnem postopku. Postopek bodo morali začeti dediči, ki mislijo, da so prikrajšani.

3

MITJA TOLLAZZI

BEG IZ LJUBLJANSKIH
SODNIJSKIH ZAPOROV

Dokler je pokalo in grmelo okoli nas, dokler so se slišale rezke eksplozije bomb, smo imeli občutek, da smo spet partizani. Želeli smo si borb, jurišev in zased. Ko pa se je ponovno vse umirilo, nas je ta mrtva tišina vrnila v realnost – za zamrežena okna zaporov. V naša srca se je naselila žalost. A ne za dolgo. Eden od tovarišev, Jurman ali Raznožnik, je začel peti priljubljeno partizansko pesem o črnlaski. Kmalu je po celici donela lepa partizanska pesem, polna hrepenenja in vere v zmago.

Ko smo peli, sem se spomnil na petje mladih partizanov in aktivistov spomladi 1942. leta, zaprtih v teh istih zaporih. Pomislil sem – če so oni upali peti partizanske pesmi v takratnih okoliščinah, ko je bila svoboda tako neizmerno daleč, zakaj ne bi tudi mi zapeli pri oknu in to zdaj, ko je svoboda že pred vrati Ljubljane. Predlagal sem tovarišem, naj stopimo k oknu in zapojemo. Raznožnik, Jurman in Špitalar so se mi pridružili. Zapeli smo »Hej, brigade«. Čeprav nismo peli na ves glas, so nas ljudje, ki so hodili po Trdinovi ulici, slišali. Njihovi pogledi, uprti v naše okno, so nam to potrjevali. Na vogalnem oknu v 2. ali 3. nadstropju stavbe v Trdinovi ulici št. 8 se je pojavil starejši zakonski par. Verjetno sta tudi onadva slišala našo borbeno pesem in sta nas želela poslušati. Mogoče imata sina ali hčer v partizanih in ju naše petje zdaj v mislih pelje k njima – sem razmišljal v sebi. Na oknu sta slonela vse do noči, ko je naše petje utihnilo.

Sklenili smo, da bomo zapeli tudi naslednjega dne. V delu v kuhinji, kjer sta zadnje dni aprila začela delati tudi Anton Jurman in Franc Raznožnik, je dan hitro minil. Hitro smo podelili večerjo, počistili in pospravili kuhinjo in dežurni paznik nas je odvedel v naše celice. Počakali smo, da so utihnili njegovi koraki in hodniku, in že je zadonela skozi okna naša pesem. Peli smo s polnimi pljuči: »... Svoboda res je zlata, svoboda nam je vse...«

Prvega maja 1945. leta je bil lep sončen dan. Počutili smo se veselo in praznično razpoloženi. Dobro smo vedeli, da je to zadnji prvi maj v okupaciji. Da bi ga čim lepše praznili, so najbolj originalno poskrbele zaprte partizanke in aktivistke. Dežurna dekleta, ki so prišla po zajtrk, so imele lase spete z rdečimi trakovi. V gumbnicah bluz in srajc so imele pripeta rdeča srca in rože iz blaga. Uredile so si pričeske in se našminkale. Za rdečilo na bledeh licih je prav prišel rdeč krep papir. Predno sem jim podelil čaj, smo si čestitali. Za spomin mi je vsako dekle podarilo srce ali rožo, ki jih še vedno čuvam kot drag spomin na zaporniško življenje. Vsa dekleta in žene v celicah so bile enako »praznično« napravljeni in so že od zgodnjega jutra pele partizanske pesmi in narodne pesmi. Tako »prvomajsko« napravljeni se dežurna dekleta prišla tudi po kosilo in večerjo.

»Noč je bolestna za nami,
pred nami svobode je dan.«

Nastopila je sončna nedelja 6. maja. Po podelitvi kosila smo tudi mi kuharji odšli na dvorišče, da bi se naužili spomladanskega sonca. Ravno sem se pogovarjal z Raznožnikom in Jurmanom, ko je stopil k meni policijski narednik Franc Zadnikar (Jesenkova 10, Ljubljana). Potiho mi je zaupal: »Popoldan bomo poizkusili napraviti udar. Bodi pripravljen, da pobegneš iz zapora«. Rekel mi je še, naj to povem vsem, v katere imam zaupanje.

Neverjetno novico sem takoj povedal Jurmanu in Raznožniku. Časa za razmišljanje ni bilo veliko. Morali smo nazaj v kuhinjo pripravljati večerjo. Dobro se še spominjam, da smo za večerjo skuhalo neke vrste mineštro in riža, graha in jajc. To je bila seveda zelo vodena mineštra in še slabše zabeljena. V vsak 200-litrski lonec sem dal le po 12 dcl olja. Med delom sem razmišljal, kam naj grem, če nam v resnici uspe pobegniti iz zapora. Odločil sem se, da grem k svojemu bratranču Daliborju Hladniku v Jesenkovo 10. Še od prej sem vedel, da je član OF. Ko smo prišli po delu nazaj v celico, sem svojo zamisel povedal tovarišem. Špitalar je rekel, da se bo skril pri svoji teti v Ljubljani. Jurman in Raznožnik sta rekla, da ne poznata nikogar v Ljubljani. Povabil sem ju, naj gresta z menoj k Hladniku. Starejši partizan s Štajerske je rekel, naj zanj ne skrbimo. Oglasil se bo v kakšni gostilni in se ponudil za priložnostnega delavca, češ pri gostilnah je vedno veliko dela. Novico smo povedali tudi Rusom. Ne spominjam se več, kaj smo jim svetovali. Zatrtili so nam, da se bodo že znašli, čeprav ne poznajo Ljubljane.

Nestrpnost smo čakali, kdaj se bo začelo. Bilo je med peto in šesto uro popoldan, ko smo v hodniku zaslišali glasno govorjenje in hrup. Začul se je klic: »Živela svoboda!« Drugi so vpili: »Pohitimo, pohitimo!« Dobro se je slišalo rožljanje ključev, ko so pazniki odklepali vrata celic. Zaporniki so se klicali med seboj po imenih. Hrup je postajal glasnejši. Nekdo med nami je rekel: »Tovariši, v resnici nas bodo spustili ven iz zaporov.« »Samo da ne bi pozabili na nas,« je glasno povedal svojo skrb drugi. Vrata naše celice so bila namreč na koncu hodnika. Gledali smo v vrata in nestrpnost čakali.

Srce mi je močno bilo. Vedel sem: če nas ne bodo osvobodili danes z drugimi tovariši, potem se bomo morali jutri postaviti v hodniku med esesovce, da nas odpeljejo na strelišče.

Končno je tudi v ključavnici naših vrat zarožljajal ključ. Na vratih se je pojavil policijski narednik Franc Zadnikar in nam rekel: »Vzemite svoje stvari in hitro zapustite celico! Svobodni ste.« Stekli smo za drugimi po hodniku v pritličje h glavnim vratom. Dva paznika sta nas prestregla in nam velela, naj pobegnemo skozi vrata na južni strani sodnije, češ da se je pred vrati na Miklošičevo cesto zbralo že preveč ljudi, ki opazujejo pobeg.

Ta del sodnije sem dobro poznal, večkrat sem moral nesti kosilo upravniku, ki je tu stanoval, zato sem zaklinal tovarišem pri vratih: »Tovariši, za menoj!« Stekli smo po dolgem hodniku. Ko smo skozi nihalna vrata pritekli v veliko vežo, sem takoj opazil, da so zunanja hrastova vrata odprta, medtem ko so bila velika vrata iz železa in stekla zaprta.

Kaj če so ta vrata zaklenjena? me je spreletelo. Kdo nam jih bo odklenil? Časa za čakanje na paznika ni bilo.

Hiteli smo po veži k vratom. Tistih petnajst do dvajset metrov, ki smo jih morali še preteči, je bilo kar preveč dolgih. Ko sem pritisnil na veliko železno kljuko, so se vrata odprla in pred nami je bila prosta pot v svobodo.

Z Jurmanom in Raznožnikom sem usmeril hitre korake proti Figovcu in naprej po Celovški cesti v Šiško. Počutili smo se srečne, čeprav malo zaskrbljene. Kaj če zaradi naših oblek kakšna nemška ali domobranska patrulja v nas spozna partizane? Bili smo namreč kaj nenavadno oblečeni. Vsi trije pa smo nosili na ramah nahrbtnike. Predno smo stopili v stanovanjsko hišo v Jesenkovi ulici 10, smo se s strahom obrnili nazaj, če nas kdo zasleduje. Nikogar ni bilo za nami.

Se nadaljuje

Kurirčkovi pošti srečno na pot

S kurirčkovo torbico od javke
do javke

Kal-Koritnica. V alpski svet zasneženih gora ujeta vasica, približno dva kilometra od Bovca naprej proti Trenti. Tam nasproti se v jasnem in sončnem, letošnjem drugem pomladnem jutru iskri Golobar. Pod njim na

Buden, kakršen mora biti pionir, ki nosi kurirčkovo torbico, je Miran Prezelj iz osnovne šole Vladimir Nazor v Bovcu, sprejel to odgovorno nalogo.

začetku ravnice ob cesti stoji spomenik. Oko se ustavi na vtisnjenih črkah na njem: »Zlate svobode niste učakali, na Golobarju janaško ste pali, da nam življenje ste lepše skovali.« Spomin na tisti velikonočni ponedeljek 26. aprila 1943, ko so ugasnila življenja mladih fantov Gradnikove brigade... Danes pa čaka spomenik pripravljen, da postane nema priča še enega dogodka – slovenskega odhoda kurirčkove torbice po progi P-Primorska in

minskem in Bovškem – Petru Skalarju. Dvesto šestdeset jih je in prav vsak od njih nosi v rokah zastavico. Sami so jih izdelali.

Partizanska pesem iz odprtih mladih grl ob spremljavi harmonike odmeva od gosrkkih vršacev. Prvi nosilci: Majda Prezelj, Andrejka Mlekuž in Miran Prezelj so že prav nestrpni, da si obesijo čez ramo torbico s pomembnimi dokumenti in krenejo z njo do prve naslednje javke v Marinklov Rut.

Besede Franca Rutarja, tamkajšnjega domačina in partizanskega kurirja, so odpeljale pionirje v čas naro-

Tisti, ki je bil na vrsti za prehod čez reko, je vrgel tri kamne v vodo, pravičen odgovor pa je bil en kamen v vodo z druge strani.

Danes je v spomin na tisti čas naloga kurirjev zaupana vam, pionirji. Vso pošto v kurirčkovi torbici nosite vestno mimo zased in vse do cilja!« je še posebej položil na srce pionirjem kurirjem tovariš Rutar, preden jim je slovesno izročil torbico. Besede niso obviseli v zraku. Pionirji so obljubili, da jo bodo čuvali, da bodo pogumni, oprezní in natančni pri izpolnjevanju nalog, saj hočejo potrditi svoje obljube in zaprisege, da so sposobni in

Skupno pismo pionirjev predsedstvu SFRJ

Iz roke v roko si letos že dvajseti podajamo kurirčkovo pošto. Z njo bogatimo venec prijateljstva, bratstva in enotnosti z vsemi pionirji naše domovine, z vsemi otroki sveta. Z njo nosimo veselje in smeh ter tisoč želja. Največja želja nam je, da bi bila naša domovina vedno svobodna in da bi bili svobodni vsi narodi sveta.

Vemo, da je bila svoboda težko priborjena. Ponosni smo, ker so bili v vrstah naše pionirske organizacije tudi pionirji-kurirji, bombaši, najmlajši borci za svobodo. Prav oni so 27. decembra 1942. leta v Bihaću sodelovali kot delegati na kongresu USAOJ, na katerem je bila ustanovljena pionirska organizacija.

Štirideseto obletnico naše organizacije bomo proslavili z delom, učenjem, igro, radostjo ter ponosom. Ponosni in srečni smo, ker živimo v samoupravni socialistični in neuvrščeni Titovi Jugoslaviji. In zato z našim delom in življenjem ostajamo zvesti vrednotam gesla jugoslovanskih pionirskih iger »Rastemo pod Titovo zastavo«.

Pionirji Slovenije
leta 1982

dnoosvobodilnega boja: »Med vojno je bila kurirska naloga ena od najbolj odgo-

pripravljeni hoditi po poti, ki jo je začrtal njihov največji prijatelj – tovariš Tito.

Koraki dvestošestdesetih pionirjev so se v snegu prepredli s koraki domačinov iz Kala Koritnice in graničarjev s Predila. Preden je krenila prva trojka s kurirčkovo pošto proti naslednji javki, so osnovnošolci iz Bovca položili lovoror venec pred spomenik golobarskim žrtvam.

TV-Dolenjska. Tudi prijazni domačini čakajo. Skozi okno bližnje vaške gostilne vihra slovenska zastava. Prišli so še vojaki, graničarji s Predila.

Po ozki asfaltni cesti pa se približuje še kolona bovških osnovnošolcev s praporom svojega pionirskega odreda, ki nosi ime po prvem organizatorju odborov OF na Tol-

vornih, saj je pomenila zvezo, ki ni smela nikoli zatajiti. Sam sem bil kurir na karavli P-24, ki je imela postojanko na Slemenu nad Volčanskimi Rutami. Vzdrževali smo zvezo s karavlam P-25, ki je bila na začetku Benečije, in P-23, nastanjeno za Mrzlim vrhom nad Tolminom. Na javki ob Soči smo imeli kurirji poseben znak, da ne bi pošta prišla v napačne roke.

Prva trojka je stekla po zasneženi ravnici in potem po bregu navzdol, čez brv – prav po poti, ki je še vsa prepredena s koraki partizanskih kurirjev. Ostale so samo stopinje v snegu in neke od daleč je bilo slišati pokanje pušk. Zaseda?! Jim bo uspelo priti srečno mimo? Zaupamo jim!

Živa Drole

Doživeta ura zgodovine o Štirinajsti

Kot smo lahko prebrali v 7. letošnji številki TV-15, so se letos mladi iz Laškega spet odpravili po poteh legendarne 14. divizije, in to po etapah od Sedlarjevega do Rečice ob Savinji. Lansko leto so se jim na takšnem pohodu pridružili tudi mladi iz drugih slovenskih občin. Letos podobnega vabila ni bilo in člani kluba mladih v Murski Soboti so se zato odločili, da ob letošnjem obujanju spominov na ta, za slovenski narod res pomemben dogodek, pripravijo razstavo fotografij z lanskoletnega pohoda. V sodelovanju s komisijo za ohranjanje revolucionarnih tradicij NOV pri občinski konferenci ZSMS v Murski Soboti je bila 16. februarja otvoritev v prostorih kluba

mladih v Murski Soboti, ki so se je udeležili nekateri izmed mladih udeležencev lanskoletnega pohoda. Med mladimi pa je bil prav dobrodošel gost preživeli borec Štirinajste Janez Cimprič-Franc iz Murske Sobote, ki je bil vodnik minerskega voda v Šerčerjevi brigadi.

Člani kluba mladih ter pripadniki garnizona JLA iz Murske Sobote so za uvod pripravili dvajsetminutni kulturni program, nato pa je mladim – zbralo se jih je na otvoritvi približno petdeset – spregovoril tovariš Franc. Orisal je mladim nastanek 14. divizije, tedanje pogoje partizanskega leta 1943 in 1944 in poskuse, da bi se partizanstvo tedaj razmahnilo na Štajerskem. Tako je sam s

Janez Cimprič-Franc med mladimi na otvoritvi razstave v Klubu mladih v Murski Soboti

Štirinajsto krenil 6. januarja 1944 iz Suhorja in po mesec dni po skoraj popolnoma osvobojenem hrvaškem ozemlju so 6. februarja 1944 stopili pri Sedlarjevem na štajerska tla. Prav živo je tovariš Franc opisoval napore borcev v snegu in mrazu ter boje iz obroča v obroč, kakor tudi razdelitev divizije na dva dela in pozneje ponovno združitve borcev, ki jih je od več kot tisoč ostala le še polovica.

Bila je to resnična ura zgodovine, ki je mladi dolgo ne bodo pozabili. Med njimi je

bilo slišati mnenje, naj bi takšnih poučnih ur iz zgodovine naših narodov bilo še več. Razstava v klubu mladih je bila odprta ves teden, od 16. do 25. februarja, in osnovnošolci ter srednješolci iz Murske Sobote so si jo lahko ogledali vsak dan. Razstavljenih je bilo 70 fotografij z lanskoletnega pohoda, bilteni z lanskoletnega pohoda ter literatura o Štirinajsti, ki jo je posodila Pokrajinska in študijska knjižnica iz Murske Sobote.

FILIP MATKO
Murska Sobota

Celje. Kraj, ki se ga marsikatera štajerska mati spominja še danes s solzami v očeh – na dvorišču nekdanje okoliške šole, današnje Prve osnovne šole v Celju, so pred štiridesetimi leti okupatorji na krut način ločili malčke od staršev in jih, ukradene otroke, odvedli tujim ljudem v naročje, daleč stran od domovine in materinega jezika – je pred dnevi zaživel v otroškem živžavu, prijetnem in radostnem pričakovanju.

Pionirji, cicibani in mladinci te celjske šole so slavnostno pospremili na pot kurirčkovo torbico, ki jim jo je predal znani prvoborec in kurir Ludvik Zupanc-Ivo in ki bo za začetek obkrožila vse celjske šole. Potem pa jo bodo v Biagovni predali šentjurskim pionirjem. Tako se je na Štajerskem začela pot, ki pomeni utrjevanje tradicij in izročila narodnoosvobodilnega boja.

V mrzlem dopoldnevu, osamljene snežinke so si iskale vrzeli med živahno množico, je kurirčkovo torbico predal – in spremil na pot z vzpodbudnimi besedami – partizan Ivo učencu petega razreda Aljoši Džumhurju, slovesnosti pa so se udeležili tudi najpomembnejši predstavniki družbenopolitičnega življenja v celjski občini in nekdanji udeleženci narodnoosvobodilnega boja.

mst

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pionirji z besedami in dejanji

Ko takole na sejah, sestankih, problemskih konferencah in ob podobnih priložnostih razpravljamo v točkah dnevnega reda o vas, dragi pionirji, se mi neprestano vsiljuje misel, da morate tudi vi nekaj povedati, ne samo v svojih vrstah in morda se mentorjem, povedati morate javnosti. Seveda je prav in morate se pogovarjati o svojih nalogah, dolžnostih, in pravicah, o tem, kaj želite in kaj vas moti, najprej med seboj, v razrednih oziroma oddelčnih skupnostih. Toda vaše življenje sega čez šolske zidove, v vaš rojstni kraj ali sosednji kraj, pa tudi še najprej v širši prostor naše domovine. To pa zanima tudi tiste, ki ne vedo, kaj vse se dogaja v učilnicah in še posebej v vaših glavicah, tiste, ki živijo zunaj šolskih prostorov. Med temi je večina naših bralcev, borcev narodnoosvobodilnega boja. Vi ste njihovi nasledniki, nje pa zanima, kako upravljate z njihovo dediščino. Pionirji med narodnoosvobodilnim bojem so bili zelo odločni. Vedeli so za svoje mesto. Marsikaj so sami sklenili in ukrenili v boju za svobodo. Prepričana sem, pionirji današnjega dne, da ste tudi vi odločni. V to me prepričujejo številni vaši prispevki, v katerih prav kritično razmišljate o dogodkih v vaših sredinah, v domovini in tudi v svetu. Marsikje, kjer seveda imate možnosti, pa tudi dokazujete, da se iz vaših besed rojevajo dejanja. Če samo omenim, da smo Slovenci na prvem mestu v svetovnem merilu glede zbiranja starega papirja – tu je neizpodbitno največja vaša zasluga, dragi pionirji!

Lani ste na svoji problemski konferenci Pionir ohranja tradicijo NOB dokazali, kako znate izmenjavati svoje izkušnje in česa vse ste sposobni. V prihodnje sta pred vami dve problemski konferenci; prva je republiška »Pionir v krajevni skupnosti« in bo v Prestranku 23. aprila, druga pa zadeva pionirsko varčevanje in vaš prispevek v sedanjem družbenem trenutku, ki nas vse zavezuje za stabilizacijo gospodarstva. O drugi temi se boste pogovarjali v Kamniku na republiškem srečanju, potem pa še v Mariboru na zveznem srečanju vseh pionirjev naše domovine.

Pionirji, sami ocenite in povejte o svojem življenju v krajevni skupnosti pa o svojem prispevku z varčevanjem. Napišite nam kaj, saj želim, da bi odrasli razpravljali na podlagi vaših besed in ne mimo vas!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Na pohodu po smučinah 9. korpusa

Letošnji pohod je bil že sedemnajsti po vrsti. Udeležilo se ga je več kot tisoč ljudi, večinoma mladih šolarjev, vmes pa so bili tudi cicibančki s svojimi starši in celo nekaj takih mož in žena, ki jim tečejo že sedemdeseta leta. Iz naše šole nas je bilo za dva avtobusa.

Dan je bil kot naročen, lep in sončen, čeprav je na Lokvah ostro brilo.

Ob desetih sta na kratki slovesnosti spregovorila Emil Volk, nekdanji komandant artilerijskih enot 9. korpusa, in Aljoša Uršič, sekretar komiteja občinske konference ZK. Nato smo v dolgi vrsti krenili na pot skozi zasneženi gozd, koder so se nekdanji bojevalci partizani te slavne enote. Njihov sovražnik niso bili samo Nemci, ampak tudi mraz, sneg, in lakota. Na vsa obeležja, ki spominjajo na te čase, so predstavniki lokvarsko borčevske organizacije položili vence.

Hodili smo skoraj dve uri, malo po stezi, ponekod pa kar čez drn in strn skozi gosto grmovje. Sneg nam je segal do kolen, v škornje in čevlje se nam je sipal in nam močil nogavice. Pa nam je bilo vseeno lepo. Skoraj ves čas smo hodili navkreber, le dober kilometer pred ciljem smo se spustili navzdol. Ob spomeniku smo dobili značko, v Domu TKS pa čaj, ki sem nam je po naporni poti kar prilegel. Noge so nas že malce bolele, ko smo se po spluženi česti vračali na Lokve. Na cilj smo prišli dobre volje in zagorelih lic. Ko smo se podprli z enolončnico in še malo nakepali, nas je avtobus odpeljal domov. Tri ure naporne hoje nam je navsezadnje dobro delo in dan, ki smo ga preživeli na pohodu, nam je bil lepo doživetje.

BARBARA BOLE, 6.a
Osnovna šola M. Strukelj
Nova Gorica

Naš delež pri volitvah

O volitvah že mi tudi nekaj vemo, saj sami volimo svoje predstavnike. V tednu pred volitvami nas je zbrala tovarišica Majda v učilnici prvega razreda. V velikem zavritju je imela 754 vabil, to pa pomeni, da je v naši KS toliko volilcev. V nedeljo 14. marca so se valile trume ljudi v šolo, kjer je bilo volišče. Na oknih šole so gesla naznanjala, da so volitve zelo pomembne. Po sporazumu s KS imamo pionirji dolžnost, da raznašamo vabila. To smo storili tudi za te volitve. Tovarišica je brala imena, mi pa smo sprejemali vabila za svoje domače pa še za sosede. V popoldanskem času smo jih raznašali. Tudi jaz sem imel kup vabil. Hodil sem od hiše do hiše in jih do večera raznosil. Ljudje so bili zelo veseli, da jim ni bilo treba po vabila na pošto. Čutil sem zadovoljstvo po opravljenem delu. To je bila naša prva udeležba pri volitvah, nato smo še pomagali nalepiti gesla po steklu in okrasiti volišče. V nedeljo smo dežurali in ljudem priporočali, da so prišli na volišče že zgodaj zjutraj. Zelo sem ponosen, saj je moj atek tudi med kandidati za delegate in vesel sem bil, ko sem mu lahko novico, da je izvoljen, sporočil v bolnišnico.

Marko LAZNIK, 4. r
OŠ Stranice

Oddolžitev partizanski bojni epopeji

Pred nedavnim je izpod skladateljskega peresa Radovana Gobca nastala kantata o Jelenovem žlebu. To je tretja po vrsti na temo velikih slovenskih partizanskih bitk, ki je zaokrožila partizansko trifonijo, s katero se je hotel avtor v glasbeni govorici oddolžiti spominu partizanske bojne epopeje.

Najnovejša kantata je bila povod za najin pogovor, saj je nastala prav v dneh obletnice boja v Jelenovem žlebu, (26. marca 1943).

»Najprej sem uglasbil besedilo Franceta Filipiča o Pohorskem bataljonu. Dolgo se mi je motala po glavi ideja o takšni kantati, pa zanj ni bilo primernega teksta. Tako sem ob neki priložnosti povprašal Filipiča, če bi se morda lotil te teme. Njegov odgovor je bil pritrdilen, vendar potem kar nekaj mesecev ni bilo o njem ne duha ne sluha. Nekega dne pa se je prikazal z besedilom v aktovki! Dokončano delo je dobilo naslov Njegovo ime je legenda. Dražgoše, drugo slavno partizansko bitko, bi bil tudi skomponiral kot kantato, če bi imel pred seboj primerno besedilo. Ker pa tega ni bilo, sem skomponiral simfonično pesnitev. No in zadnjega, Jelenovega žleba, sem se lotil ob prebiranju pesnitve Vide Brestove, ki je bila objavljena v TV-15.

Vsa tri dela so nastala po vojni in prvi dve sta bili kmalu po nastanku že tudi izvajani. Kantato o Pohorskem bataljonu bomo lahko slišali spet letošnjega 16. aprila v ljubljanski operni hiši, kjer jo bodo izvedli na koncertu za udeležence slovenskega partijskega kongresa, kantato o Jelenovem žlebu pa bodo predvidoma tudi izvajali še letos.

Ob nastajanju zadnjega dela trifonije, Jelenovega žleba, je Radovan Gobec začutil, da si želi izraziti partizanski boj še na drugačen način, kot je to delal doslej; želel je uporabiti drugačna izrazna sredstva in se glasbeno posodobiti. Trdno je namreč prepričan, da je tudi na temo NOB mogoče komponirati sodobno ter v obsežnem okviru zgodovine zajemati nove trenutke za umetniške upodobitve.

Njegova pripoved o nastajanju najnovejše kantate nas je spodbudila k še nekaterim vprašanjem o glasbi na temo revolucije, pa tudi k vprašanju o zborovskem petju na to tematiko in o njegovi veljavi tako pri nas kot tudi v širšem jugoslovanskem in evropskem prostoru.

– Vaše ime je najtesneje povezano s partizansko pesmijo in seveda Partizanskim pevskim zborom, katerega dirigent ste bili kar osemindvajset let in z njim prepotovali 29 evropskih turnej ter oddirigirali menda okroglih tisoč nastopov. Vendar vaše skladateljsko delovanje in vodenje zborov sega precej v predvojni čas. Tudi naslovi skladb iz tistega časa že izražajo napredno usmerjenost. Odkod ste črpali vse to?

»Doma so nas že vzgajali v domovinskem duhu in sokolstvo je tudi storilo svoje. Kot mlad učitelj sem pa nastopil svoje prvo delovno mesto v Grižah pri rudniku Zabukovica. Med knapi torej, ki so imeli tisti čas že izredno razvito kulturno-umetniško dejavnost. Za tamkajšnje zборе odraslih sem skladal prve pesmi in za mladino sem zapisal prve pesmi o domovini.«

– Kje ste pa skomponirali med NOB največ partizanskih pesmi?

»Teh pravzaprav niti ni toliko, največ pa jih je nastalo v Kozjanskem odredu: Bohor žari, pa Pesem o svobodi in Rdečearmejecem. V IV. operativni coni, kjer sem bil vodja glasbenega oddelka, so nastale mladinske pesmi. Tovariš Tito, Pionirsko kolo in Moj očka je v hosti partizan (na lašno besedilo). V Savinjski dolini sem potem leta 1945 napisal kantato Hej partizan za kulturno skupino IV. operativne cone. To je delo, ki je nastalo na osnovi motivov partizanskih pesmi in je obsegalo pet delov (od prebujenja do bojev, žrtev in vstajenja v svobodi).«

– Pesmi, ki ste jih napisali med NOB vi in drugi vaši sotovariši skladatelji, so postale hitro popularne med borci. Znale in pogosto pete pa so tudi prenekatere, ki so nastale na temo NOB šele po končani vojni. Kako bi to raztolmačili?

»Vse te pesmi so v prvi

vrsti ljudske in razumljive. Sam izhajam iz ljudstva in ob skladanju imam v mislih ljudi, ki bodo prepevali. Navsezadnje sem večji del svojega življenja vodil PPZ in mnoge druge zборе in sem lahko neposredno preverjal, kaj je tisto, kar ljudem približuje zborovsko pesem. Žal pa je v zadnjem času tudi na tem področju precejšnja suša z novimi stvaritvami. Za letošnji plenum kulturnih

zadnje je še vedno treba upoštevati vrsto momentov, med katerimi je vzgojni vpliv revolucionarne pesmi vsekakor na prvem mestu.

Za nastajanje novih del nasploh so natečaji, razpisi in nagrade ter izdajanje plošč in snemanja – spodbuda. Ker pa te spodbude ni, je sedanje stanje razumljivo.

Res je, da se vojni čas vse

Premnogi, ki so aktivno delovali v predvojnih kulturno-umetniških društvih, se še spominjajo popularne Planinske rože, spevoigre, ki je s svojo pevnostjo navduševala. Od tega in drugih podobnih del pa do najnovejše kantate ko boju v Jelenovem žlebu je dolga prehojena glasbena pot. Vmes so nastajale simfonične pesnitve, suite in kantate, partizanske opere in kar 382 zborovskih pesmi. Dolga je vrsta partizanskih pesmi izpod njegovega peresa. Od Bohorja do Koroške in Drečnika Andreja. Prav tako dolg pa je tudi seznam otroških pesmi: vse od Kola mladosti pa do pesmi slovenskih pionirjev in »Lepo je v naši domovini biti mlad«.

delavcev OF pripravljam referat, v katerem želim spregovoriti več o tem. Skoraj nihče več ne piše zborovskih pesmi na revolucionarno tematiko, z angažirano vsebino. Ta pesem je na splošno kot zvrst zapostavljena.

Nikakor nočem reči, da bi moralo biti skladanje tovrstne glasbe in pesmi množično. Vendar to delo ne bi smelo biti podcenjevano, kar je sedaj marsikje čutiti. Navse-

bolj odmika, kar pa še ne pomeni, da smemo s časovnim odmikom pozabljati na kulturno-vzgojno glasbeno blago, ki je lahko še vedno koristno in uspešno pri prepoznavanju in vzbujaanju pripadnostne zavesti.«

Ne gre za avtorje, ampak za ohranjanje tradicij

»Pri tem ne gre za ozko vprašanje avtorjev in priz-

nanj, ki naj bi jih za tovrstno delo prejeli. Gre za širše vprašanje, kako tudi z revolucionarno pesmijo in glasbo na temo revolucije ter NOB ohraniti in tudi razvijati tradicije. Zato je še kako pomembno in potrebno spodbujati in podpirati pevske zборе, ki gojijo partizanske in revolucionarne pesmi. Pri tem velja seveda vedno na prvem mestu omenjati Partizanski pevski zbor, ki je bil začetnik na tem področju. Njegova pevska tradicija izhaja naravnost iz vrst borcev invalidov, ki pa so v izvajanju borbenih in revolucionarnih pesmi edinstveni.«

– Iz vas govori osemindvajsetletna izkušnja. Nam lahko še kaj več poveste o PZ?

»Leta 1952 so prišli tovariši pome in me takorekoč odpeljali. Takrat sem namreč vodil Akademski pevski zbor Tone Tomšič. Potem pa sem skozi vsa ta leta ob pedagoškem delu (na pedagoški akademiji in drugod) vodil partizanski zbor.«

– Koga pa ste predstavljali na svojih številnih turnejah po svetu? Ste se predstavljali kot Partizanski pevski zbor iz Ljubljane v Sloveniji, Jugoslaviji?

»Ne, ne. Vedno in povsod smo predstavljali Jugoslavijo, jugoslovanske in slovenske borce. Bili smo edini partizanski pevski zbor v Jugoslaviji, ki je s pevci vred izšel naravnost iz partizanskih vrst. Tudi ves naš repertoar je bil jugoslovanski, ne le slovenski. In vključeval je še celo vrsto mednarodnih revolucionarnih pesmi. V desetih jezikih smo znali zapeti in tako je z zborom tudi še danes.«

Nič nenavadnega, če se razhudi skladatelj in dirigent, ki je sicer že v pokoju ko sliši, da »njegovemu zboru« trda prede, ker mu družba ne odmerja niti toliko finančnih sredstev, da bi lahko nemočno izpeljal svoj osnovni delovni letni program. Toliko ljubezni in prostega časa je bilo žrtvovanega, toliko nepozabnih nastopov je bilo, ko so ostajali poslušalci solznih oči... In tudi danes se družčina partizanov, ki v

zboru še pojejo, ne razhaja. Kvečjemu bolezen ali kakšen drug tehten razlog odtegne tega ali onega od dolgotrajnih tovarišev.

»Saj partizanske pesmi pojejo tudi drugi zbori. Nekateri med njimi pojejo tudi mnogo bolj zahtevne pesmi. Toda, kot sem že rekel, naši fantje zapojejo revolucionarno in partizansko pesem nekako drugače-udarno, doživeto!«

Iz njega govori dobro poznavanje slovenskih zborovskih razmer. Saj je bil tudi med ustanovitelji in pobudniki Pevskega tabora v Sentvidu pri Stični in njegov umetniški vodja deset let.

Morda bi ga morali vprašati, kaj daje človeku gonilno silo in moč, da vendarle ostaja sredi zborovske dejavnosti cela desetletja. In kaj ga vleče v delo, ki je neposredno navezano na tradicije narodnoosvobodilnega boja in revolucije, kot smo že ugotovili, da je to področje obravnavane tematike zanemarjeno in neustrezno vrednoteno. Pa ni potrebno spraševati. Kdorkoli ga pozna in kdorkoli ga je imel priložnost videti sredi odra, sredi njegovih pevcev ve, da brez ljudi ne more. Rad se odzove temu ali onemu vabilu za glasbeno sodelovanje, rad sklada za mladino. Prav tako rad pa se udeležuje tudi partizanskih srečanj in proslav ter tu in tam vzame v roko taktirko, čeprav se zadnje čase bolj intenzivno posveča skladanju; »da bi se otesel nekaterih lastnih izrabljenih izraznih sredstev, da bi poiskal novih izrazov, kot pravi sam.

Skromnost je že lepa čednost, preveč je pa tudi lahko škodi. Če je pesem, ki jo vsi povzamejo za tabo, morda komu preveč preprosta, naj mu le bo. Radovan Gobec piše pesmi za ljudi, sporočilne in življenjsko iskriče. Kaj od tega ostane v situ umetniške zapuščine poznejšim rodovom, bo določil čas. In če se spomnim, kako srečno poje že več generacij povojne mladine tisto pesem o domovini, v kateri je lepo biti mladi, je najbrž bojazen odveč!

Bojana Žokalj-Jesih

Glasilo Zveze zarujenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije
TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem
Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978
Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIC – notranja politika; MILENKO STRASEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija; Lektor-redaktor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNICAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENICAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486
Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana
Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din
Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772
TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28
Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov
Korekture in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35